

٩٢
س أدل

لما اسمك فقال عبد الواحد وقال اخرج منها وانا عبد لاثنين .
 (٨) عز ثعلب اعرابيا فاقى رايا فقال الراقى ما عضك قال كلب .
 واستنجى ان يقول ثعلب فلما ابتداء بالرفقة قال واخلط بها شيئا من
 ريقه الثعالب (٨) نظر رجل في المحب فرأى وجهه ضا الى امه
 وقال في المحب لص فحانت لام فاطلعت فقالت اى والله ومعه فجه
 (٨) اجريت جمل فطلع منها فرس س ابن فجل رجل يثب من الفرح
 ويكبر فقال له رجل الى جانبه اهذا الفرس لك قال لا ولكن اللجام لى
 (٨) كان ابو دلف متسيعا ويقل مرض لم يعلن التشيع فهو ولد الزنا
 فقال ابنه انا لست على مذ هبك فقال والله لقد وطئت امك قبل الشراء
 (٨) روى شيخ في يوم الجمعة بينك انا و هي تضطر والشيخ ليكر
 فاذا كودا عليه فقال الا اشكر على اير يضطر الا انا و انا ابن تعين
 سنة (٨) قال رجل لامرأة اريد ان اذونك لا علم انت اطيب
 ام امرأى فقالت سل زوجى فانه قد ذافنى وزاها (٨) رفع
 رجل الى بعض الامراء ان ابلى تحت فلان البرك عبدك وهو ابنيها
 في دبرها فدعاه فقال ما هذا قال الغلام اتى حلت من تركستان
 الى طيستان وناكوتى فى سنى . ثم من ملكنى ناك فى سنى ثم حلت
 اليك وانت ليكنى فى سنى فاطلعت ان فلان حرام فقال الصهر ثم
 يا عاقل ثم (٨) بعض الاكابر سنى حاريت فقل لها كيف
 وجدتھا فقال فيها اخصلنا من الرحمة البرد والسعة (٨) قيل

للوطى الساق والزاني بستر حالها وانت افصح واشتهرت فقال امركان
 سره عند الصبيان كيف لا يفصح (ح) اصاب رجلا فولج ففضع
 طول الليل الى الله تعالى في ربح فلما دخل التمراس من نفسه فاحذ
 يشتمه ويقول اللهم ارضنا انجته فقال بعض الحاضرين يا احسن مقرر من
 اول الليل الى هذه الساعة في ضربة فلم ينجب دعاءك اسباب في جنه
 السموات والارض (ح) غرط امرأة ليلة الزفاف فجلت وبكت
 فقال الزوج لا بئس فان ضربة العروس دليل الخصب قالت اما خرط
 اخرى قال بئس الغلة لا بيع اكثر من هذا (ح) رأى بعض الظرفاء سائبا
 يكثر من النقل في مجلس الشراب فقال اراك رجلا تشرب النقل وتنقل
 الشراب (ح) ان ابانواس رأى رجلا سكرانا فصار يعجب منه فقل
 له ما يصححك وانت كل يوم مثله قال ما داريت سكرانا قط قبل
 ذلك قال لا في اسكر قبل الناس ولا افترق الا بعدهم فلا اعلم حال الكا
 بعدى (ح) دوى ابانواس وفي يد كاس خمر وعن يمينه عنقود عنب
 وعن يارده جفنة زبيب وكلما شرب نذا حائنا ول عنبه وزبيبه فقل
 ما هذا قال اب وابن وروح فدى (ح) اكل عراقي بخمس اصابع
 فقل له لم تفعل هكذا فقال اذا اكلت ثلاث غصت بفتة الاصابع
 فقل لاخر تاكل بخمس قال ما افعل لبست بزائدة منها (ح) سقط رجل
 عن سطح فالكسر رجلاه وصار الناس يعودونه ويسئلونه فلما اكثر
 واضعوه كتب قصه في رفته فاذا دخل عابد وسئل عن حاله دفع الرفع اليه

(ح) طلب الرشيد الوفاق من جارية قالت (وفاد النور) كنت
 عن المحض قال (ساوى الى جبل يعنى من الماء) قالت (لا عاصم اليوم
 من امر الله) (ح) اعترض رجلا جارية وقاصه فقال هل فى يدك صناعة
 قالت لا ولكن الصناعة فى رجلى (ح) سأل رجل رجلا فتمه فقال
 نودنى وتتمنى قال كرهت اوان اردك غير ما جود (ح) اعطت امرأة
 وقالت لزوجها وبلك كيف تعمل ان مت فقال وكيف عمل ان لم تموت
 (ح) قبل لا عربى ما يسمون المرق قال السخين قال فاذا برد قال
 لا ندعه يبرد (ح) سافر عربى فرجع غائبا فبذل له ما ربح فقال
 ما ربحنا من سفرنا الا ما قصرنا من صلاتنا (ح) شكى رجل الى ابي العياد
 امرأته فقال اتحب ان تموت قال لا والله قال له ويحك وانت معذب
 بها قال اخشى والله ان اموت من الفرح (ح) قبل لا بى احدث ابو
 لابن ثمانين سنة ولد قال نعم انا كان له جارا بن عشرين سنة (ح)
 وقع رجل على مخور فى بطنها فقالت ما الحجر قال وهو فى العمل برز مسوم
 امير المؤمنين بنك العجايز سنة كاملة فقال التمتع والطاعة وكانت
 لها ابنة فبكت فقالت ما ذنبنا لا مير المؤمنين ما افعلنا فقالت الجود
 منحت الرجل ابكى وموعا وابكى وما انا الا اقدر على مخالفة امير المؤمنين
 (ح) قال ابو العياد دايت جارية مع النحاس وهو يخلف ان لا
 ترجع لمكة فالتفاهن ذلك فقالت يا سبدي انه يرا نفعى من قيام
 ويصلى من قعود وشممنى بالبخير ويلعن فى الفرائض ويصوم الاثنين

والتحس وبفطر في رمضان (ح) جاء رجل البحر الى طبيب يشكو وجع
 ضرسه ففتح الطبيب فيه فهاخت رايحة منكورة فقال له ليس هذا من علي
 اذهب الى الكتاسين (ح) دخل فيل الى مريض واطال الفود فقال
 المريض لقد تأذينا من كثرة من يدخل علينا فقال اقوم واغلق الباب
 قال نعم ولكن من الخارج (ح) صاحب قوم في سفر وفيهم طفيلي
 عزوا على ان يخرج كل واحد منهم شيئا للنفقات فقال احدهم علي
 بنجز وقال اخر على انجلوا والطفلي ساك فوالله وما عليك قال علي
 للجنة فضحكوا منه وعقروه من النفقة (ح) اتى المنصم رجل يدعى انه
 بنى فقال له المنصم اسعدك بنى احمق فقال انما جئت الى قوم مثلكم
 (ح) قال رجل للحجاج وانيك البارحة في المنام كانت في الجنة فقال
 ان صح رؤياك فالظلم ثمة اكثر في الدنيا (الطيفة) بنت عشرة لوزة مقشرة
 لناظرين بنت خمس عشرة لعنه للاعبين بنت عشرين ذات لحم وشحم ولين
 بنت ثلاثين ام بنات وبينين بنت اربعين عجوزة في الغابرين بنت
 خمسين اقلوها بالسكن بنت ستين عليها لعنة الله والملائكة والناس
 اجمعين (ح) سرق رجل ثوبا حمله الى السوق ليبيعه فسرق منه فلما رجع قيل
 له بكم بعث قال براس المال (ح) قال رجل لغلامه هات الطعام
 واغلق الباب قال الغلام الواجب غلق الباب ثم اتيان الطعام فقال انت
 اخر ففعلك بالحقم (ح) قال فيل لمريض ما تشتهي فقال ان لا اراك
 (ح) قال مزبد لا مرأته دعني آسك في اسنك قالت لا اجعل اسنى

٩٤
رسالة

ضرة تحوى مع قرب ما بينهما
 (ح) قبل لرجل ما بقى من آلة النكاح عندك فقال البزاق
 (ح) قالت امرأة فلان ناكى نيكاً كأنه يطلب فى حرى كنزاً من كنوز الجاهلية
 (ح) سأل رجل عن بعض الأطباء ما الغرغرة قال صراط لم تنفع
 (ح) قيل لبعض الصوفية بع جبتك فقال اذا باع الصياد شبكته فباى
 شئ يصيد (ح) جانت امرأة الى سريح وشكت عن زوجها فقالت لا يعطينى
 التقفة فقال الزوج انا اتفق ما اقدر عليه قال سريح كيف ذاك قال
 انا اقدر على الماء وهى تال الخبز فضحك واحسن اليها (ح) رقت
 امرأة زوجها الى الفاضى وشكت عن كثرة مجامعة فحكم الفاضى على عشرة
 فى كل ليلة فلما اداد ان يفارقه قال ايها الفاضى سلها تسلفوا منى
 احجب فاجابته الى ذلك فعادت الى الفاضى بعد الثلث وقالت ايها
 الفاضى لا صبر لى عليه فهذا تسلف فى ثلث ليال خمس ليال (ح) سأل
 قال لا سمحى الموصلى غلام يسقى فى داره فقال يوماً ما حالك قال يا امراً
 ما فى هذا الدار اشقى منى ومنك قال وكيف قال انك تطعمهم وانا اسفهم
 (ح) نازع رجل فيبصر الوجه رجلاً فى المذهب فقال لا تشهد بالكفر
 قال لا الا على من يزعم ان الله خلقك فى احسن تقويم (ح)
 حدثنا بنو اطر وشافى الترف قال لا طروش لست ادرى ما تقول
 غير انك تفصو فى اذنى (ح) قال رجل افرع لرجل احب ما الى اراك
 من جوشن بلاخودة فقال اردت ان اخذها منك (ح) نظر رجل فليج

لصورة في المآث الى فيج وجهه فقال الحمد لله الذي صورني فاحسن صورة
 وغلاد له واقف بسمع كلام ثم خرج من عنده فقال رجل كان بالباب
 من صاحبه فقال هو في البيت يكذب الله تعالى (ح) خرج اعرابي
 فدخل مكة قبل الناس وتعلق باسناد الكعبة وقال اللهم اغفر لي
 قبل ان يراحمك الناس (ح) مر رجل بامام يصلي بقوم فقراء الم
 غلبت الترت فلما فرغ قال يا هذا انما هو غلبت الروم فقال كلهم اعداء
 لنا لا بنا لي من ذكر منهم (ح) تزوج رجل امرأة فولدت في اليوم
 الخامس فمسي الرجل الى السوق واشترى لوحا ودواه فقبل ما هذا قال
 من يولد في خمسة ايام بمسي في المكب في ثلثة ايام (ح) قال ابو يزيد
 بقيت لا احدا امرأة لشويع ابري فظفرت بواحدة فاولجت فيها ندرجا
 فقلت انا ذين في الاخراج فقالت وثقت بعوضه على نخلة فقالت
 للنخلة استمكي لا طير قالت وما شعرت وفرعك فكيف استمكي ^{بطهرانك}
 (ح) خرج الرشيد الى البساطين وجعفر البرمكي معه فاذا
 شيخا كب على حمار وطب العينين فغمر الرشيد جعفر عليه فقال
 ابن تريد يا شيخ فقال في شغل لا يهمك فقال ادلك على شئ نداوي
 به عليك فقال مالي حاجة الى دوائك فقال بل لك حاجة خذ عسل
 الهواء وغبار الماء وودق الكماء فصر في فشر جوز واكحل به فذهب
 هذه الرطوبة فانكح الشيخ على ظهر الحمار وضرب خرطة طويلة فقال هذه
 اجرة صنعتك ان تغفنا ذناك فضحك الرشيد (ح) خطب رجل عظيم

انفت امرأه فقال لها ما علمت سر في وانا كريم المعاشة محمل للكان
نثالث ما اشك في اخم لك للمكروه مع حملك هذا الا انفذين
سنه (ح) عرضت للامون جارية بارعة في اشغال فابغته في الكمال
عنه اذ كانت تخرج برجلها فقال لولاها من زينة بها وارجع
فلولا مخرج بها لا شربتها فقالت المجارية يا امير المؤمنين في وقت
الحاجة اليها لا يكون بحيث تراه فاعجب لبرعة جوابها وامر بسرهما
(ح) قال رجل الى بقال فقال ان عندك بصل اعطى كي يصلح
وابخه في فقال البقال اكلت سلحا فوصلح نك البصل (نك)
عامة الاحق المجي في غير الوقت والمجلوس فوق القدر (ح)
جاء رجل الى اياس بن معاوية فقال لولا اكلت التراب حتى قال لا
قال لولا اكلت الثوبين مع الخبز ما يلزم قال لا يلزم شئ قال لو شربت
قدرا من الماء قال ما تمنع قال شراب التراب خلط منها فكيف يكون جوابا
قال اياس لو دسنت بالتراب اوجع قال لا قال لو صب عليك قدرا
من الماء انكسر عضو منك قال لا قال لو فعلت من الماء والتراب لبنا
فجففت في الشمس وضربت به راسك كيف يكون قال يهلك قال ذاك
مثل هذا (ح) ادعى رجل الا لوجهه فامر مجلد بملك الزمان
فجاء اليه رجل وقال له اكون الاله في المجلس قال ان الله حاضر
في كل مكان (ح) سأل رجل الشعبي عن الموضع سلوا المجتهد قال
خللها قال اخاف ان لا يبلها قال ان خفت ان تقصا من اقد الليل

بع
رسالة تعريفات

وانكرا الاصوات) آواز بی بی و بعضی صدای فرج زنان نیز گفته اند
 (الباطل) عمر که خدائی (الضایع) روزگار او (التلف) مال او
 (البریثان) خاطرات (التلخ) عیش او (المافصل) خانه او
 (العدوی خانگی) فرزند (البداختی) آنکه بخرگزار باشد (المخیم) برادر
 (المخویشاوند) دشمن جان (المعیل) مبتلا (البوسه) دلال جامع
 (الکد خدائی) شب بوی ناخوش و روز روی ترش (التدلمه والافلاک) صلوات
 (التهمیه) غایب برانداز مرد زن (المذکر التماهی) آنکه بقول زن کار بندد
 (البیخت) جوانی که زن پر دارد (الدبوث) پیری که آن جوان دارد
 (الفوج والیا خدای) آنکه زنش نقشه و بس و داین خواند (الطالان) علاج او
 (الفراج بعد الشد) لفظه طلاق (الفوز بالای غوز) مادر زن
 (المرك والمجنك) خدکار کامل (التهور) آنکه جمیع بسیار داده باشد
 (المنکبر والمنبضر والمنعم والمندق والتاذك) او بیایا (العلو) تازه گوشت
 (المسلك) پایینه (المجتر) خرگنده که ریش تراشد (المخت) بکمال رسیده
 (الصعلوك) برآ (المظلوم) پیری که بجایند و زرش نماند
 (العشوق) کاریکار (المعنون) عاشق بی بیم (المواضع) مفلس
 (الذلیل) دائم در موت محاصر (حسب حاج رفقه الظهر) زرد بیم
 (المدب) آنکه خرش پیش از دغل باشد (جبل الاحد) بارش غیب
 (فصل دهم در حقیقت مردان و زنان)
 (المخاؤون) آنکه معشوق بسیار دارد (الکد بافی) آنکه اندک دارد

ارجع
رجع بند جدول

(المشور) آنکه بیک عاشق قانع باشد (المخاض) آنکه جماع بر ایکان دهد
(صاحب الحجب) آنکه پسر نیز با جماع نبولزد (الفقیه) آنکه غریبان را خواهد
(الادموک) آنکه از کوند دادن خواهد (البیلم) آنکه از جماع سیر نشود
(الاکچی) آنکه از خست جماع سوزد (نخب الطوفین) زنی که از کوند نود
(الشوار بند) چلبه کس و آنکه زنان فاحشه را چلبه می گویند از اینجا گرفته اند
(الربش) دست آواز متفکران (المجلن) و تکیه نشان (الکرکباب) م
(المکور) جماع حلال (الزنا) مثله (مخ الحار) طعامی که زنان در بهر شوهر سازند
(التنفور) ساتی بیکانه (مشغلة البطالین) گیری که از ایدیم و کاشی سازند
(البکر) و ختری که از کس دادن و قوف نهشته باشد (البکان) رسم بیستی
(الرویان) عاشقی که بار اول بمشوق رسد و کیش برنجیز (البی بدنی) کیر آن
(نقیم الحینه) آنکه چشم هم گذارند و بیا و ختری یا پسری جلق زنند
(خار الحجب) بوق حمام (المحضف) بوی که ریش رسیده با (البنت) ریش بر آید
(الربش) نشو و نما به (الکرینتی) حالت خوشروئی که ریش بر آید
(القواد) مقرب ملک (الشکور) سعی او و این مختصر لفظ شکور
ختم شد (استغفر الله عما جوی بهر فلی)

رجع بند در فصل جلن

رق آن شد که غم کار کنیم * رسم اسکا د آشکار کنیم
خانه در کوه مخان کنیم * روی در قلعه تار کنیم

۶۲
ترجیع بند جلق

که در کوزه از بریزد کیم	بزرگ کار را بر کام ما بنود
بهر کسر بخت خطا کنیم	بهر کوف تا بخت غصه خوریم
جلق بر مرد و اعیان کنیم	کس و کار چون بست نیاید
بنازین در زبان چه کار کنیم	نشین ای عزیز تا نتوان

جلق میزن که جلق خوش باشد
جلق در زیر دلق خوش باشد

خانه می فروش میجویم	روز و شب کرد شهر میجویم
شت به ایران میرویم	مت شکر لایان بیا کیم
حسته کان کان لبرویم	بست مکان کند زلفینیم
فارغ از روز کار بد خویم	ایمن از دهر نا جوان مردیم
ما که زندان زور بازویم	کر نیفتد بدست کس و کون
جلق خورشید میزنیم و میگویم	نشینیم و گیریم بکشم

جلق میزن که جلق خوش باشد
جلق در زیر دلق خوش باشد

پسج کاری باین درازیست	دوستان کار گیر بازیست
کم رنجاق شاه غازیست	گیر من چون علم را فرزند
آند که با سحر مجازیست	پیشه خرکا دلت و جلق زدن
بهر آرزویم با بازیست	پسج نوعی برای وضع جماع
راستی محرابی را بازیست	گیر ز پیش کون بعبده در آرد

جان به دگسته نابدست اندر . . . دورت امروز کار ساز می باشد

خسبتهی بیزن که جلق خوش باشد

جلق در زیر این خوش باشد

کافی سیم بر نیاید . . . در ره عشق سیم پیا میاید

کنده بیدرم نمی خندد . . . قجه رایگان نیاید

خوش بخر مال و زلزله ناگاه . . . در جبهه روزگار و بر باید

پیش از دل و دل مصفا . . . بنشین تا دلت بیاید

بعد ازین ناله کون و کس . . . کوری مردکی که کس کاید

خسبتهی بیزن که جلق خوش باشد

جلق در زیر این خوش باشد

مانده جبران است باقیم . . . رند و لقاظ و حجت و شعر اقیم

روز و شب همه باقی عشق اقیم . . . سال و ده منین عشق اقیم

مرد و دلیر شکر و بنیم . . . تشنه شاه سمن اقیم

بعد ازین ترک کون و کس کردم . . . هر دو را کرده سخت مشتاق اقیم

ای باد اگر تو را عقلی است . . . پند ما گوش کن که جدا اقیم

خسبتهی بیزن که جلق خوش باشد

جلق در زیر این خوش باشد

باز بپول نذر خسته جهان با چند . . . پیش ازین رنج ما خود پسند

دست کند کار روزگار بد . . . خوشتر را خد صده ز کند

در جمع بند جلیق

کون بکس صیبت خبر دو دیرانه . این یکی بر آن یکی کرسد
 بکند از هر دو چون جوان بران . تا نری ایمن ازین دفره
 آن زمانست که گیر بر خنجر د . بشنود زمین بشنود خنجر
 بشنود بر بند و کفت تر کن . هر از هم چه صد بیان لوند

جلیق میزن که جلیق خوش باشد
 جلیق در زیر دلق خوش باشد

بر ما خبر ده فغانه محوی	بشیر ، خبر ده بش عشق کوی
خبر بپدی بگردان بشین	بزد تبار میفرست بسوی
از جنای سپهر دم در کشین	از وفای زمانه دست بشوی
خوش بخور خوش بخت خوش مال	تیز بشیر در ک بد حوی
ای نسیم جبار روی کرم	لطف کن ساعتی بهانه محوی
دزد زبان (میدز تانی)	بباید حال را ببار بکوی

جلیق میزن که جلیق خوش باشد
 جلیق در زیر دلق خوش باشد

مثنوی است

منبر بخار دلارای من . بت نازک سیم بهای من
 خزان و سر خوش بگاه سحر . چو نه میشد تابان و آرزو
 زود در او خاطر مژد شد . روانم ز به غم آزاد شد

تغیبات و مضامین

برآمد خوش و ساغری نوش کرد
بصد ناز بسته و در آغوش کرد
بیم کرد چه در بوسه چستی نمود
ولی در میان خمره سستی نمود
چو بر رایت گردن بشماره ساز
نمیکنی نوازی بصد لطف و ناز
بمالید سپار و برپای کرد
قدش چون علم عالم آرای کرد
چو دید آن چنان دهری در کنار
ز راه و گشت و دلم خوشتر
بر آورد افغان که این رای صفت
دل را درین ره تنای گشت
بسوی کرد افغان و زاری نمود
چون ست بودم نمی کرد خود
هر می گفت خود خون خود بر شستم
بدست خود این قینه بکفتم
به بچپ بر دنا چار بر روی خفت
چو در کوشش کردم بر بخت و گفت
سزایک آن را بر انداختن
از ایشان امید بهی داشت

در رشته خویش گردان بست

در بچپ اندرون مار پرورد بست

کس بگری بدست شخصی افاد
در آن حالت که سخت یکاد
بگیر محکم آن سوراخ و خفت
کس اند خمر کن با بگر بکفت

چه نوش شد که بعد از خفت

بایدی رسد میند و می

الغیبات و انقطعات

ای کبر ز شوق این کس و کون
را همه شب نمی برد خواب

غزل
تغیبات و غنای

اگرین که بیایم بر خیر
ای خفته روزگار در یاب

کجاست که بگویم اینک من و کیر من : ز نرسودانی مسیح کردم عجب
در طلب وصل تو حبس زن آن بحر
دیدم بهیچاصلی نقش تو میزد آب

جانانرا منور بدین حسن و این جمال : نه شب چه باده و نه روزه در حجاب
کرد پی ثوابی و در بند آخرت : شبند و شب بند که این را می
بر گیر من سوار شود و غنای
باین : ز هر چه پیاده بر بر است

ارادت از کس و کون کم نکرد کیر من ارچه : کهن تر دهم کس بر دز کار ارادت
رسید زنده و بکون و ببردش کس : زنی حیات نکونام و مردن بشهادت
چون گیر دید وقت کس بخت : صبحی بهار گشت نظر بر حال دوست
در کشید بختش و کف غنمت
بر خور زن در دخت امید وصال
پیام آمد از کس کیرم که خیر : بیایند کی آن در خدای است

۷۱
تضییات و مصلحت

نجدت گزیند و بر پای باس : بدین دیر ترا که سر بند گیت
سرافکنند کی عیب مشمر که کیم : سرافزارش در سرافکنند گیت
از آن موکندم که کس زیر موی
خود تیره بشد چشمت زنگیت

که کیفیت کیش کای یار : دید و رابا تو شناسی
کس بدو گفت کای چو دیده از تو دور دیده و روشنی
بیشد و اینک گشت و رفت
روزی روزی که کشتیهاست

کبرم چو در رسید که نخواست : در هم درید و بیش نماند احتمال است
کوزی بلند و گفتش این صفت گفت باز
دخانه جای خشت بود یا مجال است

مرا و خضرت رو که پیش منبت : و او ان مرا خرج و ز پیش منبت
جهان کو به پیش و عشرت : کبر
منه خود دارم و کز نیز منبت : جوطالع نباشد منبت
عنان ارادت جواز دست : نعم و منکر و لوک و مکر منبت
بر کا و جی التجا : که این رفتن در بر پیش منبت

۶۲
تقصیلات و قصاید

درد و زخم و سس باغ پوشیده رخ و زرد
گشت در سبب باد خیزن آید بر که سرد
پند عید بشنو و نشین پیش گیر
نگار و شراب و کادون کوئی و زخم زرد

ای که گفت که در کای بت بگریزم من
در بستر پیروی تو نشستم بر من
کس نه و گفت بجان تو که با کون
توبه و توبه رفت و گزشت
ما خال تو بهر که نظر میکردم
میر چشم و دیدار مصور میشد
ز آن روزی قد و بالای تو تار میشد
آیم از دیده مسی رفت و زمین میشد

کس گفت گیر لب بر سوی کس خزان
بگذاشت و باز تو نشستم بر خرم سکون زدم
چندان در آرزویش گریستم که ناگاه
در ایام نشستم ز دیده و موج خون زدم
چون دید اشک سرخ حمت بجز و برانست
بازم بیک شیون در ملک از زمین زدم

این کون و این فصل که نو در ری و این بیان
هر جا که بگذرد همه چشمی بود بود
با من که تو ای جان که خوروی
باید که از سر نه با یک دیده بود
گیرم بهت بگرد و بر گیر و نشین
گذشت بکون همه چیزی ملو بود

سستی در شهر بر من بسته اند . کائنات بد فی اشد کفر کند
کرمی و معشوق باز آمد عبید . اول از اینها نظر مرا کمر کند
او کجی و توبه و زهد از کجی
تیز در ریشش که این باور کند

زمان چو کبریا نذر و برینده . مفرج نامه دلهاش خوش
حکمران برادر کس برکشاید
نخله بند شکلاش خوانند

در کیش کبریا کردم و کوشش گفتم . کبیت آن سرو که بر را بگذر کند
کس ز صاف نظری گفت بخواب چشم
نور چشمی است که بر هسل نظر کند

کیر چاره طب شود . دوش بر در که کس تو برد
جان برای کس تو میبرد
کبیت چون رسید جان سپرد

این کهن کبریا نه کسی میاید . که کس کند بوسه نمی باید
از خدا دختر کی بگرفت و بایزد . بود آیا که خزان ز درم باز آید
تا که بر خیزد و روانه میان در شد . که از کار فرو بسته ما کشاید

خداست کس کند چو کبر روی : هر که یزدان آید تبار دارد
سر زار است آنکه بد در کس : خداست برستان دارد

را برون گفت که جانانیا یعنی کبر : کل از صبح و بصر که شاق آید
و گفت که آن که جان قربان : اگر ز عیدت من بر سر شاق آید
در در آغوش من آید قد و بال و شمشیر
جان زنده است که با نایب شاق آید

شرایخ دارم و زاده و زنده شاه باز : مراد است سرای خوشن فریاد
ز ملک تو به و تسبیح و زهد در زنجیر
که هر کی بد کردی در دردم ناساز

تجرب بماند و ام از سخت ناسعد بوی : که هیچ برده ندانم ز شاه و برادر
بفسق و زندی و فحاشی از گرام کمر
هنر کبر و فصاحت کبر و شعر کبر

کس چو کبر برون جت کس که میگفت : کجا می رود و از شاه بشکر گفتار
چه ناز میکند این سر و قد خوش از نام
چون کسی کند در چشم از بار

۷۲
تغیبات فصاحت

دوش آن حریف با یک دانه پیکر : با من شراب خورد و کرمس در گذار
 این کمر سخت خورد و نمالید و دم نزد
 سخا که ادبیت بر اصدات روزگار

چه تفاوت کند در آنکه پانی بر با : با دادان که تفاوت کند بیل و سوار
 دست در دهن می زن که ازین پس شربت
 خوش بود در این صحرای تماشای بهار

جوانا برو حبلتی زن کوشد از : سخنها می پیران مشکین نفس
 کس و کون مکان و این هر زمان
 بکند در پیش و بگوید از پس

ترک بستند دوش غافل خفته بود : نیم شب بر سر شبنون گردش
 خانه خالی بود و فرصت یافت
 سخت باری کرد در کون گردش

وای بر من که روز و شب شده ام : دانا نهشیدم و همدم فرض
 مدتی کرد سر گسستی : بگو که گرم بدست مرهم فرض
 اخرا لا بر سپهر کس : پای جانم ز بند محکم فرض
 کون درستی یافتم : کرا او را ماند از غم فرض

۶۸
تصانیف و قطعات

هر کس بجز واداران در بدای قرض	رو به پیش نهد دل و تن بر تنای قرض
آیا ای قرض کنم یا نه ای قرض	قرض خدا و قرض خدایین بگردم
نگردد برای اخراج کنم یا برای قرض	ختم فروزن رعایت و قرضم بر بدن چو
در پیش کس رسم غیر از گوی قرض	از پیش منظم نام غیر از تحصیل دین
در کوزه قرض نام و اندر سری قرض	در تنه قرض دارم و اندر محله سخن
تا آخر کجا پانجم تا که رجای قرض	از صبح تا شبام در اندیشه مانده ام
حوالم پس از دعا و نماز از خدای قرض	مردم ز دست قرض گریزن و من همی
از بس که خونم زور هر کدای قرض	سرخم چو آب روی کدایان بیادیت
سکین نمیبندم که آخر ادای قرض	اگر بخواه زرب کینه بشیر بادشاه

خواجه علاء دینی و دین آنکه خبر گفتش
هرگز کسی نداد بیتی نه ای قرض

گفتی که بنگ به شربت من
ای خواجه بخت این سخن الا خیال بنگ
بگفت منزه گیت که گویند و شربت
گیر که وی باده بگون جلال بنگ

پس از روزه می خورد بدین سلال
که شربت گفت از زرخنده نال
یکی شربت آب از سلال
نور خوشتر از عطر نقاد سلال

تصنیفات و مثنوی

زکی که ز فروغ خورشید چشم روشنم   در دانه دم ز مستی اوج چرخ چون کنم
 چون ساسانی دود خورشید بر آید   در دم در زرخشتم کرپان و دامنم
 که بر کشد چو باق که بر لب و رستم   که بر جبهه جای که گو در زوقا رنج
 بر من بشت حلقه که با وجود انکس   صد کنگر را بشت سرور و شکست
 بگریش ز پیش و بکنج نشان بوم   که تیغ بر کشد که مجان می از غم
 و آنکه که گفت و عقد شلوار است کرد
 اول کسی که لاف محبت زنده منم

کرم چو در شاد از کس کون ناله گشت   لزد در آندی و من از خوب شدم
 ز آشنای بدر کشیدم و در خون سپه ختم   او را بسوی کوه و کمر را بهر شدم
 کس گفت کبر را که کجا حتی از برم
 کفا کرین جهان جهان در شدم

کس دارم سوی کرم ز آیت تو کجا و ما کجا بنم
 کرم بچوب گفت کای کس
 تو زان که که ما ترا بنم

کس دارم سوی که در وقت بحر بهای   کای پارتا کی آخر از دستان بریدن
 لطفی بمن زمانی تشریف ده که بتو   خاطر نمیتواند زین پیش در رسیدن
 این خوش خبره بشنید بر خاست کبر و کفا   لزد دست یک اشاره از ما بهر دویدن

اندین نزد کس جوی زاده و برده گوی از جمله دیگران
از قضا افتاد در دستم شی . کاشش چون ماده خرد از خرد
بر سر راهی کند سیکردنی . مسجود روی با کردنی
نکته ای چون سر از دور دید . روی و پس کرد گفت بجای
کرجاع اینست کاین خرمیکت
بر کس نامیرند این شوهران

ای کبریا . دوی دیک می فرشته . آخر در وقت ز چه جور سرشته
بر روی روز یک کس و کون بکس . این را با کد و سانه نهشته
در مسج حلقه منت که ذکر است میزد
در مسج نغمه منت که تحمیل نهشته

تنگ چشمی میکند با ما کت . آخرش نی کمن پسندی بد
از برای کون تو غش میکنم . باورت کرمیت سوکزی بد

میرفت کبر در کس و دوش میزدان . سیکرد کون عیش و خمر و ناکا
از حد برفت جبر نماندش بجای گفت . کای همد غریز من این بار میگوید
ان سر و نازنین که چه خوش میرود در
وین چشم آهوانه چه خوش میکند ناکا

تضمینات و قطعات

دوشین گفت کجاست خفته است • کفتم این فتنه است خوابش برده است
 پس گفت در دین به کوبید
 آنچنان بزد که نمی مرده به

درستی اگر با لطیف گفت افتد • بوسی بجز ارزی دل ریش میبارد
 در کون لطفش فکن رخسارندش
 خوشاش که ~~با لطیف~~ بقبار

پس این در ملک مرسلی مر • خرد از سر کناری آمدی
 در دنا قحطان خشک و تیره • در میان بودی چو یاری آمدی
 که گهی هم باده حاضر شدی • که ندیدی با بخاری آمدی
 نیست در دستم کنون در ~~خشک~~ • ز آنچه وقتی در شماری آمدی
 غیر من در خانه ام چیزی ندارند
 هم نماندی که بجاری آمدی

گیر من میرفت در کس گفتش • سر و پیمنا • بجز امیروی
 خایه میزد بانگ کی با غریز
 باد میداد اینکه بیا میروی

رباعیات

کند کس بشنید بر دوش غمت (بوی جوی موت بد می)
 بادی در کون جت سر بردشت لغت
 (باد یار مهر بید می)

نخارا چون ز روی لطف زار
 بوصول زین کردی کرامی
 تمام این کیر در کون کیر زیرا
 و ما الا کرام الا بالمتام

(قصه)

چون ز گشت دوش در بنام می است - ز با افتاد و سپردن رفت در دست
 بخت و کوه سپهر بر هوا کرد - ز شوقش کمر مسکن جان فدا کرد
 میان در بسته و باز گشاده - نگاه کعبه اوی کج بنهاده
 در آن کوه و نگر کشاخ میرفت - روان چون مار در سوراخ میرفت
 بنحی کوه چون فرامی سفت - در آن سختی آب دیده میگفت
 درین دینزه تنک آفریده
 وجودی دارم از تنک آفریده

(تو با عجب است)

ای کیر زمان ز کز است محب - وقت مهرت در سر زاریت محب

مولانا عبید بن عبد کبیر (رحمۃ اللہ علیہ) به پای در زنجیر و کف بر لب کرد و آنرا به
 سلمان خوش آمد و پرسید که این کجاست گفت از قزوینم پس از شنای صحبت سلمان
 از وی پرسید که نام سلمان در قزوین معروف و از اخبارش چیزی مشهور است
 یا نه مولانا عبید گفت قطعه از شب باراد پار مشهور است و این بخواند (که قطعه)
 من خرابایم و باد پرست در خرابات میان عاقبت است
 یکشند و چو سودوش بدوش میگردم چو قندج است پیش
 آنکه گفت اگر سلمان مردی فاضل و قویان این قطعه را بوی نیت داد اما سخن غالب کن
 است که این قطعه از زن او باشد سلمان از لطف سخن وی دریافت که عبید است
 سفیدش را غنیمت شمرد و مندرجای می بخوابست و تا در بغداد بود و به پیش خدیجه
 یار او کوتاهی نمود مولانا عبید گری گفت که ای سلمان بخت یاوری کرد که زود
 با عهده اقدام نمودی و از شیر زبانه رستی

(لاحقه)

چنین گوید محضی ذیل بنده ناتوان (رحمۃ اللہ علیہ) که در تها خوار در مملکت فرانسه و خواہ
 در خارج تحصیل سند شرقی بخصوص زبان پارسی پرداختم و از آثار شرقیان سیما نظم و شرفایی
 بسیار مطالعه و تصنیف نمودم و کتب بسیاری از ادای زبان پارسی را بسیار شیرین و مکی
 یا قسم به خارج در این باب که اگر چه معانی و مضامین آن شباهتی چندان معانی و مضامین
 مادر زادی من که زبان فرانسویست ندارد اما فی قد و تہ در عالم خود کمال بسیار دارد
 و در علم آمد که خبر وی از آباء پیشوای فارسی را بفرانسوی ترجمه نمایم تا ہم درین یادگار می ماند
 و هم طالبان زبان فارسی را آید ممکن و سید استفاده و استفاده کرد و در این باب

رباعیات

ایست ایتمس که از غش میروی
جان یافته نه کار بازیست محب

(رباعی)

گفتم که رفت آینه لطف خدایت : کفایت است چو بالایم است
گفتم که یکی بوی برین کونست
کفایتی از نظر پاک شماست

میروی تو حاصل نظر بهیچ است : بالعل توفیق شکر بهیچ

یکی کن رمار بجای منور

یکت که یکت درک بهیچ است

(رباعی)

آمد رمضان و موسم باره برفت : دور می سرخ و زنج سار برفت

هر باره که داشتیم ناخورد و بهاند

هر سارده که یافتیم ناکارده برفت

(رباعی)

پیدا میکن رخسار کی خوش حرکات : بر کون کوش بر نه و میزن ضربات

کآن بالس سیم است پر از زرق طل

بین حقه لعل است بر از آب حیات

کبره ز برای کس چو ناک بر خویست : کون دید و در و جبت که رینا اینجا

ایست ایتمس که میگوید گفت : که میخورد و خداش بیار و است

رباعیات

کرم که خرم را بخت آن میارَد
هر نفسی را بجان میارَد
هر جا که حدیثی ز در زمی گویند
او سر ز فضولی میباید

کس گفت که نبرد خوش گنجینه اند (رباعی)
آن خایه نبرد بر او خوش آید
کونی که گز ز فراق سر پایش
در قالب آرزوی آید

امر ز که اطراف چمن میخیزد (رباعی)
کل جوی که آن بصدور من میخیزد
در سایه کل مرا که می می بخورد
که میخورد و در کونش میخیزد

هر چند که کون لطف و صفائی دارد (رباعی)
که دیده هوا آفتاب جانی دارد
کس کن که در آفتاب بسیار است
و آن عرضه او فرا خانی دارد

هر که کرم بکون و کس پیوندد (رباعی)
بکون بند صحبت کون پیوندد
کس لاف زند که بر کرم نم بکند
بر کون حوال خوشی تن میخیزد

رباعیات

آن کبر که گفتی بسحر منجز د   و ز کبر خراشک بتر منجز د

وقتی تهنه از حسد منقبت دمی

اکنون تهنه از حیل بر منجز د

(رباعی)

طبع نماز و روزه خون باطل شد   کفتم که نجات کلیم حاصل شد

افسوس که آن وضو به نیری بگشت

و آن روزه به نیم جرعه می باطل شد

(رباعی)

تا بتوانی می صفا بخور   بادوست بر غم دل اعدا بخور

مندی که فردا در صاف است امروز

می بخور و و ذرا غم فردا بخور

(رباعی)

این کبر که از دست رفته است   و ز کبر خطیب شهر شد خراش

هر چند که من است ترا و محکم تر

هر چند که من پیر ترا و برادر تر

(رباعی)

ای بی نیفت که صبا بخور   باد لب کلچره رفا بخور

بندم نشیندی ایست آمد رضا

جان میده و تر میکن و حلوا بخور

۸۲
رباعیات

بیت ز جام سنگی خوشتر : در دغظ خطیب قول چلی خوشتر

دیدم ز کی ساخته از چرم زک
ربسته که کاهن کن چون خزن
گفتم که کبس میخند کیرم بشکر : بر رسته دگر باشد در بسته دگر

رباعی
بر کس تنم زمانه بین و سپرس : و آن وقت بیکرانه بین و سپرس

در شش گفتم ز کیر چون سستی افت
خون بر در استانه بین و سپرس
این کیر که سر بر فلک افروشمش : بی کاهن کوردمی مشکند شمش
اشب که مهان کس آید کون گفت
یکلور درش کس کون کورداشمش

رباعی
پیراهن کل دریده شد بر تن کل : تنبان نوبه ناچه پیراهن کل

ای خرم کون توبه از خرم کل
جانی که بود کون تو کون زن کل

رباعی
دی کردش تو ضعیف کرم : از بی بی خونت با کرم

کشم کشش خجل نموی که پیر
بر خود دل از عمر مادی کرم

خیزم سوی بازار و گذاری بکنم : باشد که در تاز و میکار بری بکنم

یا قحجه آورم گفت با کنگلی
شاید که زین در کار کاری بکنم

(رباعی)

بر خیزم و چاره خناری بکنم : پس بر در قحجه گذاری بکنم

یا کمر کون در برش بادرس
باشد که زین دو کار کاری بکنم

(رباعی)

دل خسته همیشه ز زین ز فرزندم : یارب که درین بند بپسندم

که روزی زین بند خلاصی بدم
ای بس که برش که خدایان خندم

(رباعی)

آنم که بجز لعل نیست ختم : جز در صف سکران نباشد سختم

کون تو زنا کهان سراروری شد
الضاف زهی فراخ روزی که منم

(رباعی)

ز نیست که تا بکون نیاز نمی بینم : یا با ده که عیش و لنواری نمی بینم

چون ما فتنی نیست جزئی حاضر
بر خیزم که تا چارست زاری بکنم

۳۴
رباعیات

کس تا کی ز دست کبر گفتن : پس رستن و باز آید رختن
کفتی که ز بوش کنم آری بختی
تر دامنش تو را چه شاید گفتن

(رباعی)

که پای به گفت رسد بر گردون : در آینه شوی چون فاطمون
من گیر در اندرون کون نه کنم
تا خود فلک از پرده چه آرد برون

(رباعی)

بر سپحکسم هر مانده است و کین : کار به بسته دست ازین وین
در گوشه نشسته ام بفسق مشغول
هرگز که شبنم فاسق گوشه نشین

(رباعی)

کبرم که در حرارتی دوار درو : ز گرمی طبع سربند بر زانو
در حجه کس برش کجاست
سرداب و باد خانه در پسند

(رباعی)

از کون بجز از کنه چه بگوئی تو : و ز کس سر زده و زانو
مردم کوئی که کس ز کون نترست
ایزدان پیش کس چه بگوید تو

۸۵
رباعیات

آن حال گشت راز در کس تو در دست وی بت کجاست و با کس تو
ما از تو خان دور و جان زیگی
نقشه شب و روز رکنی رکن تو

(رباعی)

کر بر خیزم در همت کوئی چه در کبر کون بر همت کوئی چه
در مادر تو ز دور فریاد کن
سر در کس مادر همت کوئی چه

(رباعی)

کیرم که دین تو شد تاب زده سرخوش شده است و باد ناف زده
در حجره کس میرش کن خلوت
جانبت فراخ و خلک و آب زده

(رباعی)

کس گفت کیر دیروز و دم تو به وز جان و دل بود و نمودم تو به
از نیمه شمع و کیر کاشی و آرم
دیدم همه را و از نمودم تو به

(رباعی)

پرسیده خیز شاه چون شیدانی احوال حرم ز محرمی دانائی
گفتا که جمیع بده در شیراز
بر روز بهتر لی و هر شب جانی

سازد و کث

در خم این طاق دور کی باشی . آن که حریف می و چکی باشی

در عمر غرر خود مرصع خواهی

باید که همیشه مست و بکی باشی

(در باغی)

پندی ز غیبت نه ای مرد خدای . کس که بهشت افتد از شاه و کدی

کر کند . کیت تا توانش بیزن

در خوش پسری است تا توانش همکای

کس چه گیر بند را بهلوی ز او دیدو . ما چنین محروم و تو پوسنه همراهی دوست

ز کون برهن کشم این گیر و در کس اندازم . اگر گفته اند کوفی کن بود آب انداز

ز نهار بهر قایه کس در زو می

باز آمدت بخت چو رفیق رفیق

سازد و کث

الحمد لله على نعمه ونواله ومنه وافضاله والصلوة على محمد وآله

(بعد ذلک) چنین گوید مولف آن رسالت و محرابی غایت (عبد الله)

نعمه . تعالی ای . آن که فضیلت نطق که سرفشان به . منو و بهت بر دو

وجهت یکی چه و دیگر نزل . و رحمان و رحیم نزل از بیان مستغنی است

و چنانکه جبهه دایم موجب دل خاخر باشد منزل دایم نیز باعث
و کسر عرض میشود و قدما در بنای گفته اند (بیت)

منز میس ز جان مردم بخور منم و ز آب مردم برود
اگر از باب دفع دل و تفریح بال چنانچه حکا فرموده (الطهر فی حکایه
کامیج فی انصاف) دور افتاده است شعر

افد ببعک مکد در باطی و احده براح و عله نبی من مزج
ولکن اذ اعطیت ذلک فلیکن بمقدار ما یطی انصاف من مزج
زمانی بجله نوعی از منزل طفت شود و قول شاعر را که رهند و کسب کوبه

(بیت) که توجیه و بیان در یک است قدری هم ندیان در یک است
همانا معذور فرمایند که بزرگان ما در بعضی این قدر جایزه داشته اند بنابر مقدم
بعضی کت و اشارات و حکایات که بر خاطر وارد است در قلم آورده مشتمل بر
دو باب یکی عربی و یکی پارسی و از آنرا **سازگاری** نام نهاد هر سطر
این اوراق را اولی کت ده و خاطری طریباک باید آیز باری این دو گفت
بر امکان از زمانی دارد

(حکایات عربیه)

(حکایه) جکسر انوشیروان هو ما للظالم فاقبل الیه و جعل قصبه و یصبح انا
مظلوم فقال کسری القبر لا یظلمه احد فقال انما المکان الذی ظلمت
اقصر منی فضحک و امر بانصافه (ح) فیل لا عربی فذکرت و انیت
عمرک بالبطاله فقت و امش الی الحج قال کسری دراهم اسج بها قالوا ب

سورة

نزل قال واذا رجعت اليك اسكن وان لم ارجع رافقتك مجاورا والبس الله
 ثيابا باصفهان يا فريزان لم يفت دارك وجنتك نزل الى داري
 (ح) قيل لرجل ابنك لا يشبهك قال او يترك جبرائيلنا فيشبهنا اولادنا
 (ح) قال يهودي عن نصرتي عن موسى وبنو اسرائيل افضل قال
 عيسى عيسى المون وموسى لقي رجلا فذكره ففضى عليه وكان عيسى يعلم
 في المهد وموسى يقول بعد اربعين سنة واحل ان عذرة من لاني بفهموا
 (ح) راي رجلا طفلا يبكي وثلاطفه رامة فلما بكث فقال
 له اسكت والا نكث امك فقالت هو لا يصدف عني فابن ما نقول
 (ح) قالت امرأة لزوجها يا منتي المخصيتين قال وكيف هما لا
 نكروا كذلك وهما من ساكنا درب فرجك منذ اربعين سنة
 (ح) قيل مجندي لم لا تخرج الى الغزو فقال والله لا اعرفهم جد
 ولا يعرفونني فمن اين وقعت العداوة بيني وبينهم
 (ح) قيل للمجوسي ما تفسيرك لنا فقال لا اعرف
 نفسي ولكن اعلم يقينا ان لا يقال في دعوى ولا في عرس ولا في مجلس من
 (ح) حضرا بوالعشاء ما نكح فقدمت فالزوج فلبس الحلاق فقال
 علمت هذه الفالوزجة قبل ان اوحى الى النخل
 (ح) خرج جحيمة الى الكعاسه ليشتري ما دارا فاستقبل رجلا قال له
 قال الى الكعاسه لا تشتري حمادا قال ثل انسا الله قال ليس هذا موضع
 انساء الله المحار في السوق والدرهم في كفي فلما دخل الدار في ضرت عليه

شبه لطف

قبیح پسار دیدم که ارباب غیرت و ممت فغانستان از مرفوع و هر سبب لطف
 و تصنیف فارسی کاشش ترجمه را پرداخته اند و زین فیضی کمالی گشته اند بجز شش و لطف
 و ظرافت آن خاصه از آنها که جامع نکات و نمایای خاص است . چندی درین
 اندیشه بودم که مختصری عقیده و مشهور ازین دست ترجمه را انتخاب نمایم . از
 قضایات (مولانا) (عبدلکافی) بدست افاد . دیدم عجب کنجینه ناب
 و حق و دراحت موضوعی است شایسته لطایف را آنچه بفهم برگزیدم و ترجمه
 آن تمام نمودم . اما چون بعد از شرفان . اکثر جاب لفظ مراعات شده و او
 بر جانب معنی ترجیح داده اند و لطف رنگ الفاظ را بر حسن ادای معنی مقدم داشته اند
 تا اصل اثری دیده و در دست نشود از چپ کوئی آن آگاهی بهم نرسد و استلذازی
 از آن برده نمی شود . لهذا مناسب آن دیدم که سخت بی زیادت و نقصان در
 عبارت اصل از با حروف عربی مصبوح سازم که فائده آن عام گردد و خواننده
 اصل هم مطلع آن گسترش شوند و در ضمن . روح سودنا بعید را نیز از خود خویشند
 ساخته باشم . پس ازین از روی اختصاص با صاحب تمدن بعد از طی بسیار
 یکد قریب به ربع نسخه اصل که تنها مطابق مذاق و موافق مزاج اهل شرفست
 از نسخه را ازین از پرده ادب خارج و بذله و نکاتش را صریح و رنگ
 نیافتم . و در ترجمه اش محذوری ندیدم . بزبان فرانسوی ترجمه نمودم تا چنانچه
 مش این ذکر شد یادگاری اند و وسیند استفاده و تمتعی گردد .
 البته از ناظران و مطلع گشتگان بین که رحمت من بنده را ببوده تیارند
 و در این گزینش و انتخاب معذورم دارند که غرض از نشر آن و ترجمه آن و رای نیست

الطراز وسرق منه اذراهم فلما رجع استقبله الرجل فقال مزير قال
من التوف انشاء الله سرفت دواهي انشاء الله ولم اسري الحمار انشاء
وانا رجعت خائبا خاسرا الى البيت انشاء الله
(ح) قال نصراني لجوس منذ كم تركتم بنك الامهات قال منذ اربعين
انق نلكن الالهة (ح) سئل رجل من العرب عن حال امرائه
قال ما دامت حبة نعي في حبة نعي (ح) كان معاوية معروفا
بالعلم فلم يغضب احد فادعى احدان بغضه فدخل عليه وقال اطلب
ان تزوجني والدنك فلها دبر كبير قال ذلك مبيب حب ابى لما
(ح) جاء رجل الى بعض الفقهاء فقال انا رجل حنبلي ثرؤنا
وصليت على مذهب ابن حنبل فبينما انا في الصلوة اذا حسنت بلالا
في سراويلي ينلوت ناز ابراهيم كرمه حبيبة فقال الفقيه عافاك الله
خربت باجماع سائر المذهب (ح) قيل لعبادة ناورث اخذك
من زوجها قال اربعة اشهر وعشرة ايام (ح) قالت محوذا
اما شجعي ان تزني ولك حلال طيب فقال اما حلال فنعمة واما طيب
فلا (ح) قيل لجارية انت بكر فها انت كنت عافاك الله
(ح) كانت امرأة مزينة جميلة فنظرت الى وجهه فقال الويل لي ان
يتحرك ما في بطني فقال الويل لي انا لم يشبهني (ح) داي حلا
مع جاربه رجلا بجامعا فقال لها ما حملك على هذا فقالت يا سيدي
حلفت بحياتك واسنك وانت تعرف محبتي لك (ح) قالت امرأة

٩
رسالة دلائل

لزوجها يا دقوث يا مفلس. فقال الحمد لله ليس لي ذنب. فالاقول
منك والثاني من الله (ح) قبل لرجل كانت امرأة نشازا ما
يوجد احد يصلح بينكما قال فدمنا الذي يصلح بيننا (ح)
طلب رجل من بعض القوادين امره فجاء اليه بمجارية فقال لا اريد بها
فقال اني اريد احسن منها. فقال لا ولكن اريد مني نعمة خصلتان واين
فقال القواد قدس في حرما جزرا وعلو عليه بضلعين فانها في دبرها و
احسبها امرء (ح) ادخل التجاز غلاما ففعل به فلما خرج سئل
منه صني فقال ادخلني التجاز لا فعل به. فبلغ ذلك التجاز فقال قد
حرم اللواط الا بولي وشاهدين (ح) خرج غلام من محض في بغداد
فرأى كثرة الانشغال بالاجان فاستدعى امه لمرته طاحونة لمجتمص
فكتب بها يا اماء ان استا بالعرف خير من طاحونة مجتمص (ح)
فيل لموجر في رمضان شهر كاد فقال اتق الله اليهود والنصارى (ح)
اعطى ارجل مؤجرا درهمين فلما اراد دخاله قال لا ندخل وافضر
على ما بين الفخذين قال ابري بين فخذتي منذ خمسين سنة فما
رفع درهمين (ح) قال قاض يا قوم اشكروا الله فشكروا وقالوا ما هو
قال اشكروه اذ لم يكن لللائكة نجاسة فكافوهم بخور ولبنا وبنفرون
ثيابنا (ح) ذهبت امرأة الى قاض وقالت هذا الرجل بضيع حتى
وانا سائبة قال الرجل انا لا اقصر فيما اقدر عليه قالت لا ارضى بائنا
من خمسة في كل ليلة قال الرجل لا اختلف وانا لا اقدر الا على ثلثة

سورة التوبة

قال القاضي حال العجب لا يقع دسري الا يخرج من عندي شيء على
 مشكل الاثنين (ح) وقال بعضهم كان موسى فضوليا. فكيف
 قال قبله (ما نزلت بك يا موسى) وكان السحرة ان يقولوا (هي
 عصاى) فاخذتها لا بعينه (ح) فدمت امرأة زوجهما الى
 القاضي فقالت ان زوجي هذا الوطى ليس بضاحف. فقال الزوج
 ان عنتين. فقالت هـ بكذب فقال القاضي فوالى ابرك امحنه فتناول
 ابره بمسه. وكان القاضي فيهما فلم يزد ابره الا استرخاه. فقالت
 لوداك منعظا. لا سرحي ارفعه الى غلامك. وللقاضي غلام صبيح
 فدفعه اليه فانتشر سريعا فقالت اعط القوم بارهما فقال القاضي
 انت على امرائك ولا تطعم في غلمان الفضاة (ح) لقي رجل
 رجلا وهو على حمادى فقال الى اين يا فلان. قال الحق صلوة العجبه
 فقال له ويحك اليوم يوم الثلاثاء قال طوبى لى ان اوصلنى حمادى
 النجاء مع يوم السبت
 مسكى اطروش في جانبه انخر فلما سلم الامام قال الا انجر للاطروش
 انظر ان الامام سها قال نعم فتا (ح) نظر رجل فى الصديق الى امرأة
 حسنا فقالت لا تنظر فتقدم ابرك وبديك فخرتك
 (ح) قيل الثعلب كم جلة تحفظها فى التخليص من الكلب فقال اكثر
 من الالف وخيرها ان لا يراى ولا اراه (ح)
 ان التنيج بدرا لى الصاحب لقي شخصا معه صبحان فقال

۲۰
ساز اخلاق الهی

و صدق آن باشد که بایاران دل بیت کند تا خوف واقع بر زبان او جاری
نشود. و رحمت و شفقت آن باشد که اگر حالی غیر عایم از کسی شده و کند بر و رحمت
آرد و دمت بر از است آن مصروف دارد.

(بسم الله الرحمن الرحیم)

اصحابنا میفرمایند که این اخلاق بغایت مکروه و مخوف است. هر چاره که
یکی از این اخلاق بدیهه باشد که در دست العجز خائب و فاسر باشد و بر هیچ
سراوی ظفر نیاید. خود در شست که صاحب جلاله نعمتها محروم باشد. و از
کتاب و اقتناء مال قاصر. چای پوسته بیان او و مرادات او مانعی عظیم و حجاب
غلیظ شده. او سواره بر سخت و طبع خود گریان باشد. گریه بر راکه جاب
گفته اند از بخاک گرفته اند رسول ع میفرماید: **المجاناء تمنع لوزنی** و شده میرود
که هر کس که پشمی پشه کرده و بی آبروی بی ساخت پوست خلق میکند. هر
دانش نخواهد میگوید. سر هیچ آفریده بکوزی میخورد. خود را از مواقع ادنی
بمعارج اعلیٰ میرساند. بر محمد و ان دین گران از خود بخت بر کسی میم که در
کتابه اند تنعم میکند. و خدایق بوسه و قاحت رز و میسرند. و آن
سجده محروم که نسبت چای موسوم است پوسته در پس در با باز مانده و در دین
خانها سر زانوی حرمان بنهاده چوب در بان خورد و پس کردن فارد و دیده
حسرت و صحاب و قاحت کرد و گوید. **ابلیس**

. جالب فرزند حسنه و عابد بدون راه جوید بیکه راه و بران میسرند

|| (اما وفا) بفرمایند که وفا نتیجه دامت نفس و غلبه حرص است چه هر کس که

آنکه گنجی از محمد می یابد دستی بد و لاقی شه یا بوسیت آن محمد دم یابد دست او را
و چه معاش و معاشرت حاصل آمد حرص و شرد او را بطمع بدب مثل تمنع بر آن
دارد که همه روزه چون خج می فشول آن مسکین را بر م نماید و آن چهاره از شده آن
بجان رسیده طول تا چون خود را از سر صحبت وی خلاصی دهد . چون آن وفادار را
پند گوید (مصرع) **فک لموت از غم می توبه** قه با چنین حرکت راندا بسته
تجسین گرداند . و هر که شخصی در وفا با قعی الغایه برسد بک تشه نموده آن
مرد باید که نظر با فایده خود دارد . و چون شخصی غرضی که در در حاصل کند و تو قعی
دیگر باقی نماند اگر خود پریش باشد باید که قصاید و التفات نماید . هر چه داد
با قومی و مرشبا نگاه با حایفه برسد . هر کس که در غم بر خور داری طلبه
باید که بدین نرات نظر کند . تا از نعمت بندگان و صحبت ایشان محفوظ و متلذذ
گردد . مردم از او طول نشوند . و یقین شناسند که (مصرع) **بزمی نو**
نوش باشد (خطاب است) گویند که محمی زین عربی که حکیم روزگار
و تنقده می علای عصر خود بود سی سال با مولانا نورالدین رصده شب و روز
مصاحب بود و یک کتبی یکدیگر قرار گرفتند . چند روزی که نورالدین در
مرض موت بود محمی الدین بر بالین او بشرب مشغول بود شبی بچرخ رفت با داد
که با در خانه آمد خدایان را میو میا بریده بغزای نورالدین مشغول دید . پرسید که
حال چیست . گفتند مولانا نورالدین وفات کرد . گفت در بیغ نورالدین پس
روی بغداد شو کرد و گفت (نمشی و اطلبه حریفه اخذ) و هم از آنجا با حجره خود
بعودت فرمود گویند **میت سال بعد از آن غم بر یافت** و مرکز کسی نام

نور لدین از زبان اولیاده . راستی گمن ترا به جنت که و با از آن حکیم که از روزگار
پاسوزند . باز کدام . تبسلی و خنجر از اند هر کس که خود را بوفافسوب که همیشه
غنای بود و وقت عمر بفایده و در سران کار گزند . چنانکه فرماد گوید
بیستون کند و مرکز بمقصود رسیده تا عاقبت جان شیرین در سر کار شیرین کرد
در حیرت میرد و سبقت

فدا کرد چنین فراموشی و زهر بار شیرین جان شیرین

آن مسکین بخون نبی عا سر کوشید جوانی بود عاقل و فاضل اما که آن در خیر
لی نام است در وفای او زندگانی بر تو نماند و هر که تمسکی از وی یافت سر
پا بر نه در بیا با نهاده ویدی و کفستی

علی اذا لا قیة لیسلی تخلو و با رب بدت تا جلالی جانها

بزرگان را است بگویند خلقی را که شمر این باشد رک اولی

(اما صدفی) بزرگان را بفراستند که این خلق از دل خضایل است . چه داده
خصوصیت و زبان زد کی صدف است هر کس پنج صدق و رزق . پیش هر کس غرق
نیاید . مرد باید که تا تواند پیش محمدان و دوستان خوشامد و بدفع و سخن بر یا
گوید و صدق کلایه را که فرماید . هر چه رزاق مردم راست آید آن
در نقد آید . مؤا اگر بزرگی و بخت گوید که اینک نماز پیشین است در حال پیش
جهد و گوید راست فرمودی . امروز بغایت آفتاب گرم است و در ناکید آن بگویند
بمخفی و نه صدق زن یاد کنند . اگر در صحبت مخفی پیر ممکن است صورت
باشد چون در سخن آید او را سپهوان زمان و کون در است جهان و نو خاسته شیرین و نو

مصری و حاتم طای خطیب کند تا از وزر و منت و غلبه مرتبت یابد و دوستی
کنش در دل و متکبر شود. اگر کسی عاشق بنجد فایزین زید و خود را بصدق موسوم
کرد نه ناکا و بزرگی را از روی نصیحت گوید که تو در کردگی جماع بسیار داده اکنون
ترک چایه کرد. وزن و نور را زکرا خاشع منع میباید کرد. با کلی را کل
گوید یا در به راه به خایه خطیب کند یا تجمیع زنی را دیوتش خواند بنویس را سستی
اینقوم از و بجان برنخند. و اگر قوتی داشته باشند در حال او را بکار ضرب خود
گیرند. اگر دیوتی با کلی عاجز هم باشد بخاست و کلکل در آید. انواع غایت
با و مقدم می رساند و باقی عمر بوسیله این کلمه رات میرزا بشان خصیت منقطع
شود بزرگان از اینجه گفته اند (در نوع مصلحت نیز بهار است فقه کثرت) و کدام
دلیل ازین روشن تر که اگر صادق القول صد گواهی رات او کند از دست نماند بلکه
بجان برنخند. و در تمیز او تا و دات انیزند. و اگر بید یا نشی گواهی بروغ دهد
صد نوع به و رشوت دهند و با انواع رعایت کنند آن گواهی به به چنانچه امروز
در بلاد اسلام چندین هزار آدمی از قضات و شایخ و فقیه و عدول و اتباع
ایشان بایه معاش ازین وجهت میگویند (است)
دروغی که حالی دلت خوش کند به درستی گشت متوش کند
(رحمت و شفقت) اصحاب با بغایت متکبران قسند. میفرمایند که هر کس بر مظلومی یا
بر محرومی رحمت کند عصیان و رزیده باشد و خود را در معرض سخط آورده بدان
دلیل که هیچ امری بخیرت فدا حادث نشود. هر چه از حضرت او که حکیم است
به بندگان رسد تا واجب نشود نرسد. چنانکه افلاخون گوید (الغنیة حتی

لا توجب لا توجد او که اگر چه از جهت اگر دانستی که آنکس یقین بر جای
بد و نفرستادی هر کس مرده بد و میرسد سر او بر آن است (مصرع)
سک که سینه را غ کوب بر لا غریبه و نیز میگویند (مصرع)
نیست کوری که کوری نبود از زانی پس شخصی را که خدا مغضوب غضب خود کرد
باشد تو خواهی که بر او رحمت کنی عصبان و رزیده باشی و بر آن اثم گردی
و روز قیامت ترا بر آن مواخذه کنند . این مثل بیان ماند که شخصی بنده
از آن خود را برای تربیت زنند و یکانه او را نوازند . و بوسه دهند که چشمه باوند
تو بدی که که تو را میزند ترا لغت و خلعت پیاده دادن البته اول از کس
بجان برنجد (حکایت) در زمان مبارک حضرت رسول کفار را می گفتند
که در ویش از طعام دیدم ایشان میگفتند که در ویش بنده گان خدا اند اگر
خدا خواستی ایشان را طعام دادی چون او میند بد ما چرا بدیم خاک
در قرآن مجید آمده (انعم من لو شاء الله طعمه ان انتم الا فی خلل)
صیبن پس واجب باشد که بر هیچ آفریده رحمت نکنند و بحال هیچ
مظلومی و محرمی و مستعالی و گرفتاری و مجروحی و شیعی و معی و
در ویشی و خدمتکاری که بر در خانه پیر یا کمر بسته باشد التفات ننمایند .
بلکه سببه الله تعالی بداند که توانستند از نسی به ایشان رسد تا حقیق
در جات و خیرت باشد و در قیامت در (پوم لا ینفع مال و لا بنون)
دستگیر و نود بن است آنچه در صدر کتاب با برادران وعده رفته بود امید
ست که چون مبتدی بر اخلاق مخت را که بر موصفت نماید و آنرا که نفس نطق

۴۰۴
ریشه

خود گرداند فیجی آن سرچه تا سر در دنیا و آخرت بیاید

ریشه نام

شکر و سپاس و شایسته که بدست شد قدرت معصی جمال نازکان و نازنین
دزیه بنی آدم را بر آینه فیض محبت زدکان دریای محبت و شفقت کشید که بید
موت جلوه داد و دستجات زاکیات ناز غیا خطه یثرب که بر مکّه جانهای
باصفاست یعنی روضه نور مصطفی و بر آل و اولاد آن است با صفا باد (بی بعد)
چون دوش آینه آفتاب جهان تاب از آه و دودست ی عشاق در زنگ ظلمت شب
متواری شد و چهره روزگار از نورینه مشتاقان تباری (بیت)

زلف مشکین شبانه زدن رفته کفر به زنده زدن

در کار نه با خیال آن جانان که در سر از سودای او سرگشت و در دل از غوغای او
سوزی (بیت)

و در می که حاصل زنگار کین و لمر را جان و جانم را خوش

خلوتی و هشتم (بیت)

خلوتی آن سخن که نذر کین و کفر محفوق نباشد بار

و از وصال آن نازنین بیخالی خورسند شده بکشم (بیت)

روز وصالش صدمه برده و بخار شد وقت غوغایش برده

تجربه نشسته بودم دل در زلف مشکینه او بسته و جان در خم ابروی بویسته
عقل در شاد چشمش مست و سر در هوای آب زکف دست خلاصه وجودش بکشتی

هرست آثاف نظام الدین مولانا
عبدالحق

۸	رساله اخلاق الاشرف
۳۶	دیش نامه
۴۶	رساله صدق پند
۵۵	رساله تعریفات
۶۱	ترجیع بند جلق
۶۵	نصیحتات و نصائح
۷۶	رباعیات
۸۶	رساله دکشا
۵۵	تعریفات ملا و دیوان
نصف	اگرچه در بالای صحیفه فقط منتخب نوشته شده است اما تمام مطالب مولانا عبد در اینجا مندرجست و بقدر امکان تصحیح و تنقیح برای اطلاع مطالعه کنندگان ثبت گردید

پیش‌نامه

شیده و خود را لطف پریش ممدن دیده و خجسته و خوش حال
 خیر چون حال او بر تش کاهی ز روی اعتدال میگفتم که (بیت)
 زیه‌مان خیال تو شربم ز رنگ جز چشم و کجای
 کما حق از غایت ثوق

احمد زانی بنفشی مویشم ز خوش در زبانت شیشه ز بکشت
 در شای بن گفتگو و بتوانم که بودل شیفه شفته از آنجی که کمال بی صبری او بود
 پیش خیال بجد بهر آن کاهی گفت ای نوردیده محبوبان وای شهریار خوبان

بیت

تو قلمه عاشقان می کشی که شوی بشت و بخت و کفایت خوش به
 در کار بیت که به ام زلف تو گرفتارم و بنا و ک غمزه تو بخار (بیت)
 بخت بسته ز زلف بخت تو در خرابی از چشمه است تو
 (بیت) طرفی بخت تو بسته نیست چون زلف تو میزنم سری بر گری
 ای آرزوی جان (بیت)

آخر دل به رود اضاف من به چونت من بوس تو مشتاق تو طول
 سرگزینی (بیت) بگوئی مزین ز بخت ز ملک عینت آوار بخت
 از خدا بر سر (معنی) من که سر چه تو نه و بران نمند
 کاهی زبان منضمی بر ده میگفت (بیت)
 خود و در جنت ترا حری در باب که کربو به چشمانی سر به
 چون این مکالمه بچال بخشد و این معط در آید بکشد با کش بر زدم کاهی دل

مصرع
سخت گسار می شود در دل چهار و باز بانی که دان گفت
ای بیدار کانی رفیق بی ای پای روانی کست یاری به نایح سخت بدم امید واری
یک زمان باز مراد و بگذارد مصرع
که خوار من از اینجاست مسیحا شکر
نه با او مجال سینه مصرع
چون که دایان حینل سلطانیم
نه از سر کوشش پای گیر مصرع
شهر نه هوای جانابینه بیت
نه از جورش باور میوان به نه از طمش بقاض عنوان وشت
از زاری دل چاره در دو دیوار در فریاد آمد ناکاه طرفی از خانه و رکنی از کاشانه
نقش شد و از اشتاق شخصی روی نمود مصرع
شخصی که دنیا و کسی در خواست
(مصرع کبر) سرخ و پید و زرد و کبود و نقش و لعل بیت
سرگردون درش در یابد به ریشی و چه ریشی و چه ریشی و چه ریشی
گفت (السلام علیک) از بیت اول زده بر الله امه مستول شد
در حال از حاجتم گفتم آیا ایلمسی عفرتی غولی ملک الموت به بعضی روح
من آمد و کیستی با کتب بر من زد که سی می مرانی شناسی مرا در پیش آید
ابو الحسن گویند آمد و ام تا داد دل چاره و نواز محبوب جفا کارست
بستانم در زیر لب گفتم آه
آن که محسوسش تو باشی به کونی که مقابلهش چه باشد
گفت من آنم که خدا مرا از بزرگی در چند جا از قرآن یاد فرموده است
در قصه آدم گفته (و بشا و لباس النقی ذال خیر) در قصه موسی گفته

(ولا تأخذ بلحيتي ولا براسي) و رسول بر نام من تسبیح در مودت
 سبحانه الذي ينعن الرجال بالحق والثناء بالذوق فما و مولد من انبثقت
 فصحاى عرب در وصفم گفته اند (البحر جلية) که در می بر جبر لم خوانده اند
 گفته (شعر) فلما لحي العتوق طار جاله فلجند بر شر بطبرية المحسن
 در باب لطف خضرم خوانند و در اشالم گویند (شعر)
 فوه ماء البحيرة شارب خضر لم يصل الى الظلم
 يوسف حسن نو در چاه رنخدان بسته جا خضر خط بر کن آب حیوان آمده
 قومی را بنیل نیت کرده اند و گفته اند (بیت)
 چونیل نوسر از برن یا سمن برزد غمت بر یختن خونم استین برزد
 عجبی که جماعتی مرا آج ایستند و از زبان من گفته باشند (بیت)
 پند کنم جمله را من از سر گویت تا تو بدانی که چند مرده حلاج
 جمعی را بینه توصیف نموده و گفته اند (بیت)
 باغ رخ تو بر نماشا که جان کل بود بینه نیز آری بسته شد
 آن لطیفم که اگر با ناز نمی نظر لطف کار و صحیفه عذرش را بخط غبار نگارم
 اینجا نم گفته اند (بیت)
 بنده آن خط مشکیم که کونی مورچه پای شک آلوده بر کن کل نیرین نداد
 صاحب نظران سر بر خط فرمان او نهند و گویند (شعر)
 بر خاضت شسکن که خطی خوش باشد
 و آن قیام که که در محوئی جفاکاری عاشق آزاری تند خوئی نظر قمر کارم بدان

یک نظر او را در چشم جهانیان رسوا و رسوا گردانم. سرخوردی و در ریش
 نشتم. بیت آنکه در آن بی آبرویش گنم. عیلا بسیارم. پراسن حسن در آرم
 زیبانی روز افزونش بر سواشی روز افزون بل گنم. کمتر خطاب مردم با او آن
 باشد (تبریز **بیت** **ریش** بونم) سهر سز ریشی او را این بیت باشد

اگر دوست تو کفچه بر جانم بندد ^(بیت) بهفت دگرش ریش نامان باشد

زنده کان سر محکم کومینه ^(بیت) ریش آوردی و کنده میه بنم
 در زانم کند و کجاست ریش

غلامبارکان در طعن ایشان بطر کومینه ^(بیت) مرگ ریش نیست چیزی است
 هر که ریش نیست چیزی نیست

سرخ که با مردم گوید در جواب کومینه ^(بیت) آن ریش نکر که خواهد در را

اورا مراه شهر قصران نموده کومینه ^(بیت) مرز اصد هزار تنه دند
 کبری سوی شهر قصران ریش

قله زان صبوحی زده چون برو بگذرند بیک یک کومینه که میست ^(بیت) آن دعوی خوبی که کسی کردی بار
 انصاف که سال ریش آوردی

روح پاک بشنخ بعد برادر خصب آرم تا گوید ^(بیت) تو پاره رفته جو
 و سالان پادشاهی چو بوزی

سعدی خط سبز دوست دارد ^(بیت) نه بر الفی جوالی و ذری

(در آیه) . ریش نام را بر بیاض او میرسیم ۴ . با تو چشمه بان بنه کونان سر در آید
چون سخن ریش در از کشید گفته **لا نسل** مقدمات ممنوع است اول اینکه
کفنی نم (ریش یعنی ابو الحاکم) این چه معنی دارد (بیت)
ریش نه کینت نه بقی . . . ریش نهند ریش یعنی ریش
دیگر آنکه کفنی جفته غذا را مرویان بخت غبار بکارم آن نیز ستم نیست . ریزاک
از هر غذا که سر بریزی حسن او از تو در خط شود . دیگر کفنی که خدا در قرآن
از بزرگم باد فرموده بزرگی تو نقص است . چنانکه هر که ریش بزرگست
غرکونی گویند و دیگر گفته که بشارت مولودم از بهشت آن نیز مسلم نیست اکنون
در ردیسل از چند حکایت گویم **(حکایت)** یکی روز انبیا بنی اسرائیل
بر رسیدند به چهر ریش رسته ایان بزرگ و از آن مغولان کم و از آن
انجانیان کمتر گفت چون آیه **ان علیکم لعنتی الی یوم الدین** در حق امیس
انزال شد . فرمان آمد که از از بهشت بیرون کنند . امیس از حضرت عزت
در خفت که یکبار دیگر که بهشت خوف کند آنجا و بیرون رود . چنانچه ریشه
امیس تفرج گمان بر گوشه از بهشت میکشد . ناگاه چشمش بر شاه آدمی آمد
مانند راجه چون ببخت من آدم شد . هر بدی که بدتر از آن نباشد اگر در باره
او و فرزندان او بجای آید . همان بهتر که خوف نخت ریش در کردن
ایش بارتد . آنهم پس آدم . از بهشت بیرون آورد چون فرزندان
آدم قبله شد . بشارت را در صورت کی از شاخ فراموود و عینت از
بخت ریش . از آن لایق یعنی ریش را بنمود که بن نخت بهشت بر می آورد

روستایان با حرص و ازان قدر که از آن وقت باقی رنج بستان بود بر بودند
سفریان که بعد از آن برسیدند نصیب ایشان نبار و ازان وقت را نشد که دادند
چون آرزو بختان رسید روی بخت رنج نهادند و گفت بغارت شد
و بدیدند که در آن کاه ریش را هم ازین رنج کاهی رنج جزین رنج زدند که
رنگ چو را خوانند است که دوباره مولود را کون خود رست و رنج بستان
چسبایند و خفت بواقع بر روی رور کار از هر چیز ایچ رست ظریفان از چای
گفته اند

(پت)
ریش در زشت بودی اندر بشت بودی + مور و مخ نخوردی که زنگ بشت بودی
و نیز گفته اند

(پت)
آدم بشت بود اما مرد بود + چون ریش بر آورد در پیش کرد
(حکایت)
آدم چون در بشت بود ریش نه بشت بلکه او را سجده کردند
چون ریش بر آورد و کلاه بر سرش نهید و بودند آغاز ریش خند کردند بکین از
انفعال در بشت بیرون جنت و بصرای دینی که بخت و زحمت گرفت ریش شد
(پت)
کر ریش را بهی بجهان فضیلتی + ال بشت را همه دادی خدای ریش
(حکایت)
در زمانی پیش مروی بود که صبح جهان را فروزانه سعادت
از خیره او پرداختی و شام شکفا را از سواد زلف او بایه زینک و بوسا نخی
جانب در امثال او گفته اند

(شعر)
نظر الصباح الى صفا جبینہ : فتلقیت و تنظر الصدا
والليل فكري في سواد فروعه : فتغلبت بمزاجه السوداء

هر دیده و زار که جسم برانده داد مدی سینه مهال و غریقه تیغ و درین
کشتی پیران سکن و از جان مشتاق عشاق (مصرع)

همه جای جان بود و دای دل
و صبار از زاریای کوی به از ترا کم عشاق که در شکل و جوی حسن مستی بخار و جمال
تا با بد در خود مغرور و پر سر شدت نفرمودی از هر راه که شدی هر دم مقیض در رنج
نکار زندی و گشت خدین

سلف صفت مسمی رود و حیدر زار دل به با و خان که در بی سلطان رود سپاه
دل و دامن بر خاکت و دامن و نمون و او بر سینه استغنا ممکن بعد از چند کاه
که دست حوادث رو در کار و گردش لیل و نهار دودش از دودمان حسن
بر آورد و زبان زمان آید و تم بدد ناه اسفاسا فلین بر جمال او خواند
که از جان در خاک گری ادیا و تحت بیرکت ریش چون باد از دگر بخت چاره
متجرب و سه گردان دل ریش و سبانه مصرع

ریش نامه و در شعر کدانی بیکر
روزی ربه و انظر منشا و نذل منشا و در زبان ساخته کرده شهر
مکشت بی از غنا شفا صادق و باران موافق در راه به و باز خورد و از
صفتش در بخت به راه به و دید در دیش او بخت که از برای خدا شکل من کبش
و ددای در دما حال صفت که پیش ازین هر کس چشم برین افتاد و
دین و دل بیاد و دی شهرت و محرم بود و حلقه مجنون اکنون هیچ
آفیده را بطرف بر استغاث نیست مرا از ریب آن سعادت و جویان شفا

۳۲
ریش نامه

اگر در آن وقت عاشق از درخت پارسا رویه بود و مشت پارسا رسید و وقت غنیمت
 شمرود و از ته دل گفت ای پارسا این نفرت خلق دشمن که می آن دوسه تاره
 مویست که در تنخ داری و تنخ داری **(حکایت)**
 روزی محبوبی به یکتا دید و یعنی برش آمد و در کوچه باغی میگذشت باغبان را
 دید که پرچین از خانه بر دیوار باغ بیندا گفت پرچین از به چه فیتی گفت تا کسی
 به از در نیاید گفت بهین رحمت چه حاجت . . . و تاره موی برش بر حرف
 باغ بخت آن تا مسیح آفریده پارسا خون آن نکرد **(حکایت)**
 زاده ی بجزایر سیرت . . . در راه به بری رسید شب . . . در دربانان در آن دیو ترسا
 بچه خدنگار بود . گفتارش چون دم میجا مرده زنده میکرد و رخسارش
 چون معجز کلیم در دهری بد و بیضا مینمود و بکل نظر بان سپردل و دین در **(بیت)**
 دهرت بی من کعبه روحانیست به کعبه و در از کجایین **(بیت)**
 با خود اندیشید که بیشک این جماعت اصل در رخدا از کرم الهی و صف
 ناقصای عجب میدرم که چنین صورت موزون و طلع منطوح و چگون
 به وزخ مغذی میکردند . با آوازه دم شکام رحل زاده ناچار با قافله روان
 گشته می گفت **(بیت)**
 میرودم و در سر حسرت بقفای من گم به خبر از پای نه دم که بین می سپرم
 چون به که رسد چند وقت در اینجا مجار بر جانم . . . از دستان جارت اود
 که ریش چهرت را بچهره من غیر کرد پسند **(بیت)**
 ماس که بر آمدی فرو شد **(بیت)** که بر روی بر آمد

زاده در مزاجت بهادر ای رسید ترسانی ای بارش ریش
ز نار بمان کلاه ندن به سر کاشمین در بر خوکان میجره
زاده تو اضعی کرد زاده گفت این لطف را سابقه نمی شناسم
گفت من آن پسر که آن بار رفعت تو بودم زاده در جبریت آن تافق
آواز داد که آری اول چنین رسیا بشان میکنم آگاه به زخ زهر شسم
و عصفوان حسن مرغان میشانند و در خر عسکرکان دوزخ باری وجود
تو سر بر و مشت و بد رت موجب نفرت من این سبکند و ریش از
خجالت سرخ دزد و بد بیاورد ناکاه از روی خشم گفت تو باری از روی
خود شرم دور است **مصرع** کو نیز این نمیدم می رود
نمی بینی که بوسه بگو بعضی زمین با تو سر امت محبوب را بجا می آید هیچ
نظری نیست و حکم **المختصنه علیه** بوسه میس بجا می میکند که
از صحبت با بی بهره اند اما بگو آن خدای که بدون جمال نازنین بدست
قدرت با حیات فرموده است که نشینم و آرام گهرم تا برای هر یک
بعد از این در دستان من اگر هزار بار سرم بزنند بدان انعام تمام
واقعه بدین کنم که گفتند **نیت**
چو شمع باشم درین راه که گریست بزند ز ذوق آن سر بگردد و ش تریش
اگر نزار با این چه کنند عاقبت از بخشان بر کنم این بکفت و از غضب
ز می بتافت
الهی ش ریش از ممکن به دور اکنون ای عزیز اگر ریش از چنین است

سکند

که من دیدم به آن جو که زرشاده و او که سیدم هر که بخار دشت آن بدامن
 بهمال بهمال تو مرسد که ابد از یاد زبانی آن چند صنیعی (بیت)
 آن نوع به که نیست نخواستش آن روز به یاد که بر دمی تو رسد
 در جفا بهت به غیب او نشاند که در دم بسته دشت بخار کرد در دهم و ست
 ذراعت شغیرن خواهد آورد باری دین چند در که مسوز در راست
 و شکر را کند جمع میکند دشت غنیمت آن به خاطر اصحاب دریا (بیت)
 که نمانی غمزه خانه با ننا خرب که می پورن خردان کنار
 که توبان بهمن چاره بر دوشی که ندیده کبر ایستاد تو فریاد
 در زحمت رعایت باران و دلجویی دوستداران (مصرع)
 غافل نشین ز وقت بازی است

و من بعد (بیت)
 بر خاطر سچا غنای می نشان در باب که نسخ می شود به حسن
 باری ازین کفشکو که گفتم حواش باشد که در دم در فتنه (بیت)
 مراد از این صحت و کفتم حواش باشد که در دم در فتنه
 نشسته به ریش و چند نسخه مختلف بود این بیت از شما انتخاب که اید بهمان
 از سایرین صحیحتر باشد

ربا له صدقند

برای اصحاب نظر و فرست عرضه مید که نمیکارین ریف (بیت)

(فقہ مدنی)

الحاج الشعر اعلمی در کانی از قرنه زاکان قرون و از رجال اواسط قرن ششم
هجری است : مولانا که کور از است فضل و دانش و از ارباب سلفه و حساب
ذوق سلیقه بود و در آنکه اگر چه برخی او را از جمله مترالان چهارم و بی حق تعالی
انست که با وجود یافت شدن مدله و منزل و بهیچ وجه او را پیش از آن بالا
تر است که او را این شمس رزمی که در میان شعراء اولین لطیفه سنج و نادره
سر است و در این شیوه کسی پایه او نرسیده است . و در ضمن شعرا
سایرین و نحو معانی قند منزلیدی طولا داشت . و زینتی که گذاشت . جدی
او در روانی لفظ و شیرینی و مناسبت بی نظیر است . و در لطافت و باریکی معنی
پس بعد از باری مولانا عجمی در عهد شاه ابوالفتح در شیراز تحصیل علوم و فنون
نمود و از فضلای عصر و ادبای و سر خود گردید . در هر فنی محبت رقی کامل پیدا
کرد و تصنیفات و تالیفات پر دخت . پس از آن بفرزین برکت و منصب
قضاوت سرازار و با تورکاری و تربیت بزرگ زادگان منتخب و ممتاز گردید .
چون در آن عصر بزرگان در ایران از در کتاب نهایی و قبایح خیری باقی گذارده بودند
و طبایع اصل ایران بسبب معاشرت و مجاورت ایشان در فساد و تغییر درجه
نهایت رسیده بود مولانا عجمی در مشاهده این حالات خسته و غمناک و شرح
حال و صورت احوال را با هر وسیله برود نمودن میخواست . برای نمونه
فساد اخلاق زمان و زمانیان را در اخلاق و بشرافیه ایضا که در غرض از آن
انزال محض نیست . بلکه در ضمن آنها جدای حکمت آئین و عبرت انجیزت . همچنین

کتاب الحکمیه

بلغه الله غایبه کلامانی که در علم مایه روز منبر مایه ندارد اما از
جوانی بجان لغه کتاب و سخن علماء حکما استماع داشت تا درین روز که
بایر سخ حجت بقتضی و پنجاه رسید ز کفایت سلطان حکما (افلا حق تر)
نسخه سطحه افتاد که برین است که در خود از سطون نوشته بود و برین روز که
(نوابه نصیرالدین موسی) از زبان یونان بزبان فارسی ترجمه کرده و برین
خلاق ثبت نموده چنین نامه علی الخصوص بنده شاه عادل پادشاه
که بر تاج ربیع فرموده بخواندن آن خاطر را غنیمت عظیم شد و برین روز
بنده نامه اتفاق افتاد در این اندر شایسته ریاضالی و زککفات عاری
تا نفع آن عموم خدق را شامل گردد و نوقت نیز بواسطه آن از صاحب دلی
بهره مند شود امید که ملکان را ازین پند و کلمات حقی تمام حاصل یابد

(بیت)

اگر شرتی بایست بودند . . . ز داغی شونوشه روی من

ز پرویزن معرفت بیخته . . . بشده ظرافت برینخته

اگر عزیزان عمر غنیمت شریک

وقت از دست بدیده

عیش امروز با فردا بکینند دارند

روز نیک برود بد بدیده

پادشاهی را نیت غنیمت و ندرستی و ایمنی دین

در آخر وقت باشد که عمر دوباره نخواهد بود

بر خود رسانیدن سلام بدید.

زمان تاخوش را بجا بیاورم

(۱۰) و من مشی باش و شبگرد و در هر روز وقت کند مزاج را

• 511 22

طاهر از خمر کبان برده مابارش مردم آید این خنده

کرم را با دشنام کرم وید و عطی است بن بھامی در زبان شان بخشد .

جان ندای یاران رافق گم کند .

زکات عمر و بشنا چشم و فرح دل در مشاء و شیک ن دهند

در دهم کشته گون کرده در شانی آذربایجان و سمنه ای که در آن ترش سردی

و کچھ نر جان و محمدان در ونگوان وید وای از زلفت کسند

فراخان و بزرگان سمرقند را بر پیشتر بنزد

تا در ایند سخن حق گویند تا بر دلهای گران مشوید و مردم بی جنب از شمار غیبند

سحرک و قوادی و دلف زنی و غمازی و گواهی بر روع و اهریمن بدیناد و من

کفران نفیست پس سازید تا پیش بزرگان عزیزباشید و از عمر بخور و بار آردید

سخن شیخان باو مکنید تا که نشوید و بد و ترخ زرد

(۲۰) دست ارادت در دامن زندان پاکباز زیندگار کجاست .

از مہاراجہ کی زبان ان دودری جو شدت باک و بار و ہول و ہراس

در کوهی که مناره باشد و شایق کبریا از آن درود عزت نام آید.

بنگین ر بلوت و قلو دریا بید .
 مستاز را دست بگیرد .
 خدا نیک جانت با نیت از حساب پیراث خوارگان خود خوش دارید .
 مجرودی و قتل زنی و نایه شادیانی و جمل زندگانی و سینه .
 خود را از بند نام و شک برماند تا آزاد تو بند زیت .
 در دام زمان میفتد خالصه بیوه گان کرده دار .
 از بهر جامع سرد و حال حبش بر خویش حرام نمید .
 (۲۶) دختر فقیمان و شیخان و قاصیان و غوثان خواهی .
 پسندی با آن جماعت اتفاق نهاد و دوسرا بکون سوری تا کوسر بد بکار نیل .
 و فرزندان کرد و سالوکس و نرور و پدر و مادر از ایشان در وجود نیاید .
 دختر خصب در نکاح میا و رید تا نا کا و خر کرده نماید .
 آن قسم دایگان و حکمت قاید و حکومت حامله و کلکل کهواره و سلام و امان .
 و تکلیف زن و غوثی و خجرتان باشید .
 جلق زنی به نر و نر زنی و نینه .
 در پیری از زنان جوان مرد بانی خواهی .
 بیوه زنان را بر ایگان مکا شند .
 زن خواهی تا بستان بشوی .
 اسیر زبانه اسر کچوخ کچوبت کچوبیه تا در چه غازیان دریا بید .
 در سر راهها بخت بلند خان و چادر مهره زده و سر نه ریشه دار از راه مرده .

چ
سکه صدقه

در میان کون غلام بر خود بساج و این را شمار با پنج زن خواند
(ج) آتیه خانه نیکو بنده که از آن بکار دارد
هر روز است بر این رخت در یابید تا بیدار نشوید و غایت سینه
که یکبار به تهنان رسانید زن زمان ستر که از خانه بیرون نشوید و فتن
چون به بنده رسد کنگان ریش آرد که از لب ماند و باشند و زمان جوان
تر به سفر رفت که زکوة دادن بمنی عظیم دارد
را با هم رزق است تنها مخزید که این شیوه کار را میمان و روز باشد
ما جسته به بکند زادگان میرید
غلام کجایان ترک را تا بپوشند بهر بهای که فروشنده بخوان آغاز ریش
آوردن کنند بهر بهای که خرند بفروشد
در کردگی کون از دوست دشمن و خویش و بیکانه رود از یکدیگر دریغ دارد
در پیری به رجب پیشخی و وعظی و جهان بهلرانی رستغری رسیده
غلام نرم دست خرید نه سخت شد
شراب از دست ساقی بپوش بجزید
در خانه مردی که دوزن دارد و آسایش و خوشدلی بهر بکست طبع
(ج) از خاتونی گرفته و بس درین خوزه و امیدی که آب و شراب
خوردمستوری و کون درستی توقع دارد
و خرمسایه را از کون سو فروری و کرد و هر بکارت که در بهر بکارت و
شفقت و سلامتی و حق مسایکی رعایت کرد و بسید بهر بکارت و خرمک

در محل تمت نباشد و در زمانه بجلت نبرد و در زمان مردم روید و بدین
 حاکمی عادل و قاضی که شوت نماند و زاهدی که سخن بر پا نگوید و حاجی که
 بادیانت باشد و کین در دست صواب دولت درین روزگار مطیع
 بر زمان جوان شوهر سبزه رفته و عاشقی که بار اول معشوق رسد و کثیر شر
 و شاه بی که در مجلس رود و حرف او را نپسند و بیرون کند و بگردن پیوست
 که شربستان ریزد و جوانی که بدست سلیطه پیر گرفتار باشد و دختر کی که بکاشت
 بیاد او ثبت عروسی نزدیک رسیده رحمت آید تا خدا بر شمار رحمت آورد
 زنا زاده در حال نزع چند آنکس مقدر باشد بکاشد و از ارضت و صرف تمام
 از که در کان تا با این بهمان پای قانع شود تا شفقت بجای آورده باشد
 آنکس را بهلوان مخوف که پشت دیگری بزمین تواند آورد بلکه بهشتی
 حقیقی نماند و این که بر روی بر خاک نهد و از روی ارادت بکس که گیر در کون گیر
 برو عده مشان و عشوه زنگان و عیبه فحیه کان و خوشام کنکان یکد بر و زید
 با استادان و پیش قدمان و و لیعهدان و کسانیکه شمارا کاشیده باشند تواضع
 و عجب شمرید تا ابرو را بیاورند
 از دشنام کذب آن و سبلی زمان و چربک کنکان و زبان شاعران و سخنرکان
 (۶) از جماع نوظطان بهر تمام حاصل کسیند که این لغت در بهشت نیامید
 هر دعا که بتواند در نزد قهار کسیند که مفاخر تمام گفته شود و اگر حرف سخت شود
 سوگنده طلاق بخورد که سوگند در قمار شرعی نیست
 پیش از تمام کردن روزگار که تا در آخر کار نکشند و ماجرادر از کشد

مردم تسار کوثر بنجین دغله دست و سطران ناموشش آرازانه بیت که
تراندای کور کوبند و مجلس گذارید .
از مجلس عریه کور بند
گلک و فجه زار بجای نشیند
ز و بنیه مبارید تا مهره زه مغر حریفان بنزد
گلک ر با خست ساط بچهره برید و حاضر وقت باشند تا بوقت پروان آمدن
سلاح پارنا چو زنی نازدود
تا سباب لوت و علی بر ابر چشمه میان شود خورا یک بر نیند .
مردم کان فضول و کس یکه با داری روی ترش دارند و در خافضیت و کثرت
کشتند که نردوش شراب بد خورده و صراحی شکسته و در اجای بخشیده و سران
در کس خوار مرزن مینه نادیکر خشت مردمان نه نشند .
(۵۶) زنا ز اسخت بر نیند و چون سخت زوید سخت بکامید نازد شایسته
موفان برادر کردند که که خدای میان یه و امید را خسته شود و که بیت به صفات دل
بر کرد
شاید آن را بچرب زبانی و خوشامد کونی از راه برید
بر لب جوی و کنار حوض است بر دیدن آگاه و آب بنفید
باشخان و نوامان و فالگیران و مردود شایده و کس که در زمان شطرنج بازیان
و دود تخور و کان و بازماند کان خانه های قدیم بر روی کاشی و کاشی بیت مایه
راستی و انصاف و سلامتی از بازار ایران مطلبید

رساله صدق

سبیل و نسل از خرفیان کند در پیج دارد
 از نر و رقا صندان و شفقته مغولان و عربده ننگان و حرفی آنا ننگه و رنکای
 کارد و تاشد دایره و دعوی زبردستی و قانی و سپهلوای گشته و زبان
 اشعران و گزنان و چشم حاسدان رگینه خوشان این شهید
 از فرزندی که فرمان ببرد وزن ناسازگار و خدسکار حجت کبر و چار پای پروکاسل
 و دوست بیست و بیست برادر داری طمع دارد
 بر پای بنبر و اعطان بی وضو تیز مدید که علمای سلف جایزه هستند
 جوانی به از پیری صحت به از پیری توان کری به از درویشی غری به از فقالتی منشی
 به از مخموری مشه ساری به از دیوانگی دهنده
 (در) توبه کار زنده تا مغلوک و نه بور و نخت کور و کربخان شود
 حج کنند تا حرص بر مزاج شها غلبه کند و بیایان و بیروت نکرید
 راه خانه معشوق ببرد نامید
 زمان را تنها مکانه که زن تنها بماند که محشمان نباشد
 از دیوانی عار دارد آید تا روز بغم و شب ب فکر تو است زلیت
 شراب فروشان و نیک فروشان اول بدست آید تا از عیش این شهید
 در رمضان شراب در بر مردم محوید تا سر شمان شوند
 گواهی کوران در مادر زمان قبول کنند اگر چه بر کوی میند باشند
 از جوانا و عجا و گفتگر چون همان باشند جز به مطلبید
 در راستی و وفاداری مبالغه نکنند تا بقولنج و دیگر امر مضعلا شود

بر خب صبحی و شرب صبحی در دست و جب سحرید با دولت
 روی شما آرد که فوق در سر جابینی عظیم دارد
 شیخ ز او که ز ابر و سیله که باشد بکامینه تا پنج اگر کرده باشد
 در شراب خانه و قمار خانه و مجلس کنعان و مطربان خود را بکوان مردی شهور
 گفت بد تاروی سر خری شما گفتند
 بجای خرد بر که از او کان و غل مزاد کان و دینانی مزاد کان عرض میکنند
 از دست خویشان و سفره خندان و کرده شانی خد متکاران اما ساز کاری
 اصل خانه و نقاضای قرض خوانان که زانجا باشد
 بهر حال از مرکب پیر سیرید که از قدیم مرکب را کرده و دانسته اند
 خود را تا ضرورت نباشد در جاه نفکند تا سرو پای نخرج شود
 کلمات شیخان و بنگان در گوش گیرید که گفت اند **(بیت)**
 سر زعفرانی که سر به مناسبت گوید بر گیر خری بوسه و گوش کن
 نخم بگرام اندازید تا فرزند آن سم فیه و شیخ و مقرب سلطان باشد
 منزل خوار دارد و منزل از اجسم حقارت نکند
 زنده که این کلمات تبسم رضاد گوش گیرید که کلام بزرگانست و بدان بپندید
 اینست آنچه ماد استند ایم و از استادان و بزرگان بهار سید مدد کتابها خوانده
 و از سیرت بزرگان بچشم خویش مشاهده کرده ایم **(حسب)** درین مختصر ما
 کردیم تا مستعدان از آن بهره ور گردند **(در بیت)**
 انصافیت بختان یا گیرند بزرگان پند و ناسخ پذیرند

(۵۵)
کتاب التعریفات

حق سبحانه و تعالی در زیر و سرادت و امن و استقامت بر روی مسکنان کرام را

مرساة التعریفات مشهوره فی فضل

شکر و ثنا حضرت زکریا که از پیشان را الفت نصرت و انوار است
نمایات نثار و ضمه صاحب دینی که زبان بکلمه انا اقصیه برگشت و (بعد ذلک)
برای ارباب الباب سیزده است که اصل استعداد را از قسم دییات لغات
چاره نیست و چند فحول سلف در آن باب کتب بسیار پرداخته اند و لکن در
بهر ارشاد فرزندان عزیزان این مختصر که به فضل موسوس است تخریر رسانیده
اینکه که بسته ای از حفظان سواد خطی و اقرا به

فیه احوال در دنیا و ما فیها

(الدنيا) دنیا که هیچ آفریده در روی نیایا (العاقلة) آنکه به دنیا و پس او نپردازد
(الکامل) آنکه از غم و شادی غفل نشود (الکرم) آنکه در جاه و مال طمع نکند
(الصادق) آنکه سبکخواه مردمان باشد (المستقر) آنکه سخن بر یا نکوبد
(الفکر) آنچه مردم را بقایده بیاکنند (الغنیمة) آنکه عقل معاش ندارد
(المجاهل) و و نیاز معاش بیدولت (المجوف) درویش (محبس) بالدر
(المشاور) طالب علم فندرس بزرگ ایشان (المعبد) حصرتی
(المفان) همه ظرف محرمات دوات او (المکسود) قلم او (المنهون) کتاب او
(المنیر) به از او پیش کن جزودان او (المنوم) مطالعش او
(المنعطل) مدرسه انحراف اوقاف او (المنهول) مال اوقاف

الموتی بحال او (و اندود و انزوم و مقید) آنچه مردم رسد
اندر اثن (کو غدا پاره بیفاید که مردم را توبیخ دهد)
نشان بر دانه که حاکم توب خود نویسد ایشان بدان انکساف نمایند
لشکر مشرب محمد و می که توب بخشش نمود

افضل دو مرد و ترکمان و اصحاب الملائک

(انها جوج و لما جوج) قوم نرکان که بولایتی متوجه شوند از اینه (پشروشان
 (کابنداع) ایناغبثان (الفحط) نتیجیثان (مصادرت و لفظا)
 سوغات یثان (اعمود نفیثه) سحاق یثان (شمنیثان) (نورس)
 مال یثان (درزندت غث) اثران که فرود آیند سنگور و سنگور (دو چاوش یثان که
 بر دو طرف درآید) (دو باشند و بر چاق یکد زده ایست) (بهر دراز یثان) (غزل و
 (کتاب کلاسر) شغه (ملک صفر) م (مخاب) المچی (نور قوم) علفه یثان
 (مجمیع شراب یثان) (التفاوت) بدی که کمان (ن) (ساق) حاکم اوقاف
 (الواجب غفلت) تغاچی شهر شرف (دزدانستوی) دزدان (الزکات) پامی
 (التغافل) میسکچی (البذاع) جب بر (غلبه) دزدی (سفیان) انبار دزدان
 (عس) انکه شب راه زند و روز از بازاریان (جریب) خواهد (تلفان) منی
 دیوان (نقش) او العوان و الزکونی و الملعون و الراهب و الزکون و الزکون م
 (فصل سیم در قاضی و معلقان)

انقضی) انکه بمذکر نفرین کنند (مستند فی) مستند قاضی (معدیه) دم او
(میان) قضای) انکه ایمان ندارد (نفس) ج (نویسنده) انکه حق باطل گرداند

تصور در جات عقل و پادشاه را که بر خردین که هر یک توده از سفات و نادان
بودند. افسانه های بسیار در وصف آن کشی خود نوشتند که هر یک از این نظریات را
کلمتی است. . . . . میفرستد و از سودگی و درانش و جهان دیدگی او را میستاید.
مقدمه و تعریف از سخن بدین که فی است. . . . . و انکس نیست و هندکان او بهرانی
خود نیز تعریفه است که او را در علم معانی و بیان نوشت و خوب است که بحضور
پادشاه بگذراند و بماند و مقربان گفتند که پادشاه را با اینگونه نظر و طاعت
سرکایت قصه و غرض است و خواندن خوب است گفتند پادشاه شجاعت و دروغ
و بیایند و اطرا و عراقی شاه علین را خوش ندارد. . . . . بنا برین مولا با عید گفت و
این صورت من نیز طریقه چون پیش که هم تا بدان وسیله نیز هم خاص پادشاهان بهر
یا هم خوانده و مقربان کردم و چنان کرده استگاه بی پروا سخنان فاحش و لطیفهای
صریح و نادیده میگفت و جمله و جایزه پشمار میافت و کسی از یارای متقابل و شاه جرم
باومی نمود.

گویند که مولانا بعد از آنکه در زندان بود از آنجا محبس پادشاه این رباعی را بیداشت

وہ علم و فضل و شوق و محنت صاحب فن : تاج و عزیزان شوقی و محنتی :
و خواجہ کی شوقی پسنداران میں : ہر ایک اور و شوقی و محنتی :

یکی از ایشان این سخن را در حیرت مانند که چگونگی با آن فهم و فضل خواند ترک
علم و طاعت کند و بهزل و زل تن در دود سولانا عبید این قطعه بوی فرستاد

العدل) که مرکز است گوید (البانی) که خدا جل و علا در حق بنا
(صحاب فاضی) جامعی که او را بسف فرود شد (البهره) پیاده فاضی
و قوم مدینه و بخوبان او (طالب نور) متین او (البهت) آنچه نهفته
(احسان) آنچه نخواست مال لا بنام و لا وفاف آنچه بر خود از غیر بر با خردانه
(چشم فاضی) خرفی که هیچ بر نرود از او چیزی عاقبت او (المانان) منتظر او
(لذات کاسفل) مقام او در بهشت سان در قضا (عینه الشیطان) استخوان آن
(الماء به و بنجبه و سفر و البصر) چاره آن (الوشوه) کارس از بهار کان
(السعد) که هرگز روی فاضی نبیند شرب محدود معاشرت فاضی
(مخلب) خر (انقری) کون خر (انقرت) بعد از غزل مردن بصرم
(اسم) حمز (نوافض) که گوید و کند (نندیم) خبشام کو
(از و باه) مولانا شکلی که لازم از او خون باشد (شاعر) طمع خود پسند
فصل چهارم در کمال و ما یعلو بهم

(الشیح) ابیس (البشیر) شیخ زده (عنه) مثل (منج) معروف
(البشیر) که است که در باب و بنا گوید (نوسوسه) آنچه در باب آخرت گوید
(مخلات) کلماتی که در معرفت راند (هذه بات) خواب و واقع او
(البصیر) اتباع او (نصوفی) صفت خود (نور و سائیس و نور) م
(مساجی) که در دروغ کعبه خورد (حاجو) حکومین علیه التفت و العذاب
(مخل) بنجبه در خواجکان و عادت پنا
(الذاف و الوافحه) ماته خواجکان فصیح و جودان (نجوف) توغشان

کثرات و انفسه نشان (اللوم و الخوس و الجمل و الجسد) فاعوان
 (الابنة) کثیرین (الکونج و المنوس) در بر جشان
 (المنهد و مر کره و المنقود) مجاهد (عنفاء المغرب) عدل و انصاف
 (المکرو لزور و الربا و متفان و الکذب) (الکاف) (الحکام) رضا کبر
 (فصل ششم در ادب و اخلاص مناصب)

البا زادی (کود زده نرسد) (التران) کرم و دین (الصواف) خرد و زر
 (انجناط) زرد (الافان) ناز و خوش (العصار) آدم و رجب رخواه
 (الغلاب) زرگر (الطیب) جود و المذاب، بنجم (المناب) (الکبر)
 (الکثیر) کبر نفس (الحامی) تعاجی جامع (الکلال) حسد می باز
 (رجل فاف) آغز بانس با فاکرور (الکاف) بیجا (کاکا) غلبه کهن
 (الفره) بنی هم در ستانی (الحوان) ریشان (الخوس) بزرگشان
 (المکین) مکشان (وکیل الملک) اباریشان (المجطلق) دین ایشان
 (الصدیق) آنچه زمر دعوت با لک نشد (الکاف) آنچه با لک نزد
 (الجدری) خرس بزنجیر (المواد) غول بیابان (الغلاب) مردل شیرین
 (السناس) و الخرد و الخلیج و الخمار و الکمان حیوانی چند و خشی که در
 بیابانها و کوهها متولد می گردند و بشکل آدمی باشند

(فصل هفتم در شرب و معاقبات آن)

(الشراب) به نوت الزرد و الناهد و الشمع و تقایم آستان
 (المجکل) و انعود و المزس ساز آن (المنه و ابا و الکباب) اغذیه آن

نخمس و بستان (موضع آن حجر الاسود) و یک آن (الزهر) شرب آن
 الفارغ است (المازغ) شد (الآثاده) خورش (العاجز) محو
 (مات الموت) باقی بماند (فوان النخبین) دوست ریش در که یکد بر است
 (المجلد) بسیار زیاده (المضحک) مت در بیان بسیار آن
 (المولی الاعظم) یا توفیق بزرگ (الاحاس و الشری و شطرنج) ضایده
 (نورین) نازی که در مجلس بستان گذارد (الذو ذخ) مجلس غبه
 (التماء اخانه) شد (الغلاش و الخهانی) آنچه درستی بخند و در بسیاری
 (ابو بناس) پادشاهین (هادم) باری (البله) قدیم (بشعبه
 (الشیطان و البداهه و فضول) آنکه بر کار رفته شطرنج و تخمه زرد خندان
 مستقیم در (المجر) صحت جیب (المخذه) لغای قیب
 (فصل مشید و بنک و باجیان)
 (البنک) آنچه صوفیان در روبرو (المشترج) است (الذو و الشاد) ساز آن
 (المنج و الاقارب و هی) موضع (المشیر و الملاو و الملاو) اغذین
 (المنج) ای (المجر) با آن (المصع و المکره) لغوی (الذو) شرب آن
 (المحرم) آنکه درین دو هیچ یک نخورد (الملاو) سبکی خراب
 (فصل هفتم در مدخلی و ملحقات من)
 (المجر) آنکه بر شرب بنا خند (نور) و در (شقی) که خند
 (دو شربین) آنکه وزن در (شقی) لا شفاء آنکه پشتر در در
 (الغلسار و التوسوی) پدران (اللبه و الشد) با آن (التاعه)

این آه بی حد را زمین بدو آمد (ح) روستای مادکادی داشت
ماده خری باکره خرم و شیرکاو بکره خریدارند و ایشان را شیردگر نمود و در
مول شد گفت خدا یا تو این خر کرد را سرکی به ده تا بخالان من شیرکاو بخورند
روز دیگر در پایچه رفت کاو را دیده مرده مردگ را دو دانه بر رفت گفت
خدا یا من خراگنم تو کاو را از خرابی شناسی (ح) قلندری بنفشه طیب را سپید
که مرا چه رنجت گفت ترا رنج کر سنکیت و او را بهر لبه همان کرد قلند
چون سیر شد گفت در لکزه ده بار دیگر بهین رنج دارند (ح) در ویشی
بر روی رسید جمعی که خدا یا ترا دید که در اینجا نشسته گفت مرا چیزی به سپید
و کر نه سجد با این ده همان کنم که با آن ده دیگر کردم این ترسیدند گفتند ما با
کس حری یا ولی باشد که از او خرابی بدو ما رسد آنچه خوبست بدادند
بعد از آن پرسیدند که با آن ده چه کردی گفت اینجا سوال کردم چیزی ندادند
با اینجا آدم اگر شمس هم چیزی میداد این ده نیز را میگردم و بدی دیگر
میرفتم (ح) خوابه علی الدین محمد غلامی دشت ترک و خوب صورت از بزر
نام روزی در مجلس شراب مولانا شرف الدین را گفت مولانا تو خراکی گفت
ارکاو یا بکم کایم از خرابی بکم کایم از بزر بایم کایم

(نامه از شاه شمس الدین قنبر)

سلطان وقت تیز عالم سیراک وجود بخیه روی بساط کوز خرابان با بوس
قلندرام تجربه از راه کرم مردان سلام و صفایش از عشاق مفرد خود عبد

بزدی قبول کند. نظر ما کران اوست. هر صبح نرید جمیعت او را در پای علم
سلطان خراسان بخیر میرود. فقیره را سلام بگوید چارکی عرضه دارد اخی
درویشان دیوانه رومی بدریوزه خاطر وزارت مردان سا فرآن سزین
شد مراد دیوانگان آنست که تبرکی از اسرار خاص آن لشکر بخشش عز
وان روانه گردانند دیگر دوش دو قلندر از لکر غایب گشته امروز چون
قلندران با ستره کاری و صفای صورت مشغول شدند معلوم شد که مهر
زخم هر دو شکسته بود در حال چون قلندران استحال شده بودند بخت
قلندری انکشت کاری قلندران رفت وینه بطاق فرمود و بیای ما چان شود
شد و بعد از تجربه از لکر سفر خوانند کرد باقی شکسته آن حلقه بریزد از وقت
بایزید نشی قله مردان صبح بخیر و سلام

جواب از انشاء مویکنا سلال لیل و نوری

تخف و تبرکی که شوریده وقت عشاق مردان سفر و جهان بر بجه در کار اخی
داود ز مدنی دام تفریده با خاک نشینان آن بای علم در قلم آورده بود از
دست ابدال رومی رسیده خیر مقدم گفته آمد. اسی دانه سوزان آن
سزین خوانند و بر یاد آن نامراد اوپ اوپ اوپ زدند تبرکی
که از اسرار خاص این مزار در بوزه رفته قبل و کثیر حصه کج کول او بر دست
ابدال رومی روانه شد. نشی نه مردان فقیره سلطنت دیکت پالان
سکند لک آب میزند سفره وقف روندگان کرده است. حقه آن صفر

دیکت عرجمین و سینه پوشش روانه شد باقی طریقی مثل برزآله بند شرف
شیرازی بر خاوم با بودست رانده بی گفت این سر حلقه ازین استیانه
سجود پس دیواری کرده از انبیا نچدی تکیه نشنان سلاح پارما برده بان
سزین آمد اگر در آن گوشانه سر در کند با چرا کرده سنگ ملاست در
کردنش نهند و رنگ و طوق قطب یلم پیا جدر زاده از وی باز گیرند
صفای مردان دیکت پالان سفره کردن جمعیت برزید سخن بیزید والکلا

(محتاج نصیحت)

محققانند که نسخه لطیف عبیدالرحمه متعدد بنظر رسیده اما هیچ یک
مکمل نبود و هیچ یک نویسی درست نداشت از چهار نسخه مختلف این
نسخه فراهم آمد و همانا از اکثر نسخها که یافت میشود مکمل تر باشد
و انکی از نظر استاد ادیب که نامش از بیان مستغنی است گذشته است
و بر او باب دانش پوشیده نیست که غرض کلی از انتشار این نسخه این است
که تالیف نظام الدین عبیدالکافی بعینه و بی تغییر و تبدیل در
عبارت آن منتشر شود و فارسی دانان بدانند که فارسی را چگونه

باید نوشت و مطلب را چگونه باید ادراک کرد و کردند
اکثر این حکایات که دیده میشود از حکایات

مشهور و صد و سیست پراشند

چنان میکنند که لا نظری من فارسی

فیل انظر ما قول و کتب بقال

خبر از غایت

چون

تعريفات ملا دوپانه

(تعريفات ملا دوپانه كه بجهت عنايت
بالتعريفات عهدي افروخته)

(المخدأ) حزن يعنا (الرسول) خير خواه دشمنان (الفرشته) جمل محفل
(الباشاء) كامل بن (الوزير) لعتي (النجشي) همه تنج
(المنصبه) بنفوس كبر (الثواب) مجرود قافل (التردد) ريمان جاب
(الثقة دار) بعد غزل مردك (الكوفال) نزهة المرقه الفاضل (منج در كل
(المفتي) بيدن (المثولي) خاص نويس دفتر مرك (الوكيل) مجتهد در دفع
(الفاضل زاده) حاشيه باب الاحكام (المخدوم زاده) جد فروش الفيلس في مان به
(البهوفوف) كروي تدن (الطالب علم) كرسنه زلي الملامكي بكن جوره
(التجو بلال) توي نقاره (البنزدو) نوكر بي ماسنه
(الماهيانه دار) خوراك كوت عيسر (الناصقول) نوكر تنظيم طلب
(الخان خراب) انمزن خوش طبع در خانه دار (المخلب) آلت قاضي كبريان او
(الزبار) بهانه كاهه شق (المجاور) كمن بجي (المسجل) كوزه غريبان
(الداثمند) خرمن سافل (المبرعدل) ترزوي بي لم (البدمعاملة) شتاي قاضي
(الامير زاده) كوف بهوس (البازاري) مصنف ششم البوعيب (كم روزگار
(التواضع) عدايت بخل (الباهي) سر كردن (المردانه) مرك خواه
(المدخدأ) طوق دوشانه در كلو (الحمامي) زن فربه (الغلام) زن ناز
(الاسرد) را بنمايش بهوت (الامام) كلك مشرو (المفتدي) كون پرست
(الفيل) دستوي فرض (الكوشه شين) مفتوح (الصوفي) قاطع الصوفين

کتاب اخلاق و تقوی

انتهای حجت موجودات (تعالی و تقدس) شرف میورند به این شرف عالم
توحید و تبارک و تعالی و دل او کن و مضمین کرد که (لا یذکر الله
نظام الفناویب) و بعد از شرف و زکات شک از چهره خیمه و دینه و طراوت سرده
کرد و چنانچه شاعر گفته (مصرع)

هر کج که در این زمین مکان به خواست

و قوه علی آن باشد که قوی و فعال خود را مرتب و منظم گرداند خاک با یکدیگر
مطابق و موافق شوند تا بواسطه آن مساوات اخلاق او مرضی گردد و از هر چه
این علم و عمل بدن درجه در شخص جمع آید او را انسان کامل و خلیفه خداوند گفت
و مرتبه او اعلی مراتب نوع است باشد چنانچه حق تعالی فرمود (تولی
الحکم من یشاء و من یؤتی الحکم فقه اولی خبر الکیهان و روح او
بعد فرق بدن بنیم تقیم و سعادت ابد و قبول فیض خداوند مستعد گردد
(مصرع)

تا اینجا نبی قدام حکمت

(مذهب مختار)

چون بزرگمان و بزرگان خورده و دن که اکنون روی زمین بذات شرفش
شرفست در کمال روحانی و مرجع و معاد آن تامل نموندند رستن و آری
که بر سابق مشحون باشند خدمت ز بدن مقتدرات الهی تمام حاصل آید
بفرمایند که به کشف شک و جو حقیقه نبی اندر و بقای این بقای بدن
متعلق است و قوای آن بقای است موقوف و بقای این بقای

تعريفات و عبارات

(الجمادى) مركب طب (البومع) دینه کس (پناهه سفید کاسه)
 (الشمس) خانه خراب روضه یا (الوفعه نوپس) کره قطره سوراخ گوش
 (المردان) با همه هم شرب (الصليب) یک اجل (الیمار) تخم شق حکیمان
 (الغورچی) چشم خایه (الفلاک) نتیجه که خدا فی (العبله العنبر) حاجی
 (العبله المغذو) عذاب آنکه دوبار حج کرده (الانشاء) روز مرده در دعوای
 (البی جلیت) سفارش به (الاستغفار) وظیفه بکاران (الموتد) دشمن بخت
 (البی جیا) آنکه کون بسیار دانه (البخل) با که او عده انجایب قلعه نماز کند
 (المللا زاده) کتاب ارزان فروش (الاولاد) شلی دل و دزار جان
 (نذر دسر) سلام دایم (البیمنه) تعارف بسیار (السند) قاجات فتم
 (المنظلم) تنها انجوس، بند قبان بدست (المنجوشان) داه کوه کرد
 (الاشاعره) دزد سخن (الکونانی) زنده مرده (الناسر) امیدوار فردا
 (الغیاثه) آتش کرم بی کفجه مشخه، وسیله در بخل (المنجوش صبع) پند ب
 (المنجوش) لشکر مغول (بمک نوین) کله بن مردم (الاشاعره) سید سخی
 (مجادیه) کادون پیرزن (المنجوش) کلک پیرمرد (المعتم) فاسق محترم
 (المنجوش) کرده و نا کرده برابر (المنجوش) پاسبان (المنجوش) کلک کس
 (المنجوش) آنکه کلان منصب خور (المنجوش) زن روزمره (المنجوش) عیدان سورتی
 (المنجوش) چهل موردی (المنجوش) بد زبان (المنجوش) زن بی نخاح
 (المنجوش) فساد کار در برده (المنجوش) درون دستار قاضی (المنجوش) کا و کار
 (المنجوش) وصل سر کردن (المنجوش) زن مجردان (المنجوش) خر که زن

۲۵۲
تعريفات ملا و مبارزه

(الباض) گواهی میدهد (المرد سردن) گنگت کار میخشد من جابوس جماع
 (الابنه) پیشخیزد و برو (المکر منه) آنکه بندد و نکشاید (سردن) دشمن خاکی
 (معجن) آنکه شطرنج منهد و مگوید (شامنجب) پدر کوی (و خود) کوفری اولاد
 (شافابل) شاقه میراث بارادرن (حقوق الوالدین) سر اسخام ماتم
 (سردن) همان بعد از سه روز (اسلمان) قهقور که کس در قهقور (جامل
 (نشد) برادر در خانه خواهر (املون) پدر در خانه دختر و وسپاه قرضه
 (انته) نند (نایندی مردم) (اکجاب) خادم داده فهم (ایمان) تعذیه
 (انضطر) قرضه در (کاد باقر) کرد که در (لا) بر (نکوزان) مخفی
 (مجلاد) سائل از شکست (ملولی) واجب التیظم (شافابل) حد
 (الجهل مرتب) دو صوفی در یکجا (چشم جواب) کاربرد (نشان) آب منی
 (نسانه) خانه دراز (خانه) الت کردانی (چکوزار) اردو قرب
 (بلد) گزشت (کایت) برانهای فداک (نشان) دشمن نوکران
 (نیم) یعنی اگر سیری محوز (سلام) نایک یعنی بر خیزد تواضع کسیند
 (انفتون) باز آمدن طعام نوکران (انفتاز) سالی (و طاب) علم در یکجا
 (نوشکر) قرض میاید (انفتع) اید عطا (مخرخته) کاد استن قاضی
 (مخر بکج) فهم در ضرب بضر بشغول (نفتان) باید بهشت در دوزخ غرقیدن
 (انغلام) با و ناز و داری بی بی بی کا (غلام) پاری (انذات) راه کا
 (نوش) است آویز شکران (انک) حجتی پیاده قاضی (الغسه) زبون من
 (انسان) فحید سب بار کیر (بخشا) عالم کیر مغفرت (انقر) باش خداوندش

تعريفات فاد و پاره

(امداد و بجا) نزد وطن گریزان (البوسه) و کسب و طی و چاشنی جامع
 (النبوه) پیشبان کرامان (الشعبان) نگه روی مفتی نبره (المنافه) قوال خدا
 نقیای (و نه) و بجا لذب ان ترجع بند آبی (التوسل) بان خوش در و غویا
 (الستحان) ربك رب غفره (تخلص) حضرت اهل (المكونه) یزیری از شنایان قدیم
 (الفتها) کوزنده نغمه (المنکین) کون دو نمنه ان (الکون) حاکم پالیز و خوش
 (البحیث) آنکه باز نک و دن شرم دارد و به بسیار دادن تو مشق ینا به
 (العروض) اندازده طبع بقیم (لپا کد سن) زنی که یک دوست بشن دارد
 (المحب) آنکه خود بیت خواند و خود سر صیاد (ندود و سلسل جامع) بازده خورش
 (السر خوانده) بیضه بادی (المشجس) سبیل شوهر پیشنه
 (مفلاک) نتیجه علم (المجاش) چیزی که غل شیرین تر از زردی (کشیها)
 (المرد خوب) آنکه کارت به و بفارده و تر با محفل فرض (المحبه) پنج ریش
 (السود کس) آنکه خود در سفر سرگردان باشد و زرش در خانه
 (الواجب پیرهن) آنکه در سخن دندان نایب (الساده) میرم
 (الکس) متراض جدائی مراد ان (المنعم) دفع مانده کی (المنو) چشم بر
 (المنکون) دشمن همه کس (ملا) همه جنب (معلم) بسیار کونده
 (المنکر و نکس) خدمتی طلب (المحب) پیری و کان جوان (المحانه) کون مفت ده
 (المدغ) بدینام پیر مشهور (الغیر) ایضا یی برابر (الوحد) پرده لونزی
 (المحب) ابتدای خط (الغش) نهایت خط (العاشق) دیوبی انون
 (الشم) آنکه تا خدمت کار همه روز را ضی نباشند (المحکین) خادم سید و شی

تعارفات فلا و تار

لینا و کی خوش طبع صریح انکذب و کبر کعبه الله (الذین) تقلید تقدیر

(ملحقات)

المردده شوق آنکه کبریا، شوخته را بگوید **الفشارف** آغوش برین
 انقسم شاد دروغ **الابن**، حلال شدت **الفصل** نفس با و عیبه
 و سن کشم صوفی کی خلق صائم **الدهر** کس برین **افانم** بلبل کبر عرب
 اخوان بغل بر بافتان بیرون **المعصوم** آنکه بدست سزایش بر کفر شود
 الزبانی در لاک پیش **المحجم** عرق او **السموم** نفس او
 العذاب بوی بغل او **الزقوم** اجرت او **النل** و **الذق** هفتین به
 الحجاب آنکه جامه باندازه اندوزد **لن** سوزون شعر عربی **الکوسه** خایه نوز کشید
 حق میخوابه کی کابیدن زن در نزع **طوفی** اللغنه دمار همیشه در خانه ز نشید جمعا
 املان ملک الموت اطفال **المعافیه** کس میری و جوان عرب **الوقح** روان سوار کی
 اقباض کار روح دوست سخن نافعم **الحو** دن آنکه شعر خواند و نوید و مضمون و معنی نماند
 الخلع مرض کابر **المایوس** برین ز راه افاده **النمل** آنچه کس را ظهور باشد
 القود باشد در سه تین **الشی** آنچه تهور **البحیر** آنچه نه پسند
 النفس نقد او **الاحلام** طاع او **البی** حبه آنکه معشوق همه نماید
 الحنفی جوانی که خضر بدد **البیضه** کلمات او **الزرد** عثوه او
 اجداد نجیب بوق عام الموت **السماعی** مردی که گوش سخن زن و بد
 التماسخانه مجلس تان بیت **الاسف** مجلس درس علما **الفرغانه** مرکب زن

المردمان بن زن (الكبر) و دلمندی (الملاص) یخچری آردوخ کوزا
 (التاجر) مضارب کار علما (النسب) آنچه پسندند (الزنا) جماع طلال
 (الخفاف) همان دانی قنابست دزد با شمشیر (الطام) طمع (اکثر) ز
 ایفونی بری خواهر (النزول) بلا آمده ناسا کما المناق (مقبول) طاع

(از کتب افرینخته نقل شد)

الشاه نشین (بند عافان) (المخواب) عیش منوایان (الخلخال) کمبشتری یا
 (النجوون) آینه بی محکم (الذیای خیر) احسان در (الذیای خیر) دلیل
 (الذیای خیر) آنکه مالکان نیک برود (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر)
 (الذیای خیر) اسم فعل (المعسوف) هم بقول (المعسوف) (المعسوف) (المعسوف)
 (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر)
 (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر)
 (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر)
 (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر)
 (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر) (الذیای خیر)

رساله اخلاق لائسرا

فرموده مذکور که کمالی و نقصانی نیست و بعد فراق بدن ذات خود با هم دور
خواهد بود محالست و خسرو نشتر امری باطل . حیات عبارت از اعتدال
ترکیب بدن باشد چون بدن تلاشی شد آن شخص ابدانا خسرو باطل گشت .
آنچه عبارت از لذت است بهشت و عقاب و دوزخست هم درین جهان میتوان بود .
چنانکه شاعر گفته .

(بیت)

بزرگ داد و اندوهین پیش از دنیا / تواند گزیند و نیز پیش از دنیا

در هر روز خسرو نشتر و عقاب و غنای و قرب و بعد و رضا و سخط کمال و نقصان
فراغی تمام دارند و نتیجه این عقیده آنکه همه روز خسرو در یک شویات و نیل لذت
مصرف فرموده میگویند .

(رباعی)

ای که نتیجه چار و سفته / و زلفت و چار و باجمه اندر رفتی
می خور که نزار بار پست کشته / باز آمدت نیست چه رفتی رفتی
و اکثر این رباعی در صندوقه کوریدران می نویسند .

(رباعی)

زین سقف بدون رواق و دیویری نیست / جز این و تو عقلی بمنزلی نیست
منز که همه کردگان جزیری است / خوش بگذران خیال کان جزیری نیست
بسیب این عقیده است که قصد خون و مال و عرض حشوق پیشان خوار و

(بیت)

بی مایه بنمایند / بر و مخرعه می سبک آرد
کرامی تر خد خون برادر / استی زهی بزرگان صاحب توفیق
که آنچه چندین هزار سال با وجود تصفیه
عقل و روح محبوب ماند بی زحمی ربش کشف شد .

رساله اخلاق باسرف

(باب دهم در شجاعت)

(نزد منوخ)

من فرموده اند که نفس ان فی راسه قوه قدرانی است که سطر فعال مختلف شود
 فی قوه طقه که برده فکر و تیز است و در قوه نفس آن است اما بر احوال و شوق
 ترفع دست بود **سپید** قوه شوقی که از ابیهمی گویند و آن مبدی است
 غذا و شوق به کل و شارب و ناکم بود . و مرکب آن نیز نفس طقه
 با عدال بود در ذات خود و شوق با کتاب معارف یعنی علم حکمت و ریاضت
 حاصل آید . و مرکب که نفس سبعی یعنی غصبی با عدال بود و انفس
 مایه نفس را از آن فیض شجاعت حاصل آید . و مرکب که حرث نفس سیاهی
 با عدال بود و نفس عاقد رات بعث نماید قضیت عفت و را حاصل آید .
 چنانچه این سه جنس قضیت حاصل آید و با هم مازج کردند از سر سه حالی مشابه حاصل گردد
 که کمال فضایل بدان بود و آن فیض را عدالت گویند . و حکما شجاع کسی
 گفته اند که در وسعت و مت جند و سکون نفس و ثبات و تحمل و شجاعت
 و تواضع و حمیت و رقت باشد . انفس را که بدین خصیت موصوف بود
 شاکفته اند . و بدین واسطه در میان خلق سرافراز بوده . و این عاقد ترا قطع
 ندارند از آنکه ذکر محاربات و مناقات چنین کس در سکه مدح کشیده اند
 و گفت اند .

(بیت)

سر به سر من است . بیست . بر منی و روی و فریاد است .

[و از عیب مختار]

بسم الله افوق الشرف

احسانا میفرماید که شخصی که بر قضا مولک اقدام نماید و بادگیری بخاربه و مجادله در آید
از دو حال غایب باشد . یا بجهت غایب شود و بکشد یا بعکس اگر خصم اکثراً
خون ناحق در گردن گرفته باشد و بتبیت آن لاشک عجز و اجلا به و ملحق گردند
و اگر خصم غالب شود آنکس را باده و زخ مقررت . چکر نه حاصل حرکتی که انبوه
طریقین آن بدین نوع باشد اقدام نماید . کدام دیسل روشنتر ازین که مر جاعر و سبی
سماعی یا جمعیت باشد بشکل بر لوت و حلو و خلعت و زرخندان و حیران و چنگیان
و سحرکان را آتشی صحت کنند . و سر جا که تیر و نیزه باید خورد و ابلهی را با او باشند
که تو مردی و پادشاهی و لشکر کشی و کرد و دلاوری و او را بر ابر تیغها دارند تا چون
آن بد بخت را در مصاف بکشند حیرکان و مخششان شهر شامت کسان کون جنبه
و گویند . . . . . (بلیت)

تیر و تبر و نیزه و نعل و دوزخ و لوت و می و پست و کوب و چوب و . . .
و چون پهلوانی را در معرکه بکشند حیرکان و مخششان از دور نقشه بکشند و با هم گویند
ای جان خداوند کار . حیرازی و ذی بوزی . مرد صاحب حزم باید که روزی بجا قول
پهلوانان خرمسان را دستور سازد که میفرمایند (مردان در میدان جنبه و ما
در کمدان همیشه) لاجرم اکثون کردن و پهلوانان این پت نقش نمکین
ساخته اند . . . . . (بلیت)

که ز بنیاد غیر دوزیست . . . . . پهلوانی کشان روی
از خواسته اصفهانی روایت کنند که در پابانی مغولی بد و رسید و بر حمله
کرد . . . . . خواسته از کمال کیاست تضرع نان گفت (ای غایب را بچشم)

یعنی بکار او کشم را . متوکل بر او . حمزه و بر قول او کار کرد . جوان همین این
نیز از قتل خلاص یافت . گویند بعد از آن بی سال و کمر عسر درین قی
بسر برد . زهی جوان اینک گفت گویا این شل و باب او گفته اند (بیت)
جوانان دانا و دانش پذیر ، نزد گرفتار ایلائی پر
ی یاران معاش و سنت این بزرگان غنیمت است . مسکن در آن ماکه
عسر در ضلالت بسر بردند و فهم ایشان بدین معانی متقل گشت .

(باب سیم در عفت)

نمب صوغ

در سیر اکابر سلف مشاهده است که در زنده جنبه عفت را که از خصال اربعه شمرده اند
و در حد آن فرموده اند عفت عبارت از پاک دینی . لفظ عفت بر کس
اطلاق کرده اند که چشم از دیدن نامحرم و گوش از شنیدن بخت و دست از گرفتن
در مال دیگران و زبان از گفتار فحش . نفس از ناشایست باز داشتی . چنین
کس را عزیز داشتی و مدح گفتندی و انکس شاعر گفته (بلیت)
بر همه حق سر فر بود هر که پسر بود . پاک دین بود . در سترد کوزه دست
مصدق این معنی است . گویند کسی که میزند کسی از پسر خود بشنید گفت
(یا بنی ما لک ترضی ان نکون بلنا انک ما لا ترضی ان نکون علی بدخ)
شخصی شکایت دیگری و عیوب او با امیر المومنین حسن ابن علی بگفت امیر المومنین
علی با پسر گفت یا بنی نزد سمعان بعه فانه نظر الی اجبت فانی و عامه
فاخره

۱۹
سب از اخلاق الهی

فاغیرحه فی و عائله منصور صلاح را چون بر در کردند گفت در کوچکی بر
شارعی بیکد شستم و از زنی از بانم ندیدم از بهر نظره او بالاخریستم اکنون در دله
بزرگزیستن کفایت آن بالاخریستن پیدا نم .

(هند هب مختار)

اصحابنا میفرمایند که قدامت در نیاب غلطی شمع کرده اند و عمر کرانمایند بآلات
و حیات ببر برده . هر کس که این سیرت ورزد او را از زندگانی پست
بهره نیابد . و رفق تنزل آورده است که انما المجره الدنیا لعب و
لجو و زینده و تفاخرینکه و تکاثر فی الاموال والاوکال و معنی چنین
فهم فرموده اند که مقصود از حیوة دینا لعب و لهو و زینت و تفاخر و جمع کردن مال
و غله نیست . بفرمایند که لعب و لهو بی فایده و آلات مادی امری متبع است
و جمع کردن مال بی زنجایندن مردم و ظلم و هتان و زبان در عرض دیگران در از کردن
احمال . پس ناچار هر کس که عفت ورزد از اینها محروم باشد و او را از زندگان نتوان
شمر و حیات او عبث باشد و بدین آیت که انما خلقناکم
عشا و انکم الینا لا ترجعون ما خود بود . و خود کلیمه باشد که شخص را با ما
پسری خلوقی دست دهد و از وصال جان فرای او بهره مند گردد و گوید که من
پاکه انتم تا باغ حرام مبتلا گردد . و شاید بود که او را مدت عمر حیان
درستی رستند و از غصه میزد و گوید (اضاعه الفرض غصه) آنکس را که وقتی
عیف و پاکه امن و خوشی بگذراند گفتندی اکنون کون خردمند بود و دسر و نخواستند

در احکام و اسرار چشم

بفرمانند که چشم و گوش و زبان و دیگر اعضا از بهر جذب منفعت و دفع مضرت آفریده
 و هر عضو را از خاصیتی که بسبب ایجاب او بوده منع کردن موجب بصران آن عضو است
 پس چون بطمان اعضا را داشت هر کس باید که آنچه در بطنه خوش آید آن پند
 و آنچه خوش خوش آید نرا نشنود و آنچه مصاح او بدان منوط باشد از بحث
 و ایذا و بهتان معشوره و دشنام فاحش و گواهی بد و دفع آن بر زبان راند
 اگر دیگری را بدان مضرتی باشد یا دیگری را خانه خراب شود بدان التفات نباید کرد
 و خاطر برین معنی خوش باید داشت هر چه تو را خوش آید میکن و یکوی هر
 کسی را که دلت نخواهد بی تحاشی یکی تا عمر بر تو وبال گردد (بیش)

تجونی نگار و لبر می جوی : معشوره چاکت خوش غرضی
 چون با قیاس به مجتنبی : یکای ورنه میکن و دیگر همچو

بفرمانند که اگر هستادی یا یاری را ازینکس داعیه تنقی بشد باید که بی توقف
 و تردد قن در دهر و دفع هیچ وجه روا ندارد که (لفظ صده تکرار متحاب) (بلیت)

از اسرار و کاری بفر دامن : چه دانی که فردا چه کرد و زمان
 باید منع در خاطر بنارد که (المنع لفر) و از اغیبت تمام باید شمرد چه شا بهر دور
 که هر کس از زن و مرد جماع نداد همه مفلوک و منکوب باشد و بدایع هرمان و خذلان خود
 ویر بین قاطعه بمرهن گردیند و اند که از زمان آدم صفتی تا اکنون هر کس که جماع نداد
 و وزیر و لشکر کن و قتال و مال و رود و لقا و ریشخ و دواعی و معرفت نشد دلیل
 بر صحت این قول است مخصوص جماع و از نرا اندر المشایخ گویند و در تواریخ
 آمده است که رستم زال آن همه ناموس و شوکت از خون دادن یافت چاکت

کفایند

رسالہ اخلاق لائبریری

(نظم)

گفتہ اند

تہن چو کشتوار بند و بزانو در آمد پیل در جہت
عمودی بر آرد و توان بود و بدست کیر اس فرود بخیزد
چون در زو کون رستم چوشت کہ از زخم آن کون رستم چوشت
دگر بار و موافق در آمد بزر
بر و اسب سوز بد یک کیر تخت
دو شمشیر زن کون دریدہ شدند
تو نیز ای برادر چو کردی قوی
بخشی و کون سوی بالا کنی
کنان کرس ای بھی کایدت
چو بر کس نہ اندھان پا پدار
ہمان بہ کہ میں کی بود یا دکار

و نیز گفتہ اند

(بلیت)

سعادۂ ابدی در جمیع کونی دنیا و ایک کوی سعادت کسی بود کہ وہم
حقا کہ بزرگان مابین سخن از سر تجربہ میفرمایند و حق با صرف ایشانست
بحقیقت معلوم شدہ است کہ کون درستی یعنی ندارد و مرد باید کہ وہم و ستانہ
چہ نصف مکر را بداد و ستند است تا اورا بزرگ و (کی پمہ اندھان) توان گفت
واکر پدرو مادرش دادہ باشند اورا (لنہب الا بویں) خطاب نمایند
کردہ اگر چہ بعضی از عوام طغہ نمند کہ جماع دادن کر می باز کونہ و مروتی از کون

سازند خد و الشرف

باشه از نخب بن را اعتباری نیست و نه بسته باشند که (مصرع)
 (المجود بالنفس المصطفى غایب انجود) سر کس ز بد بختی فرصت دادن فوت کند
 همد و است کم کرده باشد و ابدالد بر در ذات و ثقاوت بماند و شاعر در حق
 او گفته باشد (بیت)
 بهمان بر زمان گزاشت است و تنویر چندان کرد زانی نیست
 آن یک بختی که مستعد قبول نصایحت در بناب این قدر که فیت از دباری
 بکنار از توفیق خیر گراست کند

باب چهارم در عدالت (نمب صنوع)

اکبر بر سلف عدالت را یکی از فصایل اربعه شمرده اند و برای امور معاش
 در سعادت بر آن نهاده معتقد ایشان آن بوده که (بالعدل قامت السموات والارض)
 خود را امور (ان الله باسرا بالعدل والاحسان) بداشتندی بنا برین
 سلاطین و امرا و اکابر و وزرا و اعیان بر اشدت عدالت و ریاست امور
 رعیت و سپاهی گذاشتندی و وزیر اسب دولت و یکنمای شناختندی
 و این قسم را چنان معتقد بوده اند که خود نیز در معادلت و شراکت طریق عدالت
 که رفو نموده اند و گفته اند (بیت)
 عدل کن ز که در ولایت دل با و ز غمخیزی ز ندرت دل
 (نمب مختار)

رساله اخلاق لائسرا

اما مذبح صحابا که این سیرت اسوه سیرت و عدالت مستند است
 بسیارند و از راه لایان واضح روشن گردانیده اند و میگویند بنای کارسخت
 و فرمانی و که خدائی برسیاست است تا از کسی ترسند فرمان بکنند و همه
 یکسان باشند و بنای کار با فضل پذیرد و نظام امور گسترده شود. انجمن که حاشا
 عدل ورزد و کسی را نرزد و نکشد و مصادره نکند و خود راست سازد و بر زیر استان
 اظهار عریه و غضب کند مردم از او ترسند و رعیت فرمان ملوک بکنند. فرزندان
 و خدایان سخن بد را نگویند و محذوران نشنوند. مصالح بلاد و بخادر میل شای گردود. و از
 بهر این معنی گفت اند (مصرع) پادشاهان از این یک مصلحت همه بخون میکنند
 میفرمایند **العدالة قود الفلاک** خود که مدیسل و اخگر ازینکه
 پادشاهان عجم چون سخاک تازی ویزدجرد بزرگوار که اکنون صدر جهم بدشان شرفت
 و دیگرست خزان که از عقب رسیدند تا ظلم میکردند دولت ایشان در ترقی بود
 و ملک معمور. چون بزمان کسری انوشیروان رسید او از رکاکت رای و پیر
 و زرای ناقص عقل شویو عدل اختیار کرد. در آنک زمانه کسکرامی
 ایوانش پستاد داشت که بعد ایشان بود یکبار بر دواثرشان از روی بین
 محو شد **امیر المومنین** مشیه خوانندین **عسکری** بنجیب رضی الله عنه که بعد
 سوخته بود دشت یزدان جو بخورد و گویند خرقة اش سفید بود. معاویه
 بمرکت ظلم ملک از دست او مملی گزید و وجهه بدر برد. سخت انش
 تا دو از ده مرز انوشیروان در بیت المقدس پیکان کشید و چند هزار پیغمبر را اسیر نکرد
 دستور داری نفرمود و دولت او عروج نکرد و در د جهان سرفراز نشد

رساله اخلاق شهر

چهار خان که امر فز کوری اعداد در درک نفس متقد و پیشوای مغولان اولین و
 تانزدان نزار سکنه راه به تنع پدید رز پای دریا و در پادشاهی روی زمین
 بر او تفریغت **(حکایت)** در تواریخ مغول وارد است که ملاکوفان را چون
 بغداد شورش جمعی که از شهر بازمانده بودند بفرمود تا حاضر گردند. حال هر قوی
 باز پرسید چون بر احوال مجموع واقف گشت. گفت از محترمان که زبانت بسیار
 خست و از ناسرکار خود رفتند. ستم را بایه فرمود و ادن تا از شهر او باز گردانیدند
 جهود از او فرمود که قومی مظلومند بجز از ایشان قانع نشدند. مخش از بچه های
 خود فرستاد. قصه و شایخ و صوفیان و حاجیان و واعظان و معرقان و کدیان
 و تانزدان و کشتی گیران و شاعران و قصه خوانان را جدا کرده فرمود اینان را در پیش
 نیامند و وقت غذای زیان نرند. حکم فرمود تا همه را در شط غرق کردند و
 روی زمین را زخمتان پاک کرد. لاجرم قرب نور سال پادشاهی در خانه
 او قرار گرفت و هر روز دولت ایشان در تراز بود ابو سعید می رسید چون در غده
 عدالت در محضر شاد و خود را بشمار عدل موسوم گردانیدند و از آنکه مدتی در پیش
 شد و فاندان ملاکوفان و مساعی و در سرفتن ابو سعید شاد آری است
 چو خیره شود مرد را روزگار و همه آن کند شش نیاید بکار
 رحمت برین بزرگان صاحب توفیق باد که خلق از ظلمت ضلالت عدالت بنور هدایت
 ارشاد فرمودند.

(باب پنجم در سخاوت)

(مذهب منسوخ)

رساله اخلاق الاسرار

در لطافت مروت که مؤدوم و نایاب سابق سخن و را پسندیده و آسوده و دیگر
که بدین خلق معروف بوده شکر گفته اند و بدان مفاخرت نموده و فرزندان خود
به خصلت تخریص کرده اند. این قسم را چنان معتقد بوده اند که اگر مثلاً شخصی
گفته باشد که من را بر سر زدی یا بر منده پوست انداختی یا در خانه در دست گرفتی از آن
عزیز بشنی. و یا بجای دین بربغه گردنی که اگر کسی این سبیرت و زبیر
مردم او را سزا بگفتندی و قطعاً او را بدین سبب عیب گردندی. عباد و محلیه
ذکر او کتب برداشته می. و شعر آید او گفتندی. استندال این معنی از آیات
بنیات میتوان کرد که (من جاء بالحسنة فله عشر مثا لها) (من یأتوا
البر حقی یقفوا بها محجوز) و از حضرت رسالت مروی است که (المنحی
لا یدخل النار و لو کان فاسقاً) عزیز دین بگفت (پت
بزرگی بایست دل در بنحانند + کسب بزرگ کند نماند +

مذهب مختار

چون برزگان ماکه برزانت رای و وقت نظر از اکابر او را سابق شستی اند
باستقصای هر چه تا سر درین باب تا نقل فرمودند رای انوار ایشان بر عیوب
این سیرت واقف شد. لاجرم در جنط اسوال و طراوت احوال خود کوشیده
نفس تنزل را که **کلوا و اشربوا و لا تسرفوا** و دیگر (ان الله لا یحب
المسرفین) باشد امام امور و غرائم خود ساختند. و است از محققان که خراب
خانه انهای قدیم از سخا و اسراف بوده است. هر کس که خود را بسخا شهره داد

رسالة اخلاق المهراس

مرکز دیگر باشد یافت . از هر طرف ارباب صمم به و متوجه گردند هر یک
بخوشامد و بهمانه دیگر آنچه دارد از و غیر باشند آن میکنیم بکسب تبرات
ایشان غره میشود تا در اندک مدتی جمیع موروث و کتب در معرض تلف
آورد و نامراد و محتاج گردد . و آنکه خود را بمرتبه نخل مستغیر گردانند
و از قصد فاسدان و ابرام سیلان در پناه نخل گرفتارند . رز در دسر مردم خلاص یافت
و عمر در خب و نعمت گذرانند . میفرمایند که مال در بر جان بت و
چون در طلب آن عمر غریز خرج سپاسه کرد از عقل دور باشد که آنرا مشا در وجه پوشیدن
و نوشیدن و خوردن یا آسایش بدن فانی یا از برای آنکه دیگری ستایه در معرض تلف
آورد . لاجرم اگر بزرگی مالی دارد و هزار کلبه یک فلوس از خاک سرد و بکشی سرون
نمیوان کشید نقد رکن که اگر مجموع ملک را می و قیصر آن یک شخص باشد (بلیت)
ن سناب و غنایش نماید . که بر شمشیر می نهد

و این بیت را بنویسند سیاق است

بر او نامه داد آن بزرگوار که از قونج بیرون نبرد

اکنون نامه نخل که بشا از بزرگان خدا بوسی گویند درین باب وصایا نوشته اند
و کتب پرداخته (حکایت) کی از بزرگان فرزندان خود فرموده باشد که
(پایانی اعلام ان لفظ لا یزید الا لایا و لفظ نعم یزید الفقه) و دیگری در شاهی
وصایا فرموده باشد که ای پسر زنها باید که زبان از لفظ (نعم) گوشه اری و
پوسته لفظ (لا) بر زبان رانی و یقین دانی که کار تو با (لا) باشد کار تو با
باشد و لفظ تو (نعم) باشد دل تو نعم باشد . آنچه می رسد که در حکایت

بزرگی را از آنجا که در وقت قرون زمین خود بود اصل در سید امید از زندگانی
قطع کرد و جگر کوشان خود را که صفدن خاندان کرم بودند حاضر کرده گفت ای فرزندان
روزگاری دراز در کمال رختهای سفر و حضر کشیده و موصی خود را سر نخ
کرستی فسرودن این خرد دینار ذخیره کرده ام . زنهار از محی قیامت آفاق
باشید و هیچ وجه دست خرج بدان میازید . و یقین دهنده که « بلیت »
زیر غرر آفریده است خدا . **هر که خاشاک گرد خاشاک** .
هر کسی باشد که بدین شمار در خواب دیده مقله و صلوات میخواهد زنهار به بزرگان
فریفته شود که آن من بکفیه باشم . و مرده چیزی نخورد . اگر من خود نیز در خواب با
شما نایم و همین التماس کنم بدان التفات بنماید که آنرا اضعافات و احلام خوانند
باشد آن دیوانه . من آنچه در زندگانی خود رویشم . در مردگی تنها کنم این گفت و جان
بخشانه مالک و دوزخ سپرد **احکامات** از بزرگی دیگر روایت کنند که در
معاطه که با دیگری داشت به وجوه مضایقه از حد در گذریدند . او را منع کردند که این
محقر بن مضایقه بنمازد . گفت هر من بهت داری از مال خود ترک کنم که مرا
یک روز و یک هفته و یک ماه و یک سال و نهمه عمر بشمار . گفتند چگونه . گفت اگر نیک
و هم یک روز بشمار . و اگر بجهاد و روم یک هفته . و اگر بقضا و دهم یک ماه . اگر بجهاد
و هم یک سال . اگر بمغی دهم و در دیوار زخم نهمه عمر بشمار . پس نفی کردند
سجده سخن بدان منوط باشد چرا که دارم بتقصیر از من فوت شود **احکامات**
از بزرگی که در دست نه خنده که پندین در خانه او مان پزند یک یک نان پخت
به دست ناسرک بر برادر چشم خود و در دو بگوید

تقصیرات

رسالة اخلاق الشرف

مرکز خلقی و در نکات بسیار و . و بخوان بسیار و چون بویان بخدم و
حشمت رسد گویند .

(بیت)

تو پس روده و ما خون بگویم میزیم . آه اگر بدیده برافتد که چه شود گنیزیم

(حکایت) . درین روز ما بزرگزاده غرقه بدرویشی داد . کز آن عیان

جبرانیه افقه سمع مدرس رسانیدند . با سر در قیاب عتاب میکرد . پرفت

در کتابی خوانده ام که هر که بزرگی خود را بمرجه دارد ایثار کند . من

بدان هوسان غرقه ایثار کرد . بدرفت ای بد غلط در حفظ ایثار کرده

که بتصحیف خوانده . بزرگان گفته اند که هر که بزرگی خواهد باید مرجه و از دایثار کند

تا بدان عزیز باشد . نه منی که اکنون همه بزرگان ایثار داری می کنند شاعر

میگوید . **بیت** . اندک بک بزم شود بسیار . در زندان است غلام در اسیر

(حکایت) . هم از بزرگان عصر کی با غلام خود گفت که از مال خود پاره گوشت

بستان و از آن طعامی بساز تا بخورم و ترا آزاد کنم . غلام شاد شد بریان

ساخت و پش او آورد . خواجه بخورد و گوشت بغلام سپرد و دیگر روز گفت

بدان گوشت نخود آبی نرغریب ز ما بخورم و ترا آزاد کنم . غلام قوتان برد و پش

و پش او آورد . خواجه زهر مار کرد و گوشت بغلام سپرد . روز دیگر گوشت مفضل

شده بود و از کار افتاده . گفت این گوشت بفروش و پاره روغن بستان

و از آن طعامی بساز تا بخورم و ترا آزاد کنم . گفت اسب خواجه **رحمته الله**

بکند در ناسن کردن خورد مسیحان غلام تو باشم . اگر هرینه خیری در خاطر

مبارک میگذرد به نیت خدا این گوشت را ره را آزاد کن . اسبی بزرگ و صاب بخورم

کسی را توان گفت که چنانچه معاش بدین نوع بقدر برسد . لاجرم نادان
دینا باشد غیر الوجود و محتاج الیه زید و در آخرت نمود در جانشان از شرح
حد و وصف مستغنی است .

(باب ششم در حلم و وقار)

(مذهب منسوخ)

هم عبارت از بردباریت . قدما علم کسی را گفته اند که نفس او را سپیدگون
و طمأنینه حاصل شده باشد که غضب باسانی نحرک است و نتواند کرد اگر مکرری
به و برسد در اضطراب نیفتد . از حضرت رسالت مرویست که (حلم حجاب
الافاق) لفظ حلم را چون مقلوب کنی ملح شود و از اینجا گفته اند که (الحلم
ملح الاخلاق) مثلاً علم مدوح را به بیان ستوده (لفظ
ست از بار ملت کوه را پشت) که بر جامه مسیحون بستند
یکی ناچار کرد و قابل کسر و دوسا کن را چو باشد متعانی

(مذهب مختار)

راستی اسبابا نیز این جنس را بختی منع نمیفرمایند . بگویند که اگر چه آنکس که
حلم و بردباری و زید مردم بر او کستار شوند و از ابر عجز او حل کنند . اما
این خلق منضم فواید است و او را در مصالح معاش به خل تمام باشد . دلیل
بر صحت این قول آنست که امروز تا شخص دیکو کی نخل یا به غلابا بکان و او باشد
نکرده است و در آن حلم و وقار را کار نفرموده اکنون در مجالس و محافل اکابر

رسالة افلاک الشرف

سبب و هاشم بسیار میخورد . است در گوش میکنند . ریش بر میکنند . در جوش
 نیندازند . زشتا صافی فاحش بر کفن زن . خواهرش نمی شمارند . آن مرد
 عاقل که اکنون او را مرد زمانه میخوانند بی رکت حلم و وقار می که در نفس ناطقه او
 سرگوزشت و سود و غ تا تحمل آن شقها بنماید یکجور حاصل نمواند کرد . پوسته
 خائب و فاسد و فلوک و دشمنی می باشد . او را در هیچ خانه نمی گذارند .
 پیش پیش بزرگی غرق می پسد نمی تواند کرد . آنکه بفرماند **(الفقه فضاخ الزرق)**
 بنابرین صورت و معنی این بیت که گفته اند **(بیت)**

مرد بد که در کشت کیش و مرد به سنگت زمین بسیار شد

نمواند این قواست یکی از فواید حلم آنکه اگر حرم و بتاع بزرگی را به تهنیتی تنجم میگردانند
 و اند از حلیت حلم و زینت و قار عاری می باشد غضب رزاج اوستولی شده
 و دیوانه میگردد که **(الغضب غول العقل)** و قتل و ضرب زن و بچه و مثله گردانیدن
 حواشی و خدمت روا میدارد . بدست خود خانه بر می اندازد . زن و بچه را از خود
 استغفر میگرداند . شب و روز تغر و غناک بسیار شد . که بار طافی در خانه و بتاع
 و حیت او طعنه زنند و میگویند **(بیت)**

اگر با غیرتی با مرد باشی و اگر بغیرتی تا مرد باشی

اما آن بزرگان صاحب توفیق که وجودشان بزرگیت حلم و وقار بزرگیت اگر
 هزار بار بتاع او را در برابر او کون بزنند سر موئی خیار بر خاطر ببارکند و نشیند
 در جرم چند انگ زند است مرفه و آسود و روزگار بهر میرد . او را اصل و اتباع
 خوشنود و ایشان از و فارغ و ایمن . اگر وقتی تهنی باور سازند بدان التفات

نمایه و گوید (مصراع) هر سگی با کنی زنده در بام کهد ان عتبه مخور
(حکایت) شنیدم بدین دوزما بزرگی زنی به شکل دستور و دشت بصادق
درو خد صی یافت و قخته همه را در پنج آورده خاتون چنانک عادت بهشم
صدای عام در داد او را منع کرد که زنی مستوره بکشد بشتی و فاشنه افتد کردی
آن بزرگ از کمال سید و وقار فرمود که عقل ناقص شما باین حکمت نرسد مال
آنک من پیش ازین که بخوردم چنانا این روان صلو بخورم با تزار آدمی در مثل
آه و بت که **الدیوث بعد الداین** نازل خان فرموده اند که دیوث
تا درین دنیا باشد چون بعت حجت بقدمیت فارغ میتوان زیست و در آن دنیا
نیز موجب حدث **(الدیوث لابد خل یجند)** چون او را بشت
نباید رفت از که ورت صحبت شیخکان و زاهدان که در بشت باشند و در روی
ترش ایشان بین این سیرت آسوده باشد هر جا که شیخکلی نیست **کوید پت**
تر در بشت باشد جای دیگر در دوزخ افتد کنند
بدین دلیل دیوث بعد ازین باشد اما اینجا گفته وارد است **(سوان)** اگر
سالمی پرسد که این جماعت یعنی اکابر دیوث چون بواسطه صحبت شیخکان از
تغفر و بد و زخ نیز بعد در شیخکلی که در بشت هزار قاضی و نواب و وکوی
اونشته است چونت که از صحبت ایشان مولیت **(جواب)** گوئیم
چون شیخکان درین دنیا بطهارت و عبادت موسوم بودند **(که چنان معنی سربری)**
و رسوت داشت و آن خلوت دیوث هرگز کون نشسته باشد و سجده کرده
پس وضع شیخکان مغایر وضع دیوث باشد و قاضیان و تباغ ایشان

۱۰
سب لا صدق لا شرف

بواسطه این که بعضی وقتها در و بیس و مکر و صر محواری و ظلم و بهتان و غمناکیری و
کوامی بدین و غ و صر و ابطل حقوق مسلمانان و جمع و حیل و افاد و ریان
فلق و میسر می و اخذ رشوت موصوف بوده و در دیوت هم بن خصال مجبوس
پسریان ایشان جنیت کلی تواند بود و سبب بقیت که صحبت قاضیان
اتباع ایشان فرماید که **(المجنس لی المجنس بطل)** و در کلام حکما آمده است
که **(المجنس عند الضم)** لاجرم چون که ایشان و فرخ بزرگی چنین را به فرخ
کشند آن بزرگ دل خوش کرده گوید **(شعر)**

کرم با حال جان بید و دست فردا در پشت آرند ، همان تیر که در دوزخ کشند و با کنگر
یکی از بزرگ تفسران و تفسیر این آیت که **(و ان منکم الا وادها)** چنین
فرموده باشد که مجموع خلائق از ضراط چون برق می کشند ، کوفه ضیان و تباع
ایشان که ابد الابد در دوزخ باشند و با همه که شطرنج نشین بازند

خاتم در اخبار نبوی و آثار مصطفوی آمده است که **(اهل النار هنا اجتمعون)**
بالتاس **(بدین دلائل این جنهار بر و کرا خلاق ترجیح میدهند)**

(باب هفتم در جهاد و وفا و صدق و رحمت و شفقت)

(مذهب فوخر)

حکما فرموده اند که چنانچه انحصار نفس باشد تا از فضل قبیح که موجب مذمت باشد
احقر از غایب رسول **(ع)** بفرماید که **(انجاء من انما ان)** و وفا از م حرق
سواست پریدن باشد و از چیزی که بد و از دیگری رسیده ، بکافات آن قیام نمودن
در نفس نازل آمده است که **(ومن دنی ما عاهد الله فیه و نه را حو عتبا)**

کتاب آشپزخانه

(ح) زنی چشمهای بغایت خوشین داشت روزی روز شوهر گایت بغاضی
 تاضی رود بی باره بود از چشمهای او شش خوش آمد طبع در دست و طرف او
 گرفت شوهر دریافت چادر از سرش کشید قاضی رویش بدید سخت تنفر
 گفت برخیز ای زنک چندی مظلوم در روی نامان (ح)
 شخصی از قاضی قضا عجب سید او قاضی ترش و کنیده بدو داد مرد بخورد و ده
 و نثار در عوض گفت ع داد قاضی گفت این شش از بهای قضا نیست گفت من
 بهای قضا نمیدهم نزد استاد می نویسم که از گرن چنان فراخ در کوزه چنین تنگ
 رسیده (ح) عسان شب بفرودنی است رسیده بگرفته که برخیز تا
 بزند است بریم گفت اگر من بر او تو بستی رفت بجای خود رفتی (ح)
 شخصی در حمام وضو ساخت حمامی او را گرفت که اجرت حمام بدو چون عجز
 تیزی را که گفت این زمان سر بر شدیم (ح) خراسانی بزبان دریغ
 دیگری میگرفت تا میوه بدزد و خداوند باغ برسد و گفت دریغ من چه کار
 داری گفت ز زبان بفروشم گفت ز زبان دریغ من بفروشی گفت ز زبان
 از آن منت هر کجا که خواهم بفروشم (ح) فردینی تبری داشت و در
 در مخزن نهادی و در محکم به بستی زش گفت که تبر مرا در مخزن می نهی گفت
 که به بند گفت که به تبر چه میکند گفت ابله زنی لوده شش پاره که مسکجو
 بنیاز زد میرد تبری که به و دیار خریدم را خواهد کرد (ح) شخصی
 زنی بخوبی روزی پاره گوشت یاد را که بشی با زن گفت این را دکت
 و بیمه و هزار آلت باید و عقیده باشد روزی دیگری چون پادرد که جامه بشوی

محسوس و محسوسات میگردد و روی در عالم سفلی در روح نیز از معرفت حضرت
که غایت مرغبات است **(عزیزان)** و ادراک خالق و اخلاص خیرات
بهره مند میگردد و روی در همه عالم قدس دارد و خاک بدن و اعضا را
نرمه از خاصیت خود فرو میماند روح نیز کیفیت و مانی دارد که چون برضی از
امراض که بد و مخصوص است از حب جاه و مال و التباب شهوات و لذات
بلذات عالم سفلی مستند میگردد از خاصیت فرو میماند که آن مشاهده حضرت
ذو الجلال و ادراک معقولات و اخلاص خیرات همانا شاعر در معنی گفته است
(بیت) ترا ز دو کیستی بر آورده اند * بسجدها میبایستی سرورده اند *
* نخستین فکر پس بماند * توئی خویش را بمانی مدبر *
و خشم طاعت بر زلف امراض بدن و حفظ صحت آن مصروف گردانیده
انسان نظر منت بر دفع آفات و امراض روح گماشته اند تا او را زود طاعت
مسئله گردان چهل و نقص بدن بساطت نجات و کمال رسانند * بر خود
چون بنظر دقیق تا غل نماید بروی روشن شود که مقصود از ارسال مصلدان است
رسالت تنذیب اخلاق و تطهیر سیر بندگانت و این معنی بر لفظ شاعر
بدین سیاق طلسمی
(بیت)
چو گری آید و رفته تو کو سیرت باش * که بد و زخ زد و مرد و پاکیر هست
خود حضرت رسالت و نقاب از چهره عروس این معنی برانداخته و جمال این
طوبیج را بر سیر ز این تشریح حبسوده داده که **(بعثت کائنات مکه انزل الاخلاص)**
و این این قسم که علی اخلاق و حکمت علی خوانند علی سلف در سطوات که فهم نصیر

گفت این آب گرم و صفت و انسان و مزاج چنان خواهد و عقیده باشد مومنان که
 زنگنه را در کون انداخت گفت چه میکنی گفت از راه دیگر دایه و کوهواره
 و مزاج چنان خواهد چنانکه تو عقیده دوست بنداری من نیز دوست نیست درم
 (د) جلال در این معنی پیش مولانا رکن الدین ابدی در سبک
 میخواند مولانا گفت کره هواست طبیعت در دریاست قیاس کره اثر
 بغایت گرمست و میرند با اعتدال نزدیک و هر چه قیاس کره خاکست
 و باز نزدیک بغایت سرد است جلال گفت نیک فرمودی مولانا بسبب
 برودت هوا معلوم شد (س) مولانا قصب الدین بغایت بزرگی
 رفت رسید که چنانچه در دریا گفت تبم بگیرد و گردنم درد میکند اما
 شکر که یکدور در دست تبم نگه است اما گردنم مستور در میکند گفت
 دلخوشدار که آن نیز دور فرمیشکند (ح) عبدالحی زاده رنجور بود دوستی
 بغایت آوردت گفت حالت چیست گفت اسهال خورده ام گفت
 سداست که بوی گندش از دهانت بیاید (ح) خاتونی در شیر زردی
 میرفت خواجه زاده اسهال و بکشدت بخور پاشنه میمالید تا کفش از پایش
 نیفتد خاتون گفت خواجه زاده آن خنجر پاره بالا تر مال و کفشی نو بخور
 (ح) ضربت زنی پیش طبیب رفت و گفت زخم رنجور است چه باید کرد
 گفت فردا در خانه بیا تا به بنم و بگویم اتفاقا ضربت زنی خود نیز آن روز
 رنجور شد روز دیگر در خانه پیش طبیب آورد زبانی در میان قادره بسته
 بود و طبیب گفت این زبانی چنان بسته گفت من نیز رنجور شدم نیمه بالا

سازمان

بر آنست و نیمه زیر نه تم طیب روز دیگر این حکایت بهر جمعی باز می گفت فردا
 حاضرید گفت مولانا سعد و در دار که غرسا بنظر عقلمنا شد آن بیان که از اندرون
 فارورده بسته بود تا از پیرون چندی (ح) هر شخصی از خطیبی سوال کرد که (و) است
 (ذات الحبل) چه معنی دارد گفت همه کس دانند که بهما آسمان است و ذات
 هم ازین چیز کی باشد جگه من دانم و نه تو و نه کسی که این گفته است
 (ح) شخصی بار دوستی گفت بچاه من کدام دهنتم تا مرا خبر شد موشان
 تمام خورده بودند او گفت من نیز بچاه من کدام دهنتم تا موشان را خبر شد من
 تمام خورده بودم (ح) مولانا شرف الدین خطاط و و شاگرد داشت
 یکی ترک و یکی تاجیک روزی با یکدیگر لفظ سبکون نوشتند و مولانا نمودند
 که کدام بهتر است مولانا گفت سید ازان تاجیک بهتر است و کون ازان
 ترک (ح) خواجه بفرقت غلامی بنده و در خانه داشت چون باز
 آمد خاتون دو پسر سیاه آورده بود غلام یکی بر روش نهاد و یکی در پی او
 سید وید و استقبال خواجه میرفت خواجه پسر رویه گفت این پسر ازان
 کیست گفت ازان خاتون گفت (هذا نجیب) غلام گفت
 (هذا ندی خللی اعجب) (ح) هر شخصی از واعظی پرسید که ازان
 ایلیس چه نام دارد واعظ او را پیش خواند و در کوشش گفت ای مردن قلبان من
 چه دانم چون باز مجلس آمد از او پرسیدند که چه فرمود گفت هر که خواهد از مولانا
 سوال کند تا بگوید (ح) دهقانی در صفهان بدر خانه خواجه بهاء الدین
 صاحب دیوان رفت با خواجه سر گفت که با خواجه گوی که خدا پیرون نشسته است

با تو کاری دارد با خواجه گفت با حضار او اشارت کرد چون در آمد پرسید
 که تو خدائی گفت آری گفت چگونه گفت حال آنکه من پیش ده خدا و باغ خدا
 و خانه خدا بودم نواب توده و باغ و خانه از من بظلم بسته نه خدا ماند (ح)
 خراسانی خری در کار آن کم کرد خردگر را گرفت و بار بر نهاد خداوند خرد را
 گرفت که از آن منت او انکار کرد گفتند خرد تو ز بود یا ماده گفت نه گفتند
 این ماده است گفت خرم چنان نیزم نر نبود (ح) نوزنی پیش صبح
 بر من رفت تا که هریفتش گرفت معالی بیافت بر آن بریت و بر زان
 و گفت (با و ن کلا قین) سفال بر سر شخصی آمد گفت ای مردن اول الا ویت
 اینست آنرا خربت چه خواهد بود (ح) یکی در باغ خود رفت دزد بر
 پشتواره باز در بسته دید گفت درین باغ چه کار داری گفت بر راه میکند شتم
 تا که با دمر در باغ انداخت گفت چرا باز برگردی گفت با دمر امیر بود
 در شب باز میزدم از زمین بر سر آمد گفت مسلم که کرد کرد و پشتواره است
 گفت و آنکه من نیز درین فکر بودم که آمدی (ح) قزوینی کمشتری در خانه کم کرد
 در کوچه سیطلب بد که خانه تاریک است (ح) شخصی در خانه قزوینی خوبست نماز
 گذارد بر رسید که قبله چوشت گفت من مسنور دو سال است که در خانه ام
 کجا دانم که قبله چوشت (ح) اعرابی آقدا با مای کرد امام بعد از فاشحه
 آیه (که سرب انداخته متغافا) بر خواند عرب بر سجده و سینی محکم بر
 کردن امام زد امام در گرفت دوم بعد از فاشحه آیت (و من کما شرب
 من المن بافند و بنود کلا من) خواند اعرابی گفت (اصحاح تفتیح باقران)

ح) شاعری در مسجد یکی را دید که پسری یکایه با او سفاست کرد کرد
 خانه خدا لواط میسکنی مردک هزار جلد بخت در سوراخ مسجد نگاه میکرد دید که
 شاعر خود پسری یکایه باز آمد و گفت آن چه بود و این چیست گفت نشسته
 (بیموذا لمتاسر ما لا یخوذ لغیرہ) ح) فرزینی با پسری قول کرد
 که یکدیگر به دود و دیکت نیمه گیر در کون او کنند چون بخت مردک تمام
 در گوش انداخت گفت نه یک نیمه قول کرده بودیم گفت من نیمه آخر قول
 کرده بودم ح) حاکم بنیابور شمس الدین طیب را گفت من منضم طعام
 نمیتوانم کرده بپیر چه باشد گفت منضم شده بخوار ح) زنی در مجلس وعظ بود
 چون سخن نه آمد شوهر را گفت واعظ فرمود هر کس که اشپ با حلال خود جمع
 شود از بهر او خانه در بهشت بازند چون شب بختند زن گفت برخیز اگر
 هموس خانه در بهشت داری مرد زنگ را یکبار بکاشید چون زمانی بگذشت
 زن گفت از بهر خود ساختی از بهر من نیز باز مردک باخت بعد از زمانی
 زن گفت اگر همانی سخانه آرسند چه کنیم مردک میمان خانه نیز باخت
 وقت روز مرد زرا غافل کرد و در گوش انداخت که هر کس راسه خانه در
 بهشت باشد باید یکجانه نیز در دوزخ باشد ح) مولانا غصه الدین
 سخن ستاری خاتونی فرستاد خاتون گفت من میشوم که او فاسق است
 و غلامبار زن او میشوم با مولانا بگفتند گفت با خاتون بگوید از فسق
 توبه توان کرد و غلامبار کی بمطف خاتون دعا نیست او باز بسته است
 ح) یکی با پسری قول کرد که غرقی بدو آتجه میا بنایه چهار پسر میا بنایه

را خجیست که هم سلسله و هم بر سبامردن در انای ماش ناکا غرق گردید
مان چه کردی گفت من مردی فقیرم و دوا قچه کی مرا کفایت باشد (ح)
فرزینی روز تابستان ز نر ای کامیاب ز نکت هر زمان بادی جدا میگردد گفت
چه میکنی گفت از بهر خایه نو باد منم تا که ما سخورد (ح) شخصی با سخاری
گفت که نه نه است تا جامع میکنم گفت ای جان دار چون میکنی باری بیده
تا صفت یکبارگی فراموش میکنی فرزینی را دندان در در میگرد
پیش جراح رفت گفت دوا قچه بده تا بر کنم گفت یک آقچه پیش من بدهم
چون مضطرب شد ناچار دوا قچه بداد و سر پیش برد دندان که در در میگرد
بد و نمود جراح بر کند فرزینی گفت سهو کردم آن دندان که در در میگرد و نمود
جراح آزار نر بکن فرزینی گفت سنجوستی صرف من ری و دوا قچه بستانی
من از تو زیارت نرم ترا بیازی خریدم و کفایت خود چنان کردم که یکدانه
بیک آقچه درآمد (ح) مولانا شرف الدین را در آخر عمر قوی بخی
عارض شد ابطاخون گرفتن فرمودند مفید نیامد شراب دادند فائده نداد
در نزاع چنان یکی پرسید که حال چیست گفت حال آنکه بعد از متباد و نخیال
ست و کون دریده بجزرت رب خواهم رفت (ح) شخصی زنی
سجاست شب اول چون خلوت کردند مکر شوهر سجاستی بیرون رفت
چون باز آمد عروس را دید که با سوزن گوش خود سوراخ میکند خواست با او
جمع شود عروس که نموده گفت خاتون این سوراخ که در خانه بدرباست
کرد اینجا میکنی و آنچه اینجا میاید کرد در خانه بدر کرده (ح) بد شکلی بسیار

خوار بر سفره زده و قرش زده از و رسد که عبات چند تا گفت
 و فرودم گفت بن خوش صورت ترند یا تو گفت (و الله با امیر **حسن**)
 (منه من و هن اکلمنی) (ح) زن ترکمانی در آب نشسته بود و خرچک
 کسب را محکم گرفت فریاد بر آورد شوهرش شنید، بدو که چون بدو خرچک اند
 استیسه گرفته باشد را کند سرش کرده و پت بر سر او دید خرچک لب او
 نیز در فشار گرفت را و مسجین او دید به ناکاه بادی از زن بد شد مردن
 و باغ بوخت گفت ای تو پت کن پت تو کنده است (ح)
 شخصی دعوی توت کرد پیش خلیفه اش بردند از و پرسید معجزه است صحت گفت
 معجزه ام میشد هر چه در دل شما میکرد مرا معلوم است خاشاکه اکنون در دل همه
 میکند که من دروغ میگویم (ح) باز رکمانی زنی خوش صورت زهره نام
 داشت عزم سفری کرد از بهر او جامه سفید ساخت و کاشه نیل بخدم داد که
 هرگاه ازین زن حرکتی ناشایست در وجود آید یک انگشت نیل در جامه او زن
 تا چون باز آیم اگر تو حاضر نباشی مرا حال معلوم شود پس از ندقی خوابه بخادم
 پشت کرد (بیت)

اچیزی گفت زمره بگفتی شد بر جامه او نیل رنگی باشد
 خادم باز پشت کرد ز آمدن خوابه در گلی شد چون باز آید زمره بگفتی باشد (بیت)

(ح) در ولایت مرآت و بهیت جرج نام قاضی استخا سخی زندانی
 رفته بود و شراب خورده و درستی مرسته ندانف رسته شاعری گفته بود و دست

سازگاری

نشد و شکل برتی بود قاضی حریج + با منقش به اوردن بود قاضی حریج
 برشته کرمی برید منبت شجب + ز نزدی که مشتری بود قاضی حریج
 (ح) زنی محنتی را گفت که بسیار مد که در آن دنیا زحمت رسی گفت تو
 غم خود بخور که ترا جو به و دوسو رخ باید داد و سرائی (ح) قزوینی را در حیات
 نزع نیزی از کون بخت گفتند از حاضران شرم نذاری گفت من بسیار زیاده
 دیگر کجی خود هم دیدم شرم دارم (ح) شیرازی خواست با زن خود جمع آید
 مکرزن موی زمار کند و بود بر سجده و گفت خانون این معنی با من که نوهرم سبکست
 اگر بیکند باشد که احوال باید بود (ح) بر در دی خری را فخر میدادند زنی
 صاحب جمال حاضر بود خداوند فرموده گفت چو نت که جبهه اجرت خرد از من بجهت
 میخواهی. اگر من خوام زینرا بکایم تا دودینار رستانه جماع بمن نه به زن
 گفت تو چنین گیری پارتا من بخواه دینار به هم (ح) وزیر عیانت الدین در
 خلوت حامی مولانا امین الدین را دید دستار انداخته و صنوبری خست گفت محکم
 آلتی دردی گفت قبول کن خواجه بر سجده طاسی نقره داشت بر سر او زد چون زد
 حاتم پیردن آمد مولانا امین الدین جامه بپوشید خواجه از آن حرکت پشیمان شده بود
 گفت مولانا معذور دارم که بد کردم و این طاس نقره را قبول کن گفت تو از آن ما
 قبول نکردی ما نیز از آن تو قبول میکنیم (ح) شخصی را از نوهر بر کمر زد سخت زرد
 شد در خانه رفت با زن خود گفت این کیر در بازار بفروشد مقرر کرده ام
 که کیر خود به هم دهم و دینار دیگر بر سر دین کیر سبک تا بخرم ز زحمت
 خوش آمد جامه و حل مرصه داشت در بخت و صد دینار بداد که این را از دست

شهر رفت و باز آمد که خریدم یک دور و باز شد تا که اما شش
و با قرار پس آمد شوهر ایشان از در در آمد و گفت ای زن خدا باری سخت از ما
کرد است آن کبر از آن زکی بود و ز دید و بیرون آمد مرا بگرفت و بدو ان برد
هنوز ز سخت صد و بیار ترک دادم و همچنان کبر گفتم خود را باز مستدم و از آن شش
خلاص یافتیم زن گفت من خود را اول میدانستم که آن ز دید و باشد و گفتم بدین
از زانی نفر و قندی است که در مجلس و عطا خورشید و اعطای یکت صراط
از سوی بار یک تربت و از پیشتر نیز تر و در قیامت همه کس را بر و باید که است
لوری برخاست گفت مولا اینجا هیچ دارا برینی یا چیزی باشد که دست در است
از من و بگذرد گفت نه گفت یک بریش خود بخندنی و آن اگر مربع باشد از استی
که است (ح) قاضی را قولی بگرفت طیب فرمود که او را بشرب خفته
کنند شراب بسیار در در بختند مردن مست شد اهل خانه را میزد و فریاد میکردند
از پیشش رسیدند بدست و میزد گفت از کونو عوده میکند (ح)
خضبی گفت مسلمانان چیست گفت من خردی خطیم مرا با مسلمانان چه کار (ح)
اهدائی در خانه خود میرفت جوانی دید که از خانه او بیرون میاید برنجید و گفت
شرم نداری هر روز بخانه مردم رفتن چه معنی دارد تا جانت بر آید تو نیز مانند ما
زنی بخواه تا صد کس بخواج شود (ح) فردی بیکت نیز میرفت نفره میزد
و نیز میداد گفتند نفره چرا اینزنی گفت تا شیر برسد گفتند چرا نیز میدی
گفت من نیز میبرم (ح) پس زنی را گفتند دای و به شیر لاری یا کیری
گفت مرا تاب گفت و شنید بار و ستایان بنود (ح) و کجائی با کی دعوی

سازدگشت

داشت پستونی پر کج کرده و پار دروغن بر سر گذاشت و از بهر قاضی برپوشید
 برو قاضی بسته و طرف ترکان گرفت و قضیه چنانک خاطر او بخوبیست
 آخر کرد و مکتوبی بسجلی بنبر کردن داد و بعد از نفع قضیه دروغن معلوم کرد ترکان را
 بخواست که در آن مکتوب سهوی مست یار تا اصلاح کنیم ترکان گفت در
 مکتوب من هیچ سهوی نیست اگر سهوی باشد در پستو باشد (ح)
 قزوینی با سپری بزرگ بجایک واحد رفته بود از قتلعه سنگی بر سرش زدند
 بر سنجید که این مرد مکان کورند و سپری بدین بزرگی نمی بینند ملک بر سر من نیزند
 ح جلال در اینی در فصل خزان فاحشه را خواست در کجای آورده با
 سید رضی الدین مشورت کرد و این دو بیت گفت و بدو فرستاد بیت
 بدی ماه اگر قیبه زنت کنی که در بد کسی سپوون فراغ
 ز سر شاخ آنگاه پروان کنی که در دشت کوفه پروان رخ
 قزوینی آستان از بغداد سیه گفتند اینجا چه میکردی گفت عرق
 زیشی گبوه در پانهاز سیکرد دزدی طمع در گبوه اولبت گفت
 با گبوه نماز باشد در ویش دریافت گفت اگر نماز باشد گبوه باشد (ح)
 در خانه جمعی بدزدیدند او رفت در مسجدی بر کند و بجانیه میرد شخصی بدو رسید و پرسید
 که چهار مسجد بر کندهی گفت خداوند این دزد در امر امید اند دزد بمن سیار و در
 خود باز ستانده (ح) بخم مولانا قطب الدین دزد و تقیاق نشسته بود و تقیاق
 کعبی دشته به مولانا گفت بدین ازیم که یک کند دیوشت او میداخت شک
 نکرد مولانا انداخت شک کرد گفت تو میگفت دیوشتی بمن باشک (ح)

سازدشت

مولانا عصفه این ترک پیری با حاره میگرفت بمعنی معین پدرش راضی میشد
 آخر گفت راضی شد و اما باید مولانا کا و کامی به دست علی فرمایند و اوراقی صلوات
 از سر سرم باشد مولانا گفت در خانه علم باشد عمل نباشد (ح) رخصتی با
 کین بی تیر بجای میگرفت که تیر از جانت دشمن آید بر دارم گفتند شاید نیاید گفت
 آنوقت جانت نباشد (ح) وزدی در شب خانه فقیری می جست فقیر از خواب
 بیدار شد گفت ای مردک آنچه تو در تاریکی میجویی در روز روشن میجویی و نمی یابی
 (ح) نظر بفرستی مرغی بر این در سفره بخجی دید که سه دزدی در پی بود و بمنجور
 گفت عین مرغ بعد از مرک در از تر زمر دوست پیش از مرک (ح)
 طلعت میگفت خوابی دیده ام نیمه راست و نیمه دروغ گفتند بگفته گفت در خواب
 دیدم که کجی بردوش میبرم از گران آن رخوردیست و چون بیدار شدم به خواب
 آلوده است و از کجی اثری نیست (ح) زن عیالت فرزندی نمید
 سلطان محمود از و پرسید که چه زاده است گفت از درویشان چه زاید پیری یا
 دحری گفت مگر از بزرگان چه زاید گفت ای خداوند چندی زاید بی انبی رکوی خانه
 برانداز (ح) در میان رسمی و خطیب ده دشمنی بود و رئیس مردود و باغاکش
 سپردند خطیب گفتند تلقین او بکوی گفت از بهر این کار و دگری را بگو مید که او سخن
 بقرض می شنود (ح) مولانا قطب الدین بر در مکتبی میگذاشت پسر کی کتابی در
 پیش داشت که درسخا نوشته بود (عین) آنکس جماع تواند کرد ... (لاذون)
 او میخواند که عین آنکس جماع تواند کرد و الا در کون مولانا گفت ای یار من به بیند چهل
 سالست تا من عین بودم و نمیدانستم (ح) مخمشی در راه است افتاده بود

سید زانق شریف

این تفسیر از ادراک ششم از آن که حضرت اسکندر خلق را بوجه حسن و طریق امین
تقدیم گشت کشیده اند . و از وقت وزان مبارک آدم صغی تا بهین روزگار
اشرف بنی آدم بوقت سپار و ریاضت بحال در کتب فضایل اربعه که آن
(صفت) و (شیخ) و (عفت) و (عده المنة) است سعی ملمع تقدیم
رسانیده اند . و از اسباب سعادت دینی و دنیوی و نجات عقلی شمرده گفته اند (تبت)
به مذنب که با شمشیر نیکو بخشنده به که کفر و نیکوئی بزرگ اسلام و به اخلاقی
اکنون درین روزگار که زبده دسور و خلاصه قریب است چون مزاج اکابر لطیف شد
و بزرگان صاحب ذهن بلند رای پیدا کنند فکر صافی و اندیشه است فی برکات
امور معاش و معاد گشاید و سخن و اوضاع سابق در چشم تمیز ایشان خوار
و بی پایه نمود . و نیز بواسطه که روز زمان و مرور اوان اکثر آن قواعد اند اس زبده است
اجزای آن اخلاق و اوضاع بر فاطر خیر و ضمیر خیر این جماعت گران آمد . آنچه
مرد و پادشاهیست بر سر آن اخلاق و اوضاع گفت ما ندانند و از بهر معاش و معاد خود
اینست که اکنون درین بزرگان و اعیان نه دولت خاستگان مختصر بر شرح
ششم از آن مقصودست پیش گرفته و یاد کارهای دینی و دنیوی بر آن مبنی نهست حکم
که دانند . و معانی باریست . و سلسله سخن در آن در غرض شروع کنیم
مقتضی شد که این ضعیف (عید که فی) را به خاطر خستیا جی میسر بود
که مختصری مبنی بر بعض اخلاق قدما که از اخلاق اکنون (منسوخ) میخوانند و ششم از
اخلاق و اوضاع اکابر این روزگار که این را (مختصر) میدانند تحریر کردند
تا موجب فائده طالبان این علم و قیدبان این راه باشد . درین تاریخ که سال

کسی بگوید و گشتی زرین داشت بر دوش و چون بدید شد در گین خود زاده
 ایش با عیله ها کرده چون حال گشتی معلوم شد گفت بخش نیز کرده
 (ح) فروزنی را پس در جاه افتاد گفت جان پدر بجائی برو تا رسن میاوم
 و ترا فرستم (ح) طلحک را پرسیدند که دیوثی چه باشد گفت
 این مسند را از قاضان باید پرسید (ح) عسی شهر را بفرستی داد زنا
 دیگر خواهر را گرفت که من غم دترا بزندان بایدم بروین گفت عسی برو
 کسی را نگیرد گفت شب ترا کجا بایدم مردم در میان آمدند و او را منع کردند
 گفت سهل است اگر کاری داری حالی با تو سازم اما ضایعی بدو که آتش
 پیش من آتی (ح) حکمی را پرسیدند که چرا بویه نشان بصبیح محتاج
 میشود گفت که خواهر از ابیطاهر استیاج باشد (ح) شخصی بمعبری گفت
 که در خواب دیدم از شکل شتر بورانی ساختمی تعبیر چه باشد گفت دو درم بده
 تا تعبیر کنم گفت اگر من دو درم داشتمی خود بیا در بجان دادی و بورانی ساختمی تا
 از شکل شتر نباشتمی ساخت (ح) زن بخارانی و ختری پاد در مادرش
 میگفت در بغال بود میان پایش چیزی بودی دایه گفت تو عمرش از خدا بخوا
 اگر بماند خدایان چیز در میان پایش یعنی که مول نوی (ح) طلحک بازنی
 زن کردن معجز است زن تن در میزد که آتش آید است و در آب آید نرود
 معصیت در چندین نویسنده حکایت باکی نیست کیرم که در آب نهد و با
 زنا زده ایم (ح) توبه پیش میگفت که سنگ صدرم من در زده اند گفتند
 نیک بگو شاید در ترا زده باشد گفت و با ترا زد (ح) استر طلحک میزدند

سازگاری

یکی میگفت کنه است که از پاس آن اهل درزیدی دیگری گفت کنه مته است
 که در طریقه باز کنه بسته است گفت پس درین صورت از دراکت می باشد
 (ح) کران کوشی بقزوینی گفت شنیدم زان کرانه گفت سبحان الله لو که
 چیزی شنیدی این خبر از کجا شنیدی (ح) طالب علی برشته میگفت بنده
 مردی باشد که مصلحتک بشند و گفت هر دو مقدر ممنوع است چیزی باشد
 (ح) خبرها نیز اسی لاغر بود گفت چرا این را براجویندی
 گفت هر شب دهین جو بخورد گفتند پس چرا چنین لاغر است گفت یکماه
 جوش نزد من بقرضت (ح) سلطان محمود از طحاک پرسید که جنگ
 در میان مردان چگونه واقع شود گفت به پنی و سخوری گفت بمرک چه که بخوری
 گفت چنین باشد یکی که خورد و آن دیگری جوابی دهد جنگ میان ایشان
 واقع شود (ح) قزوینی نان میخورد و کوزه سید گفتند چه میکنی گفت نان
 و کوزه میخورم (ح) شخصی مهمانی در دربار خانه خوابانید شب صدای خنده
 ویرا از بالا خوانه شنید پرسید که در اینجا چه میکنی گفت در خواب غلطیده ام
 مردم از بالا بپایین غلطند تو از پائین به بالا غلطی گفت منم بهین میخندم
 (ح) خیاطی برای ترکی خیامیرد ترک خان متفت بود که خیاطان
 پارچه از قماش بدزدند ناگاه تیزی به او ترگر اخذه گرفت و پشت افتاد خیاط
 کار خود بد ترک برخواست و گفت ای استاد درزی تیزی بر کرده گفت حایر
 نباشد که قاتلک میکرد (ح) کینز که بمسکول خلیفه آید به تا بخود رسید که
 ای کینز که بگری یا کینز فی الفور گفت یا (ح) مجد مکرزی زشت رود و سر

سازدگاری

داشت روزی در مجلسی نشسته بود غلامش در آن دوان پناه که ایچو در خانه
 سجنانه فرود آمد گفت کاش خانه سجنان تو فرود آمدی **ح** زنی بمردی که
 جماع را طول میدهد گفت زودتر فارغ کن که دلم تنگ شده گفت اگر گشت
 تنگ بودی از دیر باز فارغ بودی **ح** سلطان محمود بر سر زنی طعنه گفت
 نهاده بود گفت تو دیوانه باشی گفت باش **عج** یکی از اسرای ترک
 در سرستان خود رفت دزد را دید که یکسر دزدی او میدوید و سجنان دم ملک
 میزد که چاق **کنود** دزد بر سر دیوار حبت ایستاد پیش گرفت دزد شلوار
 نداشت و انگور ترش بسیار خورده بود فی الحال در رست و پیش برید
 که گرفت ایستاد در آن کرد و با ملک سجنان دم میزد که **چاق قوی قنای کنود**
ح محبتش موی روی میکند او را منع کردند گفت چیزی را که شمار کون
 خود را نمیکنی بد چهره بر روی خود را بکنم **ح** زن مولانا عیسی الدین
 پسری پا درد سوراخ کون نداشت طبیبان و جراحان چاره نیافتند
 بعد از سه روز بمرد مولانا گفت سبحان الله چاه سال چند است جنم
 خلاف این پس کون درست نیافتیم این نیز سه روز پیش تر است **ح**
 فقهی با خطی گفت که اگر یکی از زنگهای حرم کعبه بدوون کفش کسی افتد
 سجنان کسی ناله تا او را بجای خود برگرداند گفت بنالد تا کلویش پاره شود
 گفت بر کراکاو بنالد گفت پس از کجا نالد **ح** خراسانی راست
 پسری که نشاء بر غوثان پیش ملک خدای الملک بودند ملک از خراسانی
 رسید که هی چهره چینی کردی گفت خانه خالی دیدم ترک پسری چون افتاد

غلامی بدکان رفت با خوابه بس گفت خاتون سیکو به دو دینار به خود
گفت خاتون بکس خود میخند من که دو جو بخوردم به دو دینار به خود چون
و هم ( ) غلامباره در حمام رفت ترک پیری بک چشم در آسنا بود
مرد یکی چشم بر هم نهاد با پیر گفت مرا گفته اند که اگر کیری در کون تو کنند
چشم غنا شود خدا بر این جز مرا بکای باشد که ندای تعالی چشم من
پنا کند ترک باور کرد و بعد فاست مردن را که میزد او چشم باز کرد و گفت
اسمزد که پنا شد پس پیر چون آنرا بدید گفت من چشم تو پنا کردم
تو نیز چشم من پنا کن غلامباره ترک را از سر ارادت تمام در کار کشید چون
درو انداخت گفت ای غرور مرد در شو که آن چشم را بر کور شد و بیرون خوا
افتاد ( ) مولانا قطب الدین در حجره مدرسه یکی را بکامید ناکا شخصی را
در حجره نهاد باز شد مولانا گفت چه میخواهی گفت هیچ جانی میخواهم که در کون
بگذارد گفت اینجا جانی است کوری نمی پسنی که از تنگی جا دو دور روی هم فنام
( ) شبی شمس الدین ابوسعید سماعی رفت سلطان دین سلطان عضد الدین
بر رفت گفت فیض کن مولانا رقص میکرد شخصی باو گفت که تو رقص باصول میکنی رفت
بمس مولانا گفت من رقص میرانم بکنم نه باصول ( ) شخصی در باغ
خود رفت صوفی و خرسی را در باغ دید صوفی را بنزد و خرس را چسب بگفت
صوفی گفت ای سمان من آخر از خرس کتر نیم که مرا میرانی و خرس را بنزدی گفت
خرس میکنم بخور و هم اینجا میرید تو میخورنی او میرانی ( ) ز غلامی شخصی
بهان برد و بر سر نهالی نشاند و جاری چند در زیرش انداخت و سرش را در دست کرد و به

خواجہ زریب یکبارہ یافت شیخ گفت از حاضران میرزا ابمان کی
بگو تا از و صبد ایم خواجہ گفت ای شیخ من سببی خزان کمان میرزا تو
یقین (ح) قزوینی از حالت نزاع افتاد وصیت کرد که در شهر کاش
بارهای کهنه بوسیله راجعید بکفن من بزیاد گفتند غرض ازین چیست
گفت تا چون من را دیگر بمانند من دارم که من مرده کهنه ام هست من ندانم
(ح) سلطان محمود دومی بطحی را گفت که بر هر کوفندی که امروز
در مطبخ می کشی جمع کن و پخته در کوزه بر سفره پیش صلیح بنه تاجه خوابه کفین
بنداد او خوش می خورد سلطان از و پرسید که چه می خوری گفت غذای من
بطحیان نعلبایش من داده اند می خورم (ح) از بهر روز عید سلطان
محمود خلعت بر کس تعیین کرد چون بطحی رسید فرمود پالانی بیاورید و بدوش
اودید خان کردند چون مردم خلعت پوشیدند طحی آن پالان در دوش
گرفت و بجلوس سلطان آمد گفت ای بزرگان غایت سلطان در حق من بند
دینی معذرت کنید که شایسته را خلعت از خزانه فرمود دادن و جامه خاص از
تن خود برکنند در من پوشانید (ح) خطیبی بر سر منبر سجای شمشیر چوب دستی
بر دست داشت پرسیدند که هر شمشیر برگزینی گفت مرا با این جماعت چه حاجت
بشمیر است اگر خطائی بکنند با این چوب دستی متفرشان بدارم (ح)
شخصی است خدو را بدست می کشید یکی از و پرسید که چه خورده است
گفت که یک کوزه آب است که در پیش بر در برج میست (ح) جمعی
فقد سالی کردند بهر یک بدینند که شمس دیر رسیده است آسمان کف من برد

طیتم اورا شش ریس بردند اتفاقاً در خانه ایشان می نهند گفت علاج
آنست که کیمین روغن و کیمین عسل سپید یاوردند در کاسه کرد و نانی چند کرم
در آنجا شکست یک یک لقمه که بر میداشت کرد و سه بار سیکرد و این سه بار
زبان خود را بچسباند تا تمام بخورد گفت اگر روز این قدر مداومت تمام باشد
افراد چون از خانه بیرون آمد ریس در قاف ببرد و او بگفتند این چه معاجزه
بود که کردی گفت پیش شب اگر من آن بخوردم پیش از روز اگر سینه کی میبرد
(ح) مادر حبی بر رخسار چون از غسل فارغ شد گفت که مادرت زن
بهشتی بود در آن زمان که او را نمی شناسم منجمه بد گفت او کبکس تو و از آن خود
منجمه بد آن جایگاه که او بوده چه جای خنده بود (ح) شخصه بعد از آن
بسیار وصل معشوق دست داد کیش بر میخواست گفت (بیت)
عمری دیوانه برادر وصل تو سر زدم عشقت جواب داد که کس و تعلق
معشوق گفت

کفایت که وصل است چرخ تعلق نیست به معشوق شد و تعلق است
خواجه بر خواجه غزالدین تو سرودی سلام کرد و بانست و خواجده یکد و نوشت
گفت که نشین نمی نشست جدل و را منی حاضر بود گفت خواجه من کبر استاد
دیده ام کون خرابه ستاده ندیده ام (ح) تعبانی گوید که اگر کسی را بینی که
از نزد خود بیرون میاید و میگوید (و ما عند الله خبر و بقی) بدان که در
جوار او دعوتی بوده و او را خوانده اند و اگر کرده می بینی که بچهار قصه بیرون میاید
و میگوید (و ما شئنا فلا یما علینا) بهر آنکه شهادت ایشان قبول ندارد

سازگاری

برادر دژ نیک بر و صله آورد و دست بشیر کرد و عذر بار گفت (بیت)

دست در خونش آن درینا حاجت تیغ بر کشید

(ج) باشند شیرازی کو سفیدی بریان کرد چون لاغر بود کسی نمیزد و خواست
کنید چاره آن دانست که بدر خانه غسال رفت گفت بترسم که ناگاه
اجل برسد و کس غم من نخورد بریانی در دکان درمستان چون مرا فریضه
برسد غسل ده غسال شاد شد و حال بریان غنیمت داشت لبند و باغیا
سجودند بعد از نطق با میشد غسال بگرفت که من بدش میروم با من چاکفت
این چه معنی دزد گفت ترا از بهر آن با جا رده گرفته ام تا مرا بدگیری چیساج میفر
مسکین بعد از رحمت بسیار بهای بریان بداد و از دست او خلاص یافت
(ح) ابو بکر ربانی خرمغزی چسکی را بجان بدوستان سخت بود

شب بختند خرمغزی را از سر خواب بگرفت گفت خواجه ابو بکر
چیزی بر من انداز بوریا پاره در خانه داشتند بر دوش اند زمانه دیگر
بگذشت گفت چیزی بر من انداز نزد بانی در خانه بود آنرا نیز بر بالای
او نهاد زمانه دیگر گفت چیزی بر من پوشان مگر همایکان در خانه او
رفت شسته بودند طشتی پر آب آنجا نهاده بود ابو بکر آنرا نیز بر بالای
نزد بان نهاد خرمغزی بچسید پاره آب از سر طشت بچست و لبور خای
بوریا فرو رفت و بدو رسید بانک زد که ای خواجه ابو بکر لطف کن
لحاف بالا این از من بردار که هزار دانه عرق کردم (ج) و اعطای
این سخن میگفت شخصی از مجلسان کریم سخت میگرد و عطا گفت ای مجلسیان

صدق ازین مرد پیا موزد که این مرد گریه بوز میکند مرد بر خوبست گفت مویان
 من نمیدانم که توبه میکنی از من بزرگی سرخ دیشتم ریشش برش تو میماند
 درین دور و در سقط شد هر کجا که تورش میخانی مرا از آن بزرگ یاد میاید
 و گریه بر من غالب میشود (ح) و اعظمی بر من میگفت که هر که نام آدم و حوا
 نوشته در خانه آید از شیطان بد استخوانه در نیاید طحاک از پای منبر
 بر خوبست و گفت مویان شیطان در بهشت در جوار خدا بنزد ایشان است
 و بفریفت چگونه میشود که در خانه ما از اسم ایشان بپرهیزد
 شیطان را پرسیدند که کدام طایفه را دوست داری گفت و قالا را که گفته
 چرا گفت از بهر آنکه من بسخن دروغ ایشان خورسند بودم ایشان سر کند
 دروغ نیرد آن افروند (ح) یکی از طحاک پرسید که کلنگ چه گونه کباب
 کنند گفت آواز تو کبر (ح) یکی اسبی از دوستی معاریت خوبست
 گفت بپ دارم اما سیاه است گفت کباب سیاه را سوزناید شد
 گفت چون سخنم داد اینقدر مهبانه بس است (ح) جازه را بر روی
 میرد در دیشی با سپر بر سر راه ایستاده بودند سپر از پدر پرسید که بایا
 در اینجا جدت گفت آدمی گفت کجایش میرند گفت بجای که نه حوزونی باشد
 نه پوشیدنی نه نان نه آب نه هنرم نه آتش نه زرد نه سیم نه بوریا نه کلیم
 گفت بایا که سبزه ماش میزنند (ح) پدر چخی کنیز کی داشت که گاه
 از او جمع شد از شیر تر سبزه آب او رفت و در کنش کشید گفت
 تو بستی گفت منم پدرم (ح) دو کس کن را آبی رسیدند یکی دیگر را

سازگاری

گفت که سر بر دوش گیر خون گرفت گفت (سبحان لای سحرینا همد)
 چون بیان آب رسیدند خال گفت (منزل کلام ابریک و لعل نه پندارین) و او را
 در آب نهاد که جواب آن آیت که بدان غدر من خوستی (ح) ابراهیم نام
 دیوانه ابراهیم بود و روزی وزیر خلیفه او را به خوت برده بود ابراهیم خود در
 آن خانه انداخت خلاف از قرص جوهرت ابراهیم بقتار بخورد زمانی بگذشت
 گفتند یا قوتی سه مثقالین کم شده است مردم را بر نه کردند بیا فصد ابراهیم
 و جمعی دیگر را در خانه کردند گفتند شما بکلن فرو برده باشید سه روز در بخار چای
 بود از شما جدا شود و در دست خلیفه از زیر آن خانه بگذشت ابراهیم با بخت
 زد که ای خلیفه من در این خانه قرص جوی خوردم سه روز است مجوسم کرده اند
 که یا قوتی سه مثقالین بر می تو که آن سه نغمه های الوان خردی و زبان بر روی
 با تو جا کنند (ح) سخوی درشتی بود علاج را گفت تو علم سخن خوانده
 گفت نه گفت (صنعت خف غمک) روز دیگر آمد بادی بر آمد گشتی
 غرق خربت شد علاج او را گفت تو علم شما آموخته گفت نه گفت
 (فصد صنعت تمام غمک) (ح) شخصی امروزی را بد می چند رختی
 کرد در وقت کار را بر دیکر او را بزرگ دید سر باز زد در دکن گفت یا بگذرد
 که خود به پیم یا اینکه معاد به را دشنام خواهم داد پسر گفت یک بزخم زیر
 آسان تربت از نیندن دشنام سخال المومنین پس تن در داد و در انبای
 آورده و بدی گفت (بابت هذا فی هوا و لکن فلان لایم انی غلبه
 نفسی دون شتم معاد نه فصیح) (ح) شخصی در دیار خانه خود زیاده

H
سأله اخلاق الانفس

هجرت به مقصد و حمل بسید مجاهد الوقت را این مختصر که به (اخلاق الانفس) است
 مونسوت در قید آورد و آنرا بر هفت باب قرار داد و هر باب مشتمل بر دو مذهب
 یکی مذهب فرسج که قدما بر آن پنج زندگیانی کرده اند و یکی مذهب مختار که
 اکنون بزرگان ما اختراع نموده اند و بنای امور سعادت و سعادت بر آن نهاده
 هر چند که این مختصر مهمل فیهی شود اما
 (بیست)
 و آنکس که در شهر شنائی است و داند که مذهب ما کجائی است
 ناموال این ضعیف در سعی این مختصر کند
 (پنجاه)
 و اگر صاحب دلی روزی بجائی کند و در کار این بسکین دلی

(باب اول در حکمت)

(مذهب منسوخ)

حکما در حکمت فرموده اند **الحکمة استكمال للنفس الانسانية**
في قولها الفطنة والمنعمية و اما **الفطنة** فالفطنة فالفطنة فالفطنة
 کما هی و اما **المنعمية** فالفطنة فالفطنة فالفطنة فالفطنة فالفطنة
 اصدا لانها ان نجیانه و کما امر از عن الافعال البصيرة و شتی
 خلف) یعنی نفس با طه و قوه مرکز است و کمال و تکمیل آن منوط
 یکی قوه نظری و یکی قوه عملی قوه نظری آنست که شوق او بسوی ادراک معارف
 و تمیل علوم باشد تا بر مقتضای آن شوق کس استطاعت معرفت اشیا
 چنانچه حق است حاصل کند بعد از آن بمعرفت مطلوب حقیقی و غرض کلی که

ابوقریب را بکایه فریاد و فغان کردن گرفت و مکرر نموزن کرد و در دین جازین
 کون دادن چه معنی داد تا این از طول فریاد آن بر سنجید و گفت می گویم فریاد
 کن تو نیز میاد در دین خانه من انقدر کون ده که جانت بر آید (ب)
 پادشاه می راند از بود پارسی و تازی و قطعی شبی در نزد زن پارسی خفته بود
 از روی پرسید که چه هنگام است زن پارسی گفت هنگام سحر است گفت از کجا
 می گویی گفت از بهر آنکه بدی کل و ریجان بر خورسته و مرغان بهتر نم درآمده اند
 شبی دیگر در نزد زن تازی بود از روی همین سوال کرد او در جواب گفت که
 هنگام سحر است از بهر آنکه هر گاه می گویی کردن بنده ام را سرد می سازد شبی دیگر
 از نزد زن قطعی بود از روی همین پرسید قطعی در جواب گفت که هنگام سحر است از
 بهر آنکه مرا بخت گرفته است (ج) در سرای برکان خان خانیان در میان
 صورتها سه صورت ساخته اند یکی نشسته و سر بجنب تکان میزند و دیگری بکعبه
 بر سر میزند و دیگری ریش بر میزند و یکی رقص می کند بر بالای اولین تکیه
 که اینکس فتنه گر می کند از آن بگیرم بانه در دو تین نوشته اند که این کس زن سحر
 و پشمان شده است بر سیویین نوشته که این مرد زن طلاق داده است و فارغ
 شده کمبوی بدنش داده اند این پت بر آنجا نوشته (پت)
 در این تین و تین حاکم چه شدد و در که اندازد
 (د) ابی ریش خلیفه بودند او را دید بر تخت نشسته و دیگران در زیر
 گفت (السلام علیک یا شیخ) گفت من رنیه گفت یا خیر
 گفت من جبرئیل می نامم از منی جبرئیل منی پس چرا بر آن بالا رفته نشسته

سازمان

نوید در برای و در میان مردمان چنین (ح) مولانا قطب الدین شریانی
 از مولانا محمد الدین پرسید که زن کرده گفت آری گفت آن بچه زده گفت
 اگر بچه زده می بخیر بود می و بد است (ح) شخصی از مولانا عضد الدین
 پرسید که بیخ سلطانیه سردتر است یا بیخ امیر گفت سوال تو از هر دو سرد
 تر است (ح) قزوینی من طلب رفت گفت موی ریشم در می کند
 پرسید که چه خورده گفت نان و بیخ گفت نه و نمیر کینه دودت در دادمی
 سیاه دونه خوراکت (ح) قزوینی در یکت زبانی بر کرده در د
 داشت و باب فرد میرفت و چون بر میاد که می بشود و باز باب
 فرد می گفتند چرا چنین میکنی گفت در میان غنای خاتم
 قضا شده و در آستان ادا میکنم (ح) خواجہ شمس الدین صاحب لوان
 پهلوان عوض را پهلوان بفرستاد گفت چند شک بازی با خود
 میار پهلوان رفت و سکر فراموش کرد چون باز پیرز آمد شک
 یادش آمد گفت تا کی چند روز را که میباشند یا خودش خواهد برد خود
 گفت من شک بازی خواستم گفت شک بازی چه گونه باشد گفت
 شک بازی را کوش و راز باشد و دم بپرکت و شکم را بفر گفت
 من دم و کوش میدانم اگر بخور و زان بکان و رغایه خواهد باشی از کرم شک
 شکم خان لاغر کنند که از حلقه میشتی بچند (ح) صاحب لوان
 پهلوان عوض را گفت کی را که عقلی باشد یا شکم را که بیانی فرستاد
 میخواهم گفت نخواهد هر که عقل بود از نیافت (ح) عرق کور

[illegible]

لازم آید. خدا باریه دور هم بغداد و حکم گفت و آنه خبر تو قوادی که بد
شاقی و با سینه متصل قیادت کنند نیز دام (ح) رنجور را سر که
مفت سال فرمودند از دوستی بخوبت گفت من دارم اما بنده تم گفت
چرا گفت اگر من سر که کسی دادمی سال اول تمام شدی و بهنقا لکی
ترسیدی (ح) از سر ای مرون الرشید کتری بیرون آمد
بر باد نیز نشن نوشته بود (مخوف برین ارجوح من کاهری حقین)
(ح) معنی زنی بخوبت که پیشش در غلبه او بود زن انکار کرد
معتم طفراسخت بزد که چرا با در خود گفتی که ایر معتم بزرگت پیشکایت
با در بر و در لب همان شکایت بزنا تونی راضی شد (ح)
بعد بها هرگز بعد الدین مولانی را ندیده بود روزی در راهی بدو رسید گفت
السلام علیک ای سعد سولتی گفت مرا از کجا شناختی گفت
(عرف المجرمون بسماهم) (ح) خواجه غزالدین قهرودی
در سلطانیه بر سر عمارت قلع نشسته بود و آجر می پیش نهاده در اینجا نگاه میکرد
و خطی بر آن میکشید آینه داری بدست بر خواجه نجم الدین آینه بداد او در اینجا
نگاه میکرد خواجه گفت چند در اینجا نگاه کنی و مردکی زشت را در اینجا منی
گفت که خواجه نشسته است (بلت)

آنچه در دست جوان بند بر دست بنده نهند
(ح) مولانا کن الدین بعبادت او رفت پرسید که چه رحمت داری
گرم و صفر بر مزاجم مستولی شده است گفت صفر شاید آما من باور کنم که هرگز

که با بر مزاج تو غالب تواند شدن (ح) شیخ شرف الدین در کتب
 از نریدان خود صوفی و امری خوش صورت را بهی میشت وزیر غیاث
 الدین فرستاد مولانا عضد الدین در پیش وزیر حاضر بود کسی از مولانا
 پرسید که این دو کس شیخ را چه باشند گفت من ایشان را نمی شناسم
 اما چنانک بیناید یکی شیخ گنگست و دیگری گنگ شیخ (ح) در آن تاریخ
 که ابو علی سیاه از علماء الدوله از همدان بکر بخت و توجّه بغداد شد چون بغداد
 رسید برکن رشت مردکی مسکانه گرفته بود و او را دیده میفرودخت و دعوی
 بطبیعی میکرد و زمانی آنجا بتفرج استاد زنی قاروره بیماری باو آورد و او در
 آنجا نگاه کرد گفت تو خدمتکار این بیماری گفت آری باز نگاه کرد گفت
 خانه این بیمار از طرف مشرق است گفت آری گفت دیر و زماست
 خورده است گفت آری مردم از علم او تعجب نمودند و ابو علی حیرت آورد
 چندان توقف کرد که اواز کار فارع شد پیش رفت گفت اینها از کجا معلوم
 کردی گفت از آنجا که ترا نیز شناختم که تو ابو علی گفت این مشکلتر چون
 الحاح کرد گفت آن زن چون آن قاروره بمن نمود غبار بر پیشش دیدم
 دانستم که جهود است و جاجهاش گفته بود دانستم که خدمتکار کسی باشد و چون
 جهود خدمت مسلمان کند دانستم که خادم این باشد و پاره ماست بر
 جانه او چکیده دیدم دانستم که در آن خانه ماست خورده اند و قدری به بیمار
 داده باشند و خانهای جهودان از طرف مشرق است دانستم که خانه او
 نیز باشد گفت اینها مسلم را چون شناختمی گفت امروز خبر رسید که ابو علی از

سازگاری

عند آمد و از کرسی برخاست و ایستاد که ای آید و دانستم که خلاف از تو کسی را
 و من بدین بازی زسد که من کردم (ح) طالب علی در رمضان است
 گرفتند و پیش شمع بردند شمع گفت شراب از نهاده خوردی گفت اینرا من
 خفتی بودم (ح) مولانا شمس الدین باکی از شایخ خرسان که در آن
 داشت بشیخ ناکا و بر و سنجاری صندوق کوری سخت متکلف از نهاده
 را همیشه مردم سخن میگویند مولانا گفت سخت خوب را همیشه هست
 اما سهو عظیم کرده است که دود انگشش نگه داشته است (ح) مولانا
 محمد الدین غیس ناز عشق من در مدرسه رفت و بی اختیار در میان مدرسه
 نشست و بوضو مشغول شد مدرسه بدو رسید گفت شرم بگذاری که
 مدرسه را در که گرفت مولانا سر برداشت و گفت (بلیت)

هر نقشی که بر صخره نهادیم د تو زیبا بین که ما را نهادیم

(ح) خواجه بهاء الدین صاحب دیوان دست بکون محبت میبرد و او
 تیزی را که گرفت چه میگفت خواجه (بلیت)

نه من نبود دست آورده پیش منی باز کردی ز پیش خوش
 (ح) زنی در مجلس و عطر سلوی معشوق خود داشت و اعطی صفت پر جبرئیل
 سکر دزن در میان کار کوفته چادر بر زانوی معشوق افکند و دست بگیر
 او برد چون فاسته دید خود نغمه بزد و اعطی را خوش آمد گفت ای عاشقه
 صادق پر جبرئیل بر جانت رسید یا بردت که چنین آبی عاشقانه از نهاد
 بیرون آمد گفت من جبرئیل می دانم که بدلم رسید یا بجان ناکا بوق هر میل می رسد

مولانا عیدزکاتی

که بنظر کوه بینان میرسد و بخاطر مقرر صفتن خطور نماید . مقصود کلی خودی
 لفظ لبان زبان فارسی . و بقاء لطافت آثار مولانا عید است . **یا حیثیت**
 حسن و قبح و اعتقاد و نیت او خود داند و خدای خود . **(یا محمد بن عبد الله)**
 اکنون ختم سخن از زبان خود و ملاز زبان مولانا عید بدین بیت میکنم **(بیت)**
 به تراحت کفتم این گفت را به
 منزل کند آرو و صد بار در دار

(فرمان مترجم)

(ح) رفع الی مقام بن عبد الملك بنع سكران . معه قیلنه نهارا
و عود فقال مقام اكبر والطنبور علی رأسه واضربه الحد علی
شرب البید ففقد البع یكی فقبل له ابكی قبل ان تضرب
فقال لبس بك فی المضرب ولكن لا حنفا ركه العود حتی سمیته
طنبورا وخرقه كالمسك فتموها فبیدا فاستظرفه الی وعفا عنه

(حکایات فارسی)

(حکایت) سلطان محمود در مجلس وعظ حاضر بود ظلمت از غیب او آسجا
رفت چون او رسید واعظ میگفت که هر کس که پسر کی را کاند ، باشد
روز تیارست پسر کن را بر کردن غلام باره نشاند تا اور از صراط بکند راند
سلطان محمود میگفت صحبت گفت ای سلطان مگری و دل خوشدار
که تو نیز آن روز پاداه نمائی (ح) هدائی در خانه خود سرفت جوانی
خوش صورت را دید که از خانه او بیرون میآمد بر بجهت و گفت لعنت برین
زندگانی باد که تو داری هر روز سخا نه مردم رفتن چه معنی دارد تا جانت بریه
زنی بجواه چنانک مایه خوشه بسته ایم تا ده کس دیگر تو محتاج شوند (ح)
اشخصی در کاشان در روز کوشی بفرهخت نمغاجی خوشت که در کا غز نمغا
نویسد و نالی از ده پرسید که نام تو چیست گفت ابو بکر نام پدرت گفت
عمر نام جدت است شمران تنه ای گفت چه نویسم و نالی گفت هیچ
کهی میخورد بنویس که خداوند غریزه (ح) پره زنی را پرسیدند که دهی

۱۹
سبزه

در ستره داری یا گیری گفت من بار دستایان گفت و شنید بخت را نم کرد (ح)
 ششمن با معتری گفت در خوب دیدم که در شک شتر بویانی میازم تغییر آن چه باشد
 میو گفت و دستک به دست تغییر آن گویم گفت اگر من رو کند داشتنی خود
 بیا و بجان داری ویرانی را ختمی تا از شک شتر بایستی ساخت (ح)
 زنده از اب اکرم مرگ خاتون کشت و پرنیتر به و رسید بادی از وی جدا
 شد خاتون از شرم خود را بپنداخت و بخود شد بد از زمانه گفت رستیا
 ای کینه ها چون می بینی گفت خاتون خون بیرون داد و سرور زبان از کار
 افتاده است ان شاء که خدا لطف کند (ح) ششمنی زنی نجو است
 شب اول که پیش او رفت زن موی را بر نمیداد بود چون در او انداخت
 زنگ تیزی بکند شتر گرفت خاتون آنچه باید می گفت و آنچه نباید گفت
 می گفت (ح) حوری خلیفه در شکار از شد که جدا اند شب بخت اعرابی
 رسید طعام و حضری و کوزه شراب پیش آورد و برن کانه بخورند حوری گفت
 من یکی از خواص حدیم کانه دوم بخورند گفت کی از امرای تو هم کانه بسم
 بخورند گفت من حدیم اعرابی کوزه را برداشت و گفت کانه را آرد خردی
 دعوی خدا سکاری کردی دوم دعوی امارت کردی سه دعوی ضنافت کردی
 اگر کانه دیگر خوری بر آینه دعوی خدائی کنی روز دیگر چون لشکر بر چپ شدند
 اعرابی از ترس که بخت حدی فرمود که حاضر شر که زنده زری جان بداد
 اعرابی گفت (اشهد انک صادق و لواله و عیث الی بعد)
 (ح) شخصی بزاری رسید کوری سخت دراز بود بر یک کاین کو گشت

مسار

گفتند از آن عهد در سوات گفت مکر با شمش دیگر کرده اند (ح)
 شیعی در مسجد رفت نام صحابه دید بر دیوار نوشته خواست که حیو بر نام دیو بخورد
 عمر اندازد بر نام علی افاق دست بر بنجه گفت تو که مسلولی ایمان نشینی
 سزای تو این باشد (ح) طلحک را به پیش خوار ز شاه فرستادند
 مدتی آنجا ماند مکر خوار زشت و زحمتی خاک او و بخت بیکر و بزدی پیش
 خوار ز شاه حکایت سرخان و خاصیت سرکی میگفتند طلحک گفت پس
 سرخی از لعلک بزرگتر است گفتند از جد دانی گفت از بهر آنکه هرگز بخوار ز غم
 نیاید (ح) ششمنی دعوی خدائی میکرد او را پیش خلیفه بردند و گفت
 پارسا ایجا کی دعوی منبری میکرد او را بکش گفت نیک کرده اند که او را
 من نفرستاده بودم (ح) ابو بکر ربانی اکثر مشبهها بزدی برفقی شی
 برفت و خدا نک سعی کرد منبری یافت دستار خود بدزدید و در بغل
 نهاد چون در خانه رفت ترش گفت چه آورده گفت این دستار آوردم
 گفت این خود دستار است گفت خاموش تو ندانی از بهر آن در زدم
 تا ادا مان و ندیم باطل شود (ح) حجاجی گوشتن مردم میزدید و کوشش
 صدقه میسر و از نه بر سپیدند که این چه معنی دارد گفت ثواب صدقه باز
 دزدی بزدید کرد و در میان پنه و دینه اش تو فرما شد (ح) شخصی
 پسری خوب و دین داشت و جامع مذاق و فیهی با پدرش گفت که این پسر ترا
 بفروشد شرعاً حلال باشد که غنفع به نیست (ح) سید رضی الدین
 شبی پیش بزرگی نخته بود هزار با نسید میگفت چیزی بگوی نامن بخشم

(۲۲)
سازد

پند چند روزی که رسید خواب غلبه نموده بود گفت: تو که محضر حضرتی کنی
 روز بیستم (ج) طحلت در ازگوشی چند داشت روزی سلطان محمد گفت
 ایشان را با بلاغ گیرند تا خود چه خواهد گفتن بگفتند او سخت بر سجده
 پیش سلطان آمد تا شکایت کند سلطان فرمود که ای پند من چون راه
 نیافت در زیر در میخ رفت که سلطان نشسته بود و وزیران کرد سلطان گفت
 او را بگویند که امروز باریست بگفتند گفت: قبلاً را که برینا نه خبر میبرد که بجا
 بروی بگوید (ج) امیر طغاجار از مولانا قطب الدین بزمه بد که راضی که به
 گفت آنکه زنی از کون کا به دست بردمان نهاده گفت: (ابو قتیله) ای ز
 راضی اولو بدین) یعنی من دو هزار بار در راضی شده ام (ج)
 پس خطیب ای پند او در پایگاه رفت پند را دید که غریک میباید پند است
 همه روز و چپن میکند روز جمعه پدرش بر من خطبه بخواند پس بر در مسجد رفت
 و گفت بایا غزرا بیکانی یا بصحر ارم (ج) جی در که ای چند روز مردور
 بخاطری بود روزی استادش کانه عمل بدکان بر در خواست که بکاری روز
 جی را گفت که درین کاسه زهر است زنهاری تا بخوری که اسلاک شوی گفت
 مرا با آن چه کار است چون استاد برفت جی دست جامه بصاف داد و پاره
 نان فردنی بسته و با آن عمل تمام بخورد استاد باز آمد و صله بطیبید جی گفت
 مرا من تار است کیوم حال آنکه من غافل شدم و تار وصله بر بود من
 ترسیدم که تو بیانی و مرا بزی گفتم زهر بخورم آ باز آن مرد در شتم آن زهر
 که در کاسه بود تمام بخوردم و حسنوز زندم ام باقی نمود (ج)

پدر جمعی دو ماهی بزرگ به و داد که بفروشدش او در کوچه میگردید بر در خانه
 رسید زنی خوب صورت او را دید گفت یک ماهی بمن بده تا تو را جماعتی بهم
 جمعی ماهی بداد و جماعتی بسته خوش آمد ماهی دیگر بداد و جماعتی دیگر خورد پس
 بر در خانه نشست گفت قدری آب میخواهم آن زن کوزه به و داد بخورد
 او کوزه بر زمین زد و شکست ناکاه شوهرش را از دور دید و در گریه افتاد
 مرد پرسید که چرا گریه میکنی گفت تشنه بودم از این خانه آب خورتم کوزه
 از دستم افتاد شکست دو ماهی دهم خاتون بگو کوزه برداشته است
 و من از ترس پدر بخانه نمیبارم رفت مرد با زن عتاب کرد که کوزه
 چه قدر دارد ما بهیار بگیرت و بچه داد تا آب است روان (ح)
 طفیلی با پرسیدند که هشتاد واری گفت من سحاره در جهان بهین شاع
 دارم (ح) پیری پیش طبعی رفت گفت نه زن دارم پوسته
 کرده و شانه و کزکایم در میزند چه خورم تا بیک شرم گفت معجون
 نه صفاق (ح) مولانا قطب الدین برای میسکندشت شیخ سعید را
 که شانه کرده و کیر در دیوار میمالد تا استبراکند گفت ای شیخ چرا
 دیو در مردم سوراخ میکنی گفت قطب الدین این باش بدان سختی نیست
 که تو بدیده (ح) عمران نامی را در قم میزدند یکی گفت چون عمریت
 چراش میزدند گفتند عمرت و الف و نون عثمان هم دارد ح
 ترک نسیری چنگی چنانکه غادات اوست بر صحبت و کون میکردند
 غلامبازه تیغبرده و نگاه کرد ترک نسیری را گفت (بیت)

در بین سینه روزه و من و چون آید بهیست که بر خون غریزان گردد
(ح) شخصی در دین خانه زن خود را یکبار و زن کاهکاهی سیلی نرم بر کرد
و هرگز در ویشی نوال کرد زن گفت خبرت باد گفت شام درین خانه
چیزی بخورید بضمیم من و سینه زن گفت من کبر میخورم و شوهر سیلی گفت من رقم
این نعمت بدخانه از زانی باد (ح) فضا دی رک ناتوانی بکشد و خاتون
هر چه پیر سینه میگفت از زری خواست چون بیشتر بدو رسید بادی نهدوی
جدا شد گفت ای استاد این نیز از زری خون باشد گفت ز خاتون
از فراخی کون باشد (ح) قزوینی با سپری بزرگ بکشد و لاصه رفته
بود از قتل و شکلی بر سرش زدند و بکشد بر سجده گفت ای دکن کوری
سپری بدن بزرگی نمی بینی سنگ بر سر میزنند (ح) قزوینی را سپرد
چاه افتاد گفت جان بابا جانی مردمان روم رسن میایم ترا بیرون
کش (ح) نوذنی بانگ میگفت و میزدید بر سینه که چرا بر روی
گفت میگویند که آواز تو از دور خوش است مده و تم آواز خود را از دور
شنوم (ح) دو کودک در رقم از زنان طفلی تا بوقت سپری با هم
ببازدادند که روزی بر سر مناره بهین معامله شغول بودند چون فارغ
شدند یکی با دیگری گفت این شهر تا سخت خراب است دیگری گفت
شهری که میسران با برکش من و تو باشیم آبادانی در ویشی از من
توقع نتوان داشت (ح) در خانه محج مدیده از بیت در
مسجد بر کند و سجانه پیرد گفتند چرا در مسجد بر کنده گفت خانه من بزرگتر

و خداوند این دزد را می شناسد دزد را بمن سپارد و در خانه خود را با
 ستاند. **ح** سلطان محمود پسر ضعیف را دید که پشت تواره خار
 می کشد بر و همش آمد گفت ای پر دوسه دیار زرمیخواهی یا دراز کوشی
 یا دوسه کوشند یا باغی که بود هم تا ازین رحمت خلاص یابی پدر گفت
 زربه تا در میان بندم و بر دراز کوشش نشنم و کوشند آن در پیش
 کیرم و باغ بروم و بدولت تو در باقی عمر استخا پاشایم سلطان خوش
 آمد و فرمود چنان کردند **ح** مولانا غصه الدین نامی دشت در
 سفری با مولانا بود در راه باز استاده پاره شراب بخورد مولانا بخند
 او را طلب کرد بعد از زمانی بدو دست بمولانا رسید مولانا دریا
 که او مست گفت علاء الدین مانند استیم که تو با ما باشی چنین که ترا بینم
 تو با خود نیز نیستی **ح** دزدی در خانه ابو بکر ربانی رفت او میدار
 بود خود پیش در کشید دزد در پس خانه مانند راه پروان رفتن داشت
 ابو بکر بانگ زد که می شادی دزد ناچار جواب داد گفت بیا پاشیم
 سال دزد پاشش باید گیرش بر خاست گفت شادی پیش آی و جماعی
 بده میکنم در داد یکی بش بکایه بعد از زمانی گفت شادی پیش آی
 یکبار دیگرش بکایه باری چار نخ بار دزد را بکاد همایکان را آسی
 لاغر در میان خانه او بسته بود گفت شادی است را آب ده دزد پیش
 چاه رفت و از دیده بود چند انگشت و گویا می کشد آب سیر نمی شد
 بعد از تعذیب بسیار ابو بکر خود را از خواب ساخت دزد فرصت و دست

سکالیت

در آن دگر دید که بر دیو برین خانه لقب میزند گفت یاران خمت کنید
 که درین خانه هیچ شایسته نیست خلاف از مردکی که سقنقور خورده است
 و از جماع سیر نمشود و ابسی که استسقا دارد از آب سیری میداند
 (ح) ترک سیری است بر در شلایه او آوده بود غلامبار و او را
 بید و در پیش گرفته بر بالای خانه بر دو همه شب بکار خیر مشغول بود و
 روز ترک از خواب برآید گفت من در کجا خفته ام گفت در بنده خانه
 گفت من در زیر خفته بودم چو نیست که این زمان در بالا ام گفت در خوب
 غلطیده باشی گفت چرا شلوارم کشاده است گفت در خواب خورده
 کشیده باشی گفت در کونچه چراترست گفت مگر درستی نمی کرده باشی
 گفت سوراخ کونم در دیکنده گفت درستی رو منی بسیار خوانده باشی
 ترک پیرا و کرده خاموش شد (ح) را در سبلی با طبیب گفت خمتی
 دارم چه تدبیر باشد طبیب بنظر او گرفت گفت علاج تو آنست که بر
 روزه فله پنج مرغ فربه و گوشت بز و تر مطبوخ کرده نه غفر اسم سجده و قی
 میکنی گفت مولانا راستی خوش عقل داری اینکه تو سبک کوئی اگر کسی دیگر
 خورده و قی کرده باشد من در حال بخورم (ح) و اعطی درگاهشان
 بر منبر مکلف که روز قیامت حوض کوثر بدست ابرار المؤمنین علی باشد
 و آب آن کسی دهد که گوش در دست باشد کاشی رخاست گفت
 ای مولانا مگر او در گوزه کند و هم خود باز خورده (ح) خلف نام حاکمی
 در خراسان بود او را گفتند که فغانس مطلق سکل آرد او را حاضر کرد

از و پرسید که مادرش دلاله کی کردی و بخت نهایی بزرگان رفتی گفت مادرم
عورتی مسکین بود هرگز از خانه بیرون نرفتی اما پدرم در باغهای بزرگان
کار کردی و آب کشی داشتی (ح) جمعی از وندان بختک ملاصده رفته بودند
در بازگشتن هر یک سر ملحدی بر حوب کرده میاوردند یکی پانی بر حوب
میافروید و پرسید که این را که گشت گفت من گفتمند چرا سرش نیافرویدی
گفت تا من بر رسم سرش برده بودند (ح) شخصی از مولانا عضد
الدین پرسید دولت که در زمان خلفا مردم دعوی خدائی و پیغمبری
تبار میکردند و کمون نمیکند گفت مردم این روزگار را چندان از
ظلم و کسرتی افاده است که نه از خدا بیاد میاید و نه از پیغمبر (ح)
شخصی با دوستی گفت مرچشم در میکند چه پیر چه پادشاه گفت مرچشم
از آن دردی که در کندم (ح) خانوئی در میان مجامعت بادی
را کرد و مرد گفت خانون کون بهم گیر گفت مرا از عشق گیر تو قوه ماسکه
نمانده است (ح) کلی از حمام بیرون آمد کلاش دزدیده بودند
با حمامی ماجرا میکرد حمامی گفت تو اینجا آمدی کلاه داشتی گفت ای
مسلمان این سر از آن سر است که بیکلاه براه توان برد (ح)
فرزینی پای را بر رکاب نهاد و سوار شد و پیش از فصل سب
بود گفتند باز کونه بر آب نشسته گفت من باز کونه نشسته ام سب
چپ بوده است (ح) زنی و پسرش در صحرائی بدست تریکی
افتادند و در آنجا رسید و برفت مادر از پسر پرسید که اگر ترکی را

۸
سازش

منی بشناسی گفت در زمان مجامعت رویش (بطرف تو بود باید تو او را
 زود تر بشناسی (ح) سلطان محمود روزی در غضب بود طحطاک خواست
 که از ایشان طالت برون آرد گفت ای سلطان نام پدرت چه بود
 سلطان برخیزد روی کرد به طحطاک بار بار رفت و مسحبن نوال
 کرد سلطان گفت مردک تقیان نک تو آنان چه کرداری گفت نام
 پدرت معلوم شد نام پدر پدرت چون بود سلطان بخیزد (ح)
 رازی و گیلانی و خزونی بهم شجاعت فرستند فرزندش مغلس بود و رازی و گیلانی
 تو انکر بودند رازی چون دست در حلقه کعبه زد گفت خدا یا شکرانه این که
 مرا اینجا آوردی بمان و نقشه را از مال خود آزاد کردم کسانانی چون حلقه
 گرفت گفت بدین شکرانه مبارک و سنقر را آزاد کردم فرزندش چون
 حلقه گرفت گفت خدا یا تو مسداتی که من بمان دارم و نه سنقر
 و نه نقشه و نه مبارک بدین شکرانه مادر فاطمه را از خود به طلاق آزاد
 کردم (ح) طالب علمی مدتی پیش مولانا مجد الدین درس میخواند
 و فهم نمیکرد مولانا شرم داشت که او را منع کند روزی چون کتاب کتابدار
 نوشته بود که (قال ابن مسکیم) او تصحیف میخواند قال به بن شانه
 مولانا بر سجده گفت به زین آن کنی که کتاب در هم تزیانی و روزی و پیروزه
 در درسا و خواندنی (ح) مولانا سید الدین کرمانی سخت سیاه
 چهره بود شبی است در حجره رفت بنشیند و آواز آید از او بخت نمود
 دوش بر آن زد بگفت فرجی بفرست پندش سیاه شد صبح فرجی

رساله اخلاق الاشراف

(مفتی الطائف عبیدزاد کاشانی)

(رساله اخلاق الاشراف)

سکون محذور و حمدنا محدود حضرت واجب الوجود را (جلت قدرته) که بپایه عقل را
پیرایه وجودات آن ساخت تا بوسیله آن در کتب اخلاق حمیده و اوصاف حمیده
غایت حمید بذل گردانند (و سعادت نامعد و شایع) (و نه منظر سیه کاینات)
محمد مصطفی علیه اکمل النجائب) که گوشت خلق و شور و فتنه بطرز (الاولا) (یعنی)
(لما خلقت الانفال) و خضری (نور الانوار) مظهر و موشح
کرامت و سلام و نجای بر او و انصار او که (یا ایها المومنین اشد بتم اشد بتم)

(بعد ذلک) بر روی هر سطر کمال را بنی سخن در ایشان
پوشیده نماز که بر بدن هر فردی از افراد این جوهری شریف که از روح خواجه
آدمی عبارت از آن جوهر است و او پوسته بذات خود قائمست و از رفا
محروس و مصون و مستعد در قی کمال و خواجه بدن از شهوات و لذت

پوشید و آن سیاه من ندید و بدرس کاه مولانا قطب الدین سراری
 رفت اصحاب او را با نظر آوردند یکی گفت این چه رسوایت دیگری
 گفت این رسوایی نیست عرق مولانا است **ح** شخصی مولانا عقند
 الدین را گفت امس خانه من نایده بد عای تو مسئولند گفت نایده
 چراش بدیده باشند **ح** خواجه بد شکل نابنی بشکله از خود
 داشت روزی آینه در می آینه بدست ناب داد اشخا نگاه کرد
 گفت سبحان الله بسی تقصیر در آفرینش یافته است خواجه گفت لفظ
 جمع مکوی بکوی در آفرینش من رفته است ناب آینه مش داشت گفت
 خواجه اگر باور میکنی تو نیز در آینه نگاه کن **ح** زنی پیش واثق خلیفه
 دعوی پیغمبری تسبیح واثق از او پرسید که محمد پیغمبر بود گفت آری گفت
 چون او فرموده است که **کلابنی بعدی** پس دعوی تو باطل است
 گفت او فرموده که کلابنی بعدی نفرموده که **کلابنی بعدی**
ح پدر جمعی سیاهای بران سجانه برد جمعی در خانه نبود مادرش گفت
 اینرا بخوریم پیش از آنکه جمعی بیاید سفره بنهاند جمعی باید دست در در زد
 مادرش دو مای بندک در زیر تخت نهان کرد و یکی کوچک در میان آورد
 که جمعی از شکاف در دیده بود چون نشستند پدرش از جمعی پرسید که
 احکایت این پیغمبر شنیده گفت ازین مای پرسم تا بگوید سرش مای برد
 و گوش بر دامن مای نهاد که شنیدیم مای میگویی که من از زمان کوچک
 بودم اینک دو مای دیگر ازین بر رکن تر در زیر تخت نهان داشت آن پرس

سازمان

تا بگویند (ح) بخاری زنی بنخواست بعد از سه ماه پسری پاورد از پدر
 پرسیدند این پسر را چه نام نهیم گفت چون نه ماه راه بسه ماه آمده است
 او را چا پاراچی نام باید کرد (ح) سلطان محمود در حالت کرسنگی
 بادسجانبورانی پیش آوردند خوش آمد گفت بادسجانبورانی
 خوش ندیدی در مدح بادسجانبورانی فصلی پرداخت چون سیر شد گفت
 بادسجانبورانی سخن منظر خیر است ندیم باز در مضرت بادسجانبورانی مبالغتی تمام
 کرد سلطان گفت ای مردگن نه این زمان مدح میگفتی گفت من ندیم
 توام نه ندیم بادسجانبورانی مرا چیزی میباید گفت که تو را خوش آید نه بادسجانبورانی
 (ح) سعورمال در راه بمجدالدین همدان شاه رسید رسید که در
 چه کاری گفت چیزی نمی کارم که بکار آید گفت بدرت نیز چنین بود هرگز
 چیزی نگشت که بکار آید (ح) ترک پسری در راهی میرفت و این میخواند
 (مصرع) مست شبانه بودم افاده پخته غلاباره بشین گفت
 آه آمد آن زمان من بدبخت کردن میگفتم کجا بودم (ح) ترکی بود بهر مقام
 که رفتی چون بیرون آمدی خایمرا بگفتی که تو رختی از آن من در دیده بجای
 رسید که او را در مسج حامی بنگذاشتند روزی در حامی رفت چند کس را
 گواه گرفت که پیش شعبه ننگد و هر شقصه کنند دروغ باشد چون در مقام
 رفت حامی تمامت جاها را و اسب خانه خود فرستاد ترک از مقام بیرون
 آمد دعوی توانست که ترکش و قربان برهنه در میان بست و گفت ای مسلمانان
 من دعوی نمی توانم کرد اما ازین حامی پرسید که من میکنم چنین سخام او آدم

(ح) زبیر سید خواجہ رشید الدین را در پانجمت مباد روزی در محفل
بود و دو غلام امر دترک اورا بردشته پیش پادشاه میبردند شمس الدین
بدید گفت **هَذَا بَقِيَّةُ مِنَ آلِ قَوْسِي وَمِردُونَ بِحَالِهِ الْمَلَانِ**
(س) از فردنی پرسیدند که امیر المومنین علی شناسی گفت
شناسم گفتند خدو خلیفه بود گفت من خلیفه ندانم اگنت که حسین اورا
در دشت که بلا شهید کرده است (ح) دختر کی را بشوهر دادند شب عروسی
فریاد برآورد که من کو چکم گیر رزگر اتحل تو انم کرد قرار دادند که مادر دختر گیر
داده و در دست گیر و بقدری که اتحل تواند کرد بگذارد و باقی بیرون رانند
چون سرش در کار رفت دختر ک گفت قدری ران کن مادر باره دیگر را کرد
گفت قدری دیگر هیچین میگفت تا تمام است در کار رفت باز گفت
قدری دیگر مادر رفت مین نود دختر گفت خدا بدرم را با مرز در است
گفت که دست تو هیچ برکتی ندارد (ح) یکی از دیگری پرسید که
قید ابقاف کنند یا بغین گفت قیده ابقاف کنند و نه بغین قیده گوشت
کنند (ح) در مانندان علامت عاکی بود سخت ظلم حکمت سال
روی نمود مردم باستقاء بیرون رفتند چون از نماز فارغ شدند امام بر
سبزدست بدعا برداشته گفت **اللَّهُمَّ ادْفَعْ عَنَّا الْبَلَاءَ وَالْوَبَاءَ**
وَالْفَلَائِ وَالْعِلَاءَ (ح) عربی سبعی بر کاوش بند کرد شهر سکر بخند
و بدنه میزدند یکی پرسید که این چه کن کرده است گفت ابوکر و عمر را دشنام
داده است عربک بنید ریخته گفت **(يَا هَذَا لَا تَعْثَا)** (س)

سبک‌دلی

لولئی با پسر خود ما جرایس کرد که نوپسج کاری میکنی و عمر در بطالت بسر میری
 چند با تو گویم که سعلق زدن یا موزیک از چنبر جهانیدن و رسن بازی تعلیم کن
 تا از عمر رخوردار شوی اگر از من نمی شنوی سجداتور در مدرسه اندازم تا آن
 علم مرده ریگش آن پاموزی و دانشمند شوی و تازنده باشی در مذلت
 و فلاکت و ادبار باقی دیک جو از پسج جا حاصل نتوانی کرد (ح)
 خراسان را پدر در چاه افتاد و بمرد او با جمعی شراب میخورد یکی استخارفت
 گفت بدرت در چاه افتاده است او را دل بیداد که ترک مجلس کند
 گفت باکی نیست مردان مرا جان فکند گفتند مرده است گفت واته شیر زهم
 بمیرد گفتند یا تا بر کشیش گفت ناکشید و بچاه من باشد گفتند یا تا در خاکش
 کنیم گفت احتیاج بمن نیست اگر زطلالت من با شما چشم و بر شما اعتماد کلی دارم
 بروید در خاکش کمیند (ح) اما یک سفر شاه هر رمضان سخط خود صحیفی نوشتی
 و با سخط چند کعبه فرستادی و در باقی سال شراب مشغول بودی چند سال گذر
 چنین کرد یک سال مجدالدین حاضر بود گفت نیک میکنی چون نمخوانی با خان خداوندش
 میفرستی (ح) مجدالدین باز نشاء جلال میگردد زانش بجا بست پر و به شکل بود
 خواجه کدفانی چنین نمیند که تو میکنی (مصرع) پیش زمین و تو بی و نهاری
 بودست گفت خانون رحمت خود ده پیش ازین بود و باشد اما
 پیش از تو نبوده باشد (ح) اما یک سفر شاه قصب مصری بمجدالدین
 داد چند جای (لا اله الا الله) بدان نقش کرد و بدو نه گزیداشت
 بود او را خوش نیامد یکی از حاضران پرسید که چیست (مجدالدین)

نوشته اند گفت این را پس از محمد رسول الله باقیه (ح) شیخ سرف
الدین در کرنی از مولانا عضد الدین پرسید که خدای تعالی شیخان را در قرآن
کجا یاد کرده است گفت سدهای علما آنجا که میفرماید **(قل هل یستوی الذین**
یعلمون و الذین لا یعلمون) (ح) شخصی سرزنی را در ریستان
میگذاشتند ناگاه از آنجا پیرون کشید زنگ گفت چه میکنی گفت می بینم که
تا اندرون کس نوسر درخت یا پیرون (ح) شخصی دعوی نبوت
میکرد او را پیش نامون خلیفه بردند نامون گفت این را از کسند کی دماغ
خسک شده است مطبخی را بجا اند فرمود که این را در مطبخ بر دجانه خوابی
زمرش بساز و هر روز شربت های معطر و طعام های خوش میده تا دماغش باقرار
آید مردک مدتی برین تنعم در مطبخ ماند دماغش باقرار آمد روزی نامون را
از وی یاد آمد بفرمود تا او را حاضر کنند پرسید که مسیحیان چرا مثل پیش تو
میاید گفت آری گفت چه میگوید گفت میگوید که جای نیک بدست تو
افتاده است هرگز هیچ معجزی را این نیست و تابش دست نداد زینها
تا ازینجای رسیدن زوی (ح) فردینی خرم کرده بود که در شهر
میگشت و شکر میگفت گفتند شکر چرا میکنی گفت از بهر آنکه من بر خر
نشسته بودم و گرنه نیز امروز چهارم روز بودی که کم شده بودم (ح)
جهمی بر روی رسید و گرنه بود از خانه آواز تغزیتی شنید آنجا رفت
گفت شکرانه بدیدمتا من این مرده را زنده سازم گمان مرده او را خدمت
بجای آوردند چون سیر شد گفت مرا بر این مرده بربد آنجا برفت

۱۱۴
سازدشت

مرده را بد گفت این چه کاره بوده گفتند جوله. انشت در دهن ان گرفت
و گفت آه دروغ هر کس دیگری که بودی در حال زنده شایستی کرد اما این
جوله چون مرد مرد (ح) شخصی از شخصی پرسید که نام تو چیست گفت
ابو بکر بن عمر گفت نام پدر قنات کی پرسید (ح) شخصی جوابت
که گفت در آنش کند بادی از گوشش صحبت فی الحال پشت در آتش ان کرد
گوشش را گفت اگر ترا بچیت بفرمای (ح) شخصی زن بجوابت شب
اول از منی بغاشش کند می سخت بد باغش رسید چون بکار مشغول شد
از آسجانیز کند می عظیم بد و رسید گفت خاتون لطفی کن تیزی بد با باشد که
دماغم پاره خوش شود (ح) سولانا قطب الدین شیرازی را عارضه
روی نمود مسهل بخورد سولانا همس الدین عمیدی بعبادت او رفت گفت شنیدم
دیر و مسهل خورده بودی از دوی باز بدعا مشغول بودم گفت آری از دوی
باز از شما دعا بود و از ما اجابت (ح) دزدی در خانه ابو بکر ربانی رفت
چند آنکست حبس یافت چون بدو عزت رفت ابو بکر خنده زد و تیزی
را کرد گفت خوش خدای مردن که خوش خانان آگنده داری (ح)
زن سانی سلمان شده بود کرد شهرش میکرد پسندت زمانی دیگر و رسید
گفت سلمان سخت کم بودند تو نیز سلمان شدی (ح) شخصی زن
روستانی را دوست میداشت روزی زن با او گفت اگر میخواهی که تو
جماع کنی و شوهرم در خانه گوش دارد فردا کادی فریه بدی آور که میفرودشم
مردن روزی دیگر کادی فریه پیاورد که این کار را بجا می میفرودشم شوهر خوا

رفت و باز ن گفت زن گفت سہلست تو بجز من بجانہ مہابہ روم و کس
بعاریت بستانم و کار او بسیارم و کا و مار باشد شوہر رضی شد زن در
خانہ مہابہ رفت و بیرون آمد و با وی در خانہ ہفت و در خانہ ہش
پہر و مرد از شگاف در نگاه میکرد و آورد برداشتن میدید برادرش
میآمد و گفت بسا داکہ اینم و بلفظ رود شوہر گفت چند انکس احتیاط میکنم
این مردک خان در سوختہ است کہ از آن ماسد است و نہ از آن مہابہ
(ح) زنی خیاطی محمد نام معشوق داشت روزی شوہر باز ن مشورت
کرد کہ خود اینچہسم فلان و فلان را بجانہ آورم ترقیبی میکنم مہابہ کرد
ہر کی را نام برد زن گفت محمد خیاط را بیا را و را ہم آورد چون سفرہ بخورند
سماع برخاست محمد خیاط در خانہ رفت و با فاتون بعشرت مشغول شد
شوہر دریافت و در خانہ رفت خواست کہ او را بگیرد گیرش در دست او
افتاد چون تر بود نتوانست بکشد است او بخت و شوہر تا در خانہ اش
در پی او بدید نہ رسید چون باز آمد ضعیفہ روی ترش کردہ با او سخن
بنگفت گفت خانون من چہ گناہ کردہ ام کہ بی غیبتی بمنبری جانیانک
فرمودی محمد خیاط را آوردم لو تش دادم تو جاعش دادی من گیرش
پاک کردم با خدش رفتم ببدست بجانہ اش رساندم اگر تقصیری
واقع شد ہست اشارت فرمای تا بعد از خواہی مشغول شوم و اگر خدشتی
دیگر باقیست فرمای تا بدان قیام نمایم (ح) شخصی پیش دانشمندی
رفت و گفت چون در نیاز می آیم کیرم بر میخیزد و تدبیر چہ باشد گفت ازیر

۱۶۱
سازگاری

پدر و مادر یا دکن گفت فایده میکند گفت از نفس واپسین گفت سودی میکند
چندانکه ازین نوع گفت مسج در گرفت و دانستند مول شده گفت ای مرد کن
پادشاه کون من بسوز گفت من نیز سجده مولانا از بهر آن آمدم تا هر چه فریاد
چنان کنم (ح) مولانا شرف الدین داسغانی بر در مسجدی بنکشت
خادم مسجد یکی را در مسجد چیده بود و میزد و سک فریاد میکرد مولانا در مسجد
بکشت و سک به رحمت خادم با مولانا عتاب کرد مولانا گفت ای پادشاه
دار که سک عقل ندارد از عقلی در مسجد بیاید ما که عقل داریم هرگز در
مسجد ما را نمی بیند (ح) حاکم امل از بهر سراج الدین قمری براتی نوشت بر
دهی که نام او پس بود سراج الدین بطلب آنوجه میرفت در راه باران سخت
بیآمد مردی وزنی را دید که گهواره و بچه بر دوش گرفته بر حمت تمام میرفتند
پرسید که راه پس که است مرد گفت اگر من پس داشتی بدین رحمت
گرفتار نشدی (ح) ترسایچه صاحب جمال مسلمان شد محبت فرمود که
او را خفته کردند چون شب درآمد او را بجا نهد با مادرش از بهر رسید
که مسلمانان را چون یافتی گفت قوی عجبند هر کس که بدین ایشان در بیاید
روزی کیش میزند و شب کونش میزنند (ح) شخصی پسری را است خفته
شد و از بکشد و چندانکه کبر بر دوشش مالید بر نخوابت تا که باری از خفته
خفته جدا شد غلام باره گفت (پست)

اینک نسیمی میوزد که دست یار و خبر به بر خیز که استقبال او واجب بود کردن
(ح) در ویش به رخانه رسید پاره نان بجز است دختر کی در خانه بود گفت

نیت گفت چو بی همه گفت نیت گفت باره نیت گفت کوزه
 آب گفت نیت گفت ادرت کجاست گفت بغزت خوشا وندان رفته است
 گفت چنین که من حال خانه شامی منم ده خوشا وند دیگر سپاید که بغزت شما
 آیند (ح) شیرازی در مسجد بک می سخت خادم مسجد بدور رسید با او در
 سفامت آمد شیرازی در و نگاه کرد مثل بود و کل و کور لغو بکشد گفت ای
 خدا در حق تو خدان لطف کرده است که تو در حق خانه او چندین تعصب میکنی (ح)
 شخصی با طبیبی گفت که حرارتی بر چشم غالب شد و خشکی عظیم میکند و سخت تنگ
 آمده است نه پیر چه باشد گفت نه پیر ندانم اما هستی به در که خدا این رنج را از
 چشم تو بردارد و بر کس زن طبیب نهد (ح) شخصی را در پانزدهم رمضان
 بگریختند که توروزه خورده گفت از رمضان چند روز گذشته است گفتند پانزده روزه
 گفت چند روز مانده است گفتند پانزده روزه گفت من میکنم ازین میان چه
 خورده باشم (ح) قزوینی در مقام رفت خاتمی را دید سر در حوض کرده
 سرین و اندامی بغایت خوش و فربه و سفید داشت مردک غلام باره بود در
 آغوش کرد و خواست که بکار خیر مشغول شود خاتمی سر از حوض بالا آورد و شکلی در خفا
 ریشتی داشت قزوینی بر چنجد گفت آه دروغ کاشکی سرش نمودی (ح)
 مردکی زن خود را میکاشید زن در میان بک دو سوی از زمار مرد نمکند مردک ناکام
 در کونش انداخت گفت چه میکنی گفت تیر را چون پر میکنی کج رود (ح)
 اعرابی بکج رفت در طواف دستارش بر بودند گفت خدا یا یکبار که سجانه تو آم
 فرمودی که دستارم بر بودند اگر یکبار دیگر مرا اینجا یعنی بغضای تا داند انهایم میکنند